

Sigurd Simensen. Kommunist og pressemann

En framstilling av redaktøren av partiavisene Folkeviljen (DNA) og
Dagens Nyheter (NKP) i Harstad fra 1922 til 1931.

GUNNAR E. KRISTIANSEN
Masteroppgave i historie
Institutt for samfunnsvitenskap
Universitetet i Tromsø
2006

Innhold	side
1. INNLEDNING	1
1.1. Oppgavens problemstilling(er)	1
1.2. Aktuell litteratur	2
1.3. Teoretiske og metodiske refleksjoner	5
1.4. Politikk og sosiale strukturer	7
1.5. Kilder	9
2. Mannen og hans meritter, før han overtok som redaktør i Harstad	10
2.0 Barndom	10
2.1 Ungdom	11
2.2 Tilbake i Kristiania	12
2.3 Arbeiderråd	12
2.4 Et dansk mellomspill	14
2.5 Sekretær for parti og ungdomsforbund	14
2.6 Ideologi	16
3. Forholdet mellom Folkeviljen – redaktør Simensen og DNA.	19
3.0 Innledning	19
3.1 Folkeviljen satt inn i tidens strid	19
3.2 Harstad Arbeidersamfund	20
3.3 Redaktørskifte i Folkeviljen	20
3.4 Høiresocialister	21
3.5 Lederartikler 1922	21
3.6 Ideologisk, men ikke-retorisk	23
3.7 Driften av avisa	24
3.7.1 Økonomi	25
3.8 Oppsummering	26
4. Folkeviljen under redaktør Simensen	26
4.0 Redaksjonell utvikling	26
4.0.1 Kongen på besøk i spaltene	27
4.0.2 Fortidas synder straffer seg	27
4.1 Kirken den er et gammelt hus	29
4.1.1 Religionshistorisk programerklæring.	30
4.1.2 Kristenlivets refleksjon i Folkeviljen	32
4.1.3 En underlig koalisjon?	33
4.1.4 Prinsippene	33
4.2 Kulturlivet gjengitt i Folkeviljens spalter	35
4.2.1 Folkeviljens behandling av tidens litteratur	36
4.3 Politikk	37
4.3.1 Partipolitikk og posisjonering	37
4.4 Modernisering	38
4.5 Skolepolitiske innslag	39
4.6 Økonomisk journalistikk	40

4.7 Strukturelle endringer i Folkeviljen	41
4.8 Oppsummering	41
5. Den politiske bakgrunnen for etablering av Dagens Nyheter	42
5.0 Parti i strid	42
5.0.1. Lokale partistridigheter	44
5.0.2. Det lokale partidemokrati	45
5.0.3. Det går mot et skifte	46
5.1 Redaksjonelle endringer	47
5.2 Hvorfor kommunistavis i Harstad?	48
5.3 DAGENS NYT	49
5.3.1 Avis med innhold	49
5.3.2. Pressekrig	50
5.4 Resymé	50
6. Dagens Nyheters utbredelse, økonomi og drift	51
6.0 Om nål og tråder	51
6.1 Annonsene i 1.-utgaven	52
6.2 Løssalg	54
6.3 Partiets fylkesavis	55
6.3.1 Tromsø-spalte	55
6.4 Konkurransen	56
6.5 Eksterne sponsorer	57
6.5.1 Den nye avisa sitt økonomiske grunnfundament	59
6.5.2 Økonomisk basis	60
6.6 Dagens Nyheter i Narvik	60
6.7 Vekst og fall	63
6.8 Sammendrag	64
7. Dannelse, nyheter og kommunisme	65
7.0 Redaksjonelle endringer	65
7.0.1. Om avisa	65
7.0.2. Utgivelser og manglende aviser	67
7.0.3. Kultur	68
7.0.3.1 Litteratur	69
7.0.3.2. Film og radio	70
7.1 Nyheter og nyhetsnotiser	72
7.1.1. Notiser	74
7.2 Kooperasjonen, mål eller middel?	74
7.3 Partipolitisk agitasjon	78
7.3.1. 1. mai	82
7.3.2. Agitasjon	84
7.4 Lokalpolitisk aktivitet	87
7.4.1. Organisasjonsbygging	87
7.5 Verkstedkonkurs	88
7.6 Regionalt stoff	90

7.7 Internasjonalt stoff	90
7.8 Økonomi og modernisering	91
7.9 Oppsummering	92
8. Avslutning	94
8.0 Harstad-folk og kommunisme	94
8.1 Valgene	95
8.2 Kommunistavisas plassering	95
8.3 Lokale initiativ	96
8.4 Avisas tittel	97
8.4.1. Lokalavis	98
8.5 Personen Sigurd Simensen	99
Sluttnoter	100
Illustrasjoner / tabeller:	
Tabell 1: Resultat for NKP ved stortingsvalgene og kommunevalgene	7
Tabell 2: Yrkesstruktur i Harstad og Tromsø i 1920. Yrkesaktive over 15 år	8
Tabell 3: Aviser i Harstad 1924 – 1931	8
Tabell 4: Avisenes partipolitiske tilhørighet i perioden 1920 – 1931	9
Tabell 5: Gjennomsnittlig annonsevolum for avisene i Harstad	53
Tabell 6: Prosa og lyrikk (LITTERÆRE ARTIKLER) i Dagens Nyheter	70
Tabell 7: Stoffets fordeling i Dagens Nyheter på utvalgte ”normalmåneder”	73
Appendikser:	
FORTEGNELSE OVER HVOR LØSNUMMER AV VORT BLAD SÆLGES	113
FORTEGNELSE OVER BLADETS KOMMISSIONÆRER	113
FORTEGNELSE OVER FORENINGER TILSLUTTET	
TRONDENES KREDSPARTI	114
Tegningsindbydelse	115
Litteratur	116
Intervjuer og korrespondanse	126
Forkortelser i tekst og sluttnoter	126

1. Innledning

1.0 Oppgavens problemstilling(er)

Målsetting for denne oppgaven skal være å kaste lys over Sigurd Simensen tid som redaktør av DNA-avisa Fv fra januar 1922 til desember 1923, og Dagens Nyheter (DN) som var organ for NKP fra mars 1924 til mars 1931. Simensen kombinerte det å være partipolitisk engasjert på venstresida med at han var redaktør og skribent i lokale partiaviser i Harstad. Dette var sammenfallende med at store samfunnsmessige omveltninger fant sted som hver på sin måte fikk lokale og sentrale følger. Da han var redaktør i Fv (Fv) innebar det å forholde seg til at Det Norske Arbeiderparti gjennomgikk sin første store interne krise. Partiet var det eneste blant de skandinaviske arbeiderpartiene som i 1919 gikk med i Komintern. En av følgene ble at flere av medlemmene gikk ut og dannet Norges socialdemokratiske arbeiderparti i 1921. Kom slike motsetninger til uttrykk i avisas spalter? Jeg vil og forsøke å klarlegge redaktørens holdning til partilinja slik den kom til uttrykk på sentralt plan; i to retninger, hvor vi kan kalle den ene Tranmæls linje og den andre internasjonalistenes linje. Min hypotese har vært at forholdet til høyresosialistene som personer og de mer ideologisk betingede reaksjoner ble liggende begravet uten å komme opp til overflaten på redaksjonelt plan i Fv under Simensen. Den neste splittelsen; i november 1923 ble her en slags forløsende faktor.

For perioden i DN vil det være naturlig å ha en viss fokus på forholdet til ”broderpartiet” SUKP(b), særlig fra Stalins totale maktovertagelse både i partiet, staten og 3. Internasjonale i 1929 – altså henimot slutten av den periode som her skal belyses. I hvilken grad kom partirelaterte og sentralt organisasjonsmessige forordninger i det hele tatt til redaksjonelle uttrykk? De avisene Simensen redigerte i Harstad var ment som mer enn partiorgan. Dette kan man for så vidt se av avisenes navn, som klart tilkjenner at de var lokale nyhetsorgan. Klarte Simensen å lage avis slik at de speilet det lokale hverdagslivet uten å være et påtrengende menighetsorgan? Hvordan taklet redaktøren det å være engasjert i samfunnsdebatten, og samtidig være formidler av større og mindre nasjonale, regionale og lokale nyheter?

På så forskjellige plan som kirke, språk, etnisitet, kultur og ting man vanligvis ikke forbinder med kommunisters virksomhet, var Simensen særs aktiv. Likevel må altså ett av hovedtemaene i framstillingen være hans forhold til den internasjonale kommunistiske bevegelse – her forstått som relatert til Sovjetunionen. Èn mulighet til analytisk refleksjon over dette åpner seg ved hans deltagelse på landsmøter i NKP samt når utspillene kom fra Komintern via Oslo og hvordan dette fikk gjenklang i lokalavisas spalter. Det vil og bli gitt

rom for mer normalt anerkjente gjøremål for en kommunist i den perioden. Blant annet sto Simensen sentralt i byggingen av fagforeninger blant de som arbeidet i hermetikkindustrien og havnearbeiderne i Transportarbeiderforbundet. Jeg vil og legge vekt på avisenes kulturformidlende rolle. Dette ser jeg sammen med at redaktøren i lange perioder også var formann i Harstad Arbeidersamfund. Simensen ble og styreleder for det lokale elforsyningsselskapet samtidig som han også ledet den kommunale bygningskomité, i tillegg til at han var formann for Troms kooperative distriktsforening.

Det at redaktøren av kommunistavisa også ble varaordfører var i seg selv ingen merkelighet, men når ordføreren var høyremann og major, blir det straks mer eksotisk. Forholdet kan umulig forklares med at motsetninger tiltrekker hverandre. En mer seriøs undersøkelse må foretas. Det samme gjelder for den neste perioden Simensen ble varaordfører i. Da var det under Arbeiderpartiets Israel Wulff, og det i den strengeste Stalinperioden. Hva var det med denne kommunisten? Var han helt spesiell, eller en arketyp?

Det tas altså sikte på å avdekke noen av de forskjellige roller en redaktør i ei lokalavis vanligvis har, men og hvordan redaktøren forholdt seg i rollene. Det at han skulle ivareta en internasjonal revolusjonær organisasjons målsettinger på lokalt nivå i en utkant av verden må det ha blitt spenninger av når han samtidig skulle ivareta rollen som redaktør av ei lokalavis. At lokalsamfunnets "andre" så seg selv som skapende mennesker med formål å uhindret få utfoldet sin skapertrang og tjene penger, ble vel og kilde til spesielle spenninger når Simensen avslørte at han var opptatt av å endre samfunnsstrukturene. Harstad er jo seinere blitt kategorisert som en by med særs godt utviklede borgerlige strukturer. Det er altså snakk om å søke å avdekke hvorvidt en lokal DNA/NKP-redaktør i Nord-Norge var 'tro' mot respektive Kristiania og Oslo/Moskva, forstått i *beste* Komintern-kontekst og hvorvidt han med dette bakteppet klarte å sette ideologien inn i en lokal sammenheng.

Kommunistene skal ha vært særpregede mennesker som var særdeles tro mot sine "overordnede". Hvordan passet vår mann inn i et slikt bilde? Var alle kommunister ensporet lydige, eller var også de forskjellige i interesser, væremåte og handlingsmønster?

1.2 Aktuell litteratur

Oppgaven er altså en kombinasjon av det å se redaktør Simensen som partipolitisk presseman i en sammenheng der mannens karakter også blir viet oppmerksomhet. Den siste biten inviterer derfor til å gjøre bruk av litteratur fra biografisjangeren. I den seinere tid har flerfoldige eksempler på slik litteratur flommet ut over markedet. Jeg har funnet det tilstrekkelig å gjøre bruk av Marianne Egeland's *Hvem bestemmer over livet?* (2000) som

hovedinntak til denne problematikken, supplert av en artikkel av samme forfatter der hun skriver om kritikkløshet innen sjangeren biografi.

Det er ikke skrevet særlig mye historiefaglig om kommunistenes presse, som gjør utvalget av litteratur på området lettere. Asle Rollands avhandling *Arbeiderpressen 1884-1940, differensiering og sentralisering* (1979) åpnet mange nye kanaler. Hans påpekning av nødvendigheten av å kontekstualisere partiets politikk, kan ses som en selvfølgelighet, men er i alle fall særs nødvendig når man gir seg i kast med kommunistpressa. Rollands eksempel Olav Larssen som var redaktør av Hamar-avisa *Arbeideren* ga i sin tid et godt føremål for det å være kommunistisk redaktør.¹ Litteraturlista hos Rolland er til dels sammenfallende med litteratur jeg synes belyser og forklarer forhold i oppgaven.²

Når denne litteraturen nå kan suppleres med Ole Martin Rønning og Hallvard Tjelmelands artikler i *Arbeiderhistorie* (2003) ga det flere nye vinkler til å se kommunistenes måte å drive agitasjon og journalistikk på. Jeg vil si; særlig sammenholdt med Agnew og McDermott sin nyere avhandling om Komintern; *The Comintern. A History of International Communism From Lenin to Stalin* (1996) Artikkelen som den gamle journalist Leif Wold-Karlsen har fått publisert i *Pressehistoriske skrifter* nr 5 (2005) ”Finmarken, avholdsblad, bolsjevikorgan og partiavis” om avisa og redaktør Bodin har på sett og vis vært et forbilde for mitt arbeide med den pressefaglige biten av oppgaven. Wold-Karlsen hadde ingen historiefaglig bakgrunn, men han fikk på en forbilledlig måte tegnet et tydelig bilde av kommunistpressemannen Bodin, som jeg anser å ha flere fellestrekk med Simensen.³ Til å se hvordan andre har løst sin oppgave på det nivå jeg nå forsøker meg, fant jeg bare Ronald Haagensens hovedoppgave om *Den tveeggede ”Kniven”*. En vurdering av en del sider ved agitasjonen til Finnmark Fremtid, organ for NKP i Finnmark, omkring midten av tyvetallet (1980). Denne oppgaven ga imidlertid lite jeg så nytte i. Haagensen var av den oppfatning at kildegrunnlaget egentlig var for lite til å kunne skrive skikkelig om saken.⁴ Jeg har imidlertid funnet at kildene er mange og til dels meget omfattende. Ved å sammenholde større og mindre fragmenter av tilsynelatende motsetningsfulle kilder, lot de seg tolke inn i konteksten omkring et lokalt organ for NKP – avdeling av 3. Internasjonale.

I de seinere år er det skrevet en god del om at de vest-europeiske kommunistpartiene skal ha fått pengestøtte fra Moskva. For å finne ut om det kom penger til kommunistavisene i Nordland og Troms har jeg sjekket med NKPs arkiv i Oslo og ellers benyttet meg av Morten Thing`s *Guldet fra Moskva* (2001)

Knut Langfeldts bøker *Det direkte demokrati* (1966) og *Moskvatesene i norsk politikk* (1972) har vært til stor hjelp med å komme fram til et fattbart resultat som man kan lite på

validiteten av. Det samme virker det som at Dahl også gjør når han trekker fram Langfeldts møysommelige registrering og analyse av Arbeiderpartiets lokallag og deres holdning til Moskva-tesene vinteren 1921-22.⁵

Einhart Lorenz` *Det er ingen sak å få partiet lite. NKP 1923 – 1931*, (1983) standardverket om NKP har vært meget nyttig med hensyn til å sette sentrale partihendelser inn i den lokale Harstad- og Troms-konteksten som Fv, DN og redaktør Simensen i stor grad sentrerte rundt. Som uvurderlige supplement til denne og andre politisk-historiske fagbøker ga partiene (DNA og NKP) sine trykte protokoller og beretninger meget nyttige inntak til å få oversikter man ellers ville ha gått glipp av.

Tre fagbøker om journalistikk og presse står og sentralt i prosessen med å få fram mitt prosjekt. Rune Ottosen, Lars Arve Røssland og Helge Østbyes *Norsk pressehistorie* (2002) har flere gode inntak. Dessverre tar den litt lett på den avistypen jeg ser på. Kommunistenes pressehistorie er sentrert omkring sentrale partiorgan, mens de lokale synes å være glemt. *Den redigerende makt* (2000) er skrevet av Martin Eide og tar for seg redaktørrollens norske historie. Heller ikke han har fått med seg essensen i partiskismaet 1920 – 1927. Men så har han kanskje heller ikke sett det som en målsetting for boka, som nok sirkler mer generelt om de forskjellige redaktørtyper, deres karakter og utvikling. Konflikten mellom sosialdemokrater, venstresosialister og kommunister i denne perioden har dessverre fått liten plass. Den tredje er H. Grue Bastiansen og H. F. Dahls *Norsk mediehistorie* (2003). Der fant jeg inntak til noen syn på mediene film og radio hvor DN i Harstad-sammenheng må sies å ha vært litt av en pioner.

De innspill som disse bøkene har fått på min utforming er derfor av generell karakter og altså rettet mot redaktøren som mennesketype – relativt uavhengig av hans politiske ståsted. Forskjellige avisers jubileer har gjerne avstedkommet et større arbeid, og der dette er utført av historikere gir gjerne historiene mye for oss som er på søk etter inntak til endringsbeskrivelser i mediehistoriens gang. Ett slikt eksempel jeg har hatt meget god nytte av er Pål Christensen og Hallvard Tjelmelands *Flammende budbringer* (2003), om Nordlys` første 100 år. Det er en slående likhet mellom Nordlys og Fv rundt hva som skulle bli framtida for disse avisene etter sprengningen av Arbeiderpartiet i 1923. Begge redaksjonene var besatt av menn som ikke ville bryte med Komintern, uten at det medførte endringer i avisenes partitilknytning etter splittelsen. De spenninger redaktørens holdning hadde vis a vis situasjonen som oppsto artet seg likevel forskjellig, noe som etter mitt skjønn hadde sammenheng med redaktørens personlighet. Slik sett danner denne utredningen en bra overgang til den metodebeskrivelsen jeg skal ta i neste avsnitt.

1.3 Teoretiske og metodiske refleksjoner

Da jeg startet ut på denne oppgaven hadde jeg blant annet som mål å finne likheter og ulikheter i redigering og utforming av avisene Fv og DN ut fra erkjennelsen av at de representerte hvert sitt politiske parti. Denne pretensiøse ambisjonen holdt jeg lenge på, men fant etter hvert at det på flere plan ble et forsett på et noe kunstig nivå. Jo lenger jeg kom i prosessen jo riktigere virket det å være det Martin Eide beretter om redaktørrollen, der han hevder at redaktøren så å si skaper avisa i sitt bilde slik at det blir vanskelig å skille mellom avis og person og omvendt.⁶ Dette kan umiddelbart virke som en motsigelse av det som står foran om den kommunistiske politikerredaktør, men utsagnene må heller ses som en dialektisk underfundighet hvor poenget mitt nettopp er å få fram at sjøl om folks karaktertrekk var like – respektive ulike, så kunne de selvsagt kreere sitt eget 'avisimage' som altså i dette tilfelle kunne være fundert både på en marxistisk livsanskuelse så vel som en mer stalinistisk. Med andre ord: Også kommunister er/var mennesker. Det at Simensen skiftet beite fra den ene formen for kommunistisk avis over i en ny – endret i alle fall ikke avisas pregnante uttrykk.

Hans Fredrik Dahls bok *Mediehistorie* (2004) er en innføring i bruk av historisk metode i mediefaget som gir en mer presis tilnærming til det spesifikke ved det å skulle undersøke ei avis enn for eksempel Kjeldstadlis klassiker *Fortida er ikke hva den en gang var* (2000). Men også Kjeldstadli ga meg mange nyttige tips til å ta og fatte den spesifikke problematikken ved denne type historieproduksjonsframstilling. Forskjellen mellom dem ligger som sagt i at mens Kjeldstadli er generell så er Dahl spesifikt innrettet på mediehistorie. I avsnittet hvor Dahl drar en parallell mellom kirkehistorie og mediehistorie ga han meg ny innsikt som ved å sammenholde med et foredrag Olwen Hufton holdt på symposiet til Institute of Historical Research i London den 14. og 15. november 2001 med tittelen "What is Religious History Now?" (2000), sa meg at både den nyere og den klassiske religionshistorien har slike grunndrag.⁷ Når en stor del av teksten i oppgaven dreier seg om religion og politikk gir også dette så interessante bindeledd at også det må nevnes her i innledningen. Jeg så rimeligheta i Dahls tese om at kirken står som et sammensatt objekt som omfatter både ulike profesjoner med stridende budskap og en samlende kanon.⁸ Innsikten kom gradvis etter hvert som jeg arbeidet meg gjennom det kildetilfanget som åpnet seg gjennom å studere Harstad-kommunistenes tilnærming til et kirkemøte i Bodø. Religionsspørsmålet er gitt høy prioritet for å belyse Kominterns religionsparole og NKPs buklanding ved Stortingsvalget 1924, men også for å se på Simensens rolle og takling av problematikken vis a vis NKP sentralt.

Når det så gjelder metodene jeg har brukt for å nærme meg tekstene, så vet jeg sannelig ikke om det samsvarer med den metodikken Dahl skisserer i sitt kirkehistoriske eksempel.⁹ Men Dahl gir oss oppskrifter på flere metoder som kan brukes. For eksempel når tekster skal analyseres, der «materialet er ufullstendig og ofte mangelfullt dekkende» blir metodikken en hermeneutisk vandring fra teksten til konteksten og tilbake igjen – som i en spiral av økt innsikt.¹⁰ Dette var så absolutt tilfelle i kirkemøtesaken, der det opprinnelige var et avsnitt i Simensens upubliserte memoarer, som førte meg inn i en nitid granskning av Fv. Deretter kom turen til bispekontor, statsarkiv og riksarkiv for å finne tak i kirkens egne dokumenter om møtet, som igjen ledet tilbake til tekster i andre nord-norske aviser med referat fra møtet, tilbake til Fvs egne reportasjer som igjen ledet til søk etter sosialisters/kommunisters syn på kirka som institusjon etc. Disse studiene har jeg da igjen brukt til å søke å kaste lys over Kominterns (ulykksalige) religionsparole og NKPs katastrofale resultat ved Stortingsvalget i 1924.

Dahl maner til å lese tekst på leit etter spor.¹¹ I Carlo Ginzburgs artikkel om Morelli, Freud og Sherlock Holmes der kunstforfalskere, psykoterapi og detektivarbeide blir satt inn i et historiografisk perspektiv fant jeg og lignende synsmåter på det å se etter nyanser i språket.¹² Dahl gjør imidlertid problemkomplekset tilgjengelig ved å knytte an til det å analysere dikt. Slik blir litterært interessertes interesse for prosjektet skjerpet. I mitt arbeide har dette gitt seg to utslag. Først og fremst er det ledetrådparadigmet Ginzburg beskriver søkt nyttiggjort, men dernest har jeg benyttet meg både av tekstanalyse og kvantitativ metode ved undersøkelsen av avisenes kulturbudskap i et forsøk på å se etter et overordnet dannelsesperspektiv i spaltene. Bokanmeldelsene i Fv, de litterært 'høyverdige' artikler i DN sammen med kino-, teater- og sang og musikkannmeldelser tolker jeg inn i en bevisst – og bevisstgjørende dannelsesprosess. Metodene for å få fram budskapet har altså variert, fra rein kvantitativ registrering til en mer tekstanalytisk form der jeg har gjort bruk av databaserte bokregistersystem for å få oversikt over litteratens bakgrunn og uttrykksform.

I forhold til medienes samvirke sier Dahl at historikeren aldri må glemme at mediet gjerne virker sammen med andre medier. Den oppfatningen satt da også dypt i min bevissthet. Nyheter kommer et sted fra, og ofte er de en dublett av andre mediers arbeid. I mitt tilfelle har jeg avdekket en del slike, men samtidig var et av mine utgangspunkt at innspillene kunne ha kommet fra Moskva. Der har jeg nok for en stor del tatt feil, men og truffet godt. For å finne den politiske reportasjenyhetens kilde har det tidvis vært nødvendig å gå til andre kommunistforskeres arbeide med Kominterns arkiver i Moskva, mens andre ganger har det vært tilstrekkelig å bruke NKPs egne landsmøteprotokoller for den perioden jeg undersøker.

Jeg har og forsøkt å finne ut hvor stort opplag avisa kom ut i. Da alle regnskaper, styreprotokoller og øvrige dokumenter er tapt måtte mer fantasifulle metoder søkes brukt for å knekke koden for et opplagsanslag. Postens statistiske oppgaver ble forsøkt brukt, men uten at de ga de svar jeg hadde håpet på.

Et aspekt ved økonomi og drift av DN er at den var et andelslag/aksjeselskap.¹³ Det indikerer at firmaet må ha vært registrert i handelsregisteret. Jeg har søkt etter handelsregisteret for Trondenes sorenskriveri ved Statsarkivet i Tromsø, hos Trondenes Tingrett og i Harstad kommunes arkiver uten resultat. Det samme gjelder for ligningsprotokollene for Harstad, Trondenes og Sandtorg kommuner i den aktuelle perioden. Som sagt er all dokumentasjon om firmaet borte, noe som kan ha skjedd i forbindelse med at alle lokale NKP-dokumenter ble brent i 1941.

Det var ikke alltid like enkelt å finne rett dag og dato på hendelser som opptrer i spaltene, da var nettstedet <http://www.timeanddate.com/norsk/kalender.html> nyttig å ty til.

1.4 Politikk og sosiale strukturer

Her vil jeg se nærmere på Simensen og DN i en lokal kontekst der styrkeforholdet mellom kreftene i Harstad skal visualiseres. I Harstad bodde det 2.391 personer over 15 år i 1920.¹⁴ I Tabell 2 er de yrkesaktive av disse fordelt over de forskjellige næringer folk drev med. Kan oppslutningen om NKP ved valgene i Harstad og Tromsø relateres til yrkessammensetning eller var andre faktorer viktigere? Ser vi valgresultatene som Harstad-kommunistene oppnådde i sammenheng med resultatene for Tromsø og Norge viser de et besynderlig godt resultat. Allerede ved Stortingsvalget i 1924 nådde de et nær dobbelt så bra resultat som Tromsø. Men det ble bedre. NKPs første kommunevalg ga Harstad-kameratene over to og en halv gang så bra resultat som Tromsø-partiet fikk.

Tabell 1.

Resultat for NKP ved **stortingsvalgene** og kommunevalgene

År	Harstad	Tromsø	Troms	Norge
1924	5,2	2,9	1,8	6,1
1925	14,9	5,8	^x	
1927	10,5	0	2,2	4
1928	20,5	7,1	2	
1930	2,7	2,1	0,7	1,7
1931	20,7	9,2	0,9	

^x) NOS Kommunevalgstabell for 1925 operer med listestemmer. Jeg har ikke funnet noen metode for å bryte listestemmer ned på antall avgitte stemmer for fylket, fordi jeg ikke har tilgang på antallet representanter listestemmene skal fordeles på.

Hva Tabell 1 ikke viser, er at i Harstads nabokommune i sør; Sandtorg nådde NKP 8 % ved Stortingsvalget i 1927, og tilmed i den ”reaksjonære” landkommunen Trondenes, nord for Harstad fikk kommunistene 4,8% oppslutning, altså det dobbelte av hva det samlede resultatet for Troms NKP ble.¹⁵ Når så disse resultatene blir bekreftet, både i 1928 og 1931 så demrer det at her må det ligge noe under. Jeg vil samtidig understreke at jeg også har undersøkt frammøteprosenten ved valgene for å sjekke om det kan ha vært ekstreme utslag i noen retning. Det jeg fant var at ved alle valgene lå frammøteprosenten på i overkant av 60 % både i Harstad og Tromsø. Dermed ekskluderes en eventuell hypotese om at det kan ha vært lav valgdeltagelse som ga Harstad NKPs listekandidater ekstra uttelling.

De gode resultatene ved kommunevalgene og de relativt bedre resultatene Harstad-kameratene fikk i forhold til Tromsø-kommunistene også ved Stortingsvalgene må vi således se nærmere på. Var Sigurd Simensen en faktor av betydning, eller må vi kanskje se på andre mer lokale betingelser som katalysator for det særegne ved NKP i Harstad? – Som for eksempel næringsstrukturen.

Tabell 2 Yrkesstruktur i Harstad og Tromsø i 1920. Yrkesaktive over 15 år
Fra NOS Folketellingen 1920.

Kommune	Landbruk	Fiske/ fangst	Handv./ ind.	Gruve/ anlegg	Land og sjøtransp	Salg/serv bank	Annen tj.ytende	Totalt O/15 år
Harstad	11 0.7%	26 1,6%	480 30.7%	43 2.7%	170 10.8%	549 35.1%	283 18.1%	1.562 100%
Tromsø	13 0.3%	205 5%	1.030 25.5%	117 2.9%	693 17.1%	1.290 31.9%	686 17%	4.034 100%
Sum	24 0.4%	954 17%	1.241 22.1%	172 3%	779 13.9%	1.409 25.1%	864 15.4%	5.596 100
Troms Fylke	11.055 33.7%	9.824 29.9%	3.419 10.4%	1.058 3.2%	1.655 5%	3.016 9.2%	2.751 8.3%	32.778

- Tabellen er uttrykk for samlet yrkesaktiv befolkning over 15 år i Harstad og Tromsø, hvordan disse fordelte seg på forskjellige næringer, prosentvis relatert til summen av yrkesaktive over 15 år i den respektive kommunen + samlet tall for bykommunene med prosentvis angivelse av hvordan dette forholdt seg til alle i fylket som var over 15 år.

I denne forbindelsen må vi selvsagt ikke glemme det faktum at kommunistene fikk sin egen avis i Harstad. Der den (tidvis) utgjorde en av fem aviser i den lille byen.

Tabell 3: Aviser i Harstad 1924 – 1931

Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag
Folkeviljen Haalogaland Harstad Tidende	Dagens Nyheter	Haalogaland Harstad Tidende	Folkeviljen Midnattsol	Haalogaland Harstad Tidende	Dagens Nyheter

Tabell 4: Avisenes partipolitiske tilhørighet i perioden 1920 - 1931

Dagens Nyheter	• NKP
Folkeviljen	• DNA
Haalogaland	• Venstre
Harstad Tidende	• Høyre
Midnattsol	z Medl.bl NU

- Kilde: Norske Aviser z Originaler på Harstad bibliotek.

Konkurransforholdet mellom de fire partipolitiske avisene må bli interessant å se nærmere på. Hvordan klarte DN i det hele tatt å komme inn på markedet, der det fra før var tre partipolitiske aktører? Når etableringen var skjedd, hvordan influerte det reint partipolitisk for ”nykommunistene”? Var det kan hende avisa som befordret valgsuksessene?

1.5 Kilder

Hovedkildene til oppgaven har vært årgang 1922 og 1923 av avisa Fv og alle årganger av DN fra og med første nummer i mars 1924 til og med siste nummer i mars 1931. Her er en del lakuner i materialet, de største representert ved at DN ikke finnes fra og med mars 1925 til og med februar 1927. For øvrig er alle lakuner redegjort for i teksten. For bedre å kunne nyttiggjøre meg av hovedkildene har det og vært nødvendig å søke i andre samtidige aviser etter den/de begivenheter som for eksempel Fv tok opp. Et eksempel på dette er referat fra stiftsmøtet i Bodø og de bølger dette laget i Nord-norsk presse utover forsommeren 1923.

Andre kilder har vært den korrespondanse som Simensen førte med Edv Bull jr. fra omkring 1960 og i et års tid – og som befinner seg i arbeiderminnesamlinga på NTNU. Denne korrespondansen som også innbefatter Simensens selvbiografi fra sitt liv som fagorganisert, pressemann, politiker og kulturarbeider har jeg brukt både som levning og beretning. Dette er søkt parallellkorrelert med det trykte materialet, enten i avisene eller hos andre historikers framstilling, men og mot protokoller fra sentralstyremøter i NSU, landsmøter i DNA og NKP samt arkivmateriale oppbevart ved Statsarkivet i Tromsø så vel som i Riksarkivet og Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek. Som levningskilder, men og som beretninger har Harstad Arbeidersamfunds protokoller vært av uvurderlig hjelp for å se kontekstuelle sammenhenger i lokale saker og personer i mellom. Protokollene er i mitt eie. Denne detaljering må til i erkjennelsen av at minnehistorie ofte kan være kranglete å bruke. Minnet er som kjent gjenstand for innslag av feilerindring og glemsel, og nyere erindringsforskning betoner sterkt at erindring er en aktiv prosess. Brokker av minner settes sammen og vi skaper vår egen identitet, som vi sjøl kan leve med - og presentere overfor andre.¹⁶

Det er og gjort bruk av informanter med kjennskap til lokalavisene som kom ut i Harstad, og folk som har kunnskap om organisasjons- og næringsstrukturene i regionen. Mye av den litteraturen som er oppført i litteraturlista er å betrakte som levningsskilder, men statistiske oppgaver og avhandlinger ført i penn av anerkjente vitenskapsmenn, hva enten historikere eller statsvitere er i all hovedsak anvendt som beretninger.

2. Mannen og hans meritter, før han overtok som redaktør i Harstad

2.0. Barndom

For å belyse hva det tas sikte på å få fram i den videre teksten finner jeg det naturlig å fortelle om Sigurd Simensens bakgrunn. Det vil her bli lagt størst vekt på den del av hans liv der politikk og presse var fremherskende, basert på Simensens beretninger til Bulls arbeiderminnesamling som i dag befinner seg på NTNU.

Simensen var født på Vestfossen i Øvre Eiker den 19. februar 1888. I memoarene han skrev på oppdrag av Edvard Bull dy ved inngangen til 1960-åra finner vi at han i oppveksten tilbrakte mye tid sammen med far og farfar i smia de drev på stedet. Farfaren var utlært kleinsmed fra Grønvolds bruk i Drammen, og drev egen smie og vognslagerverksted på Vestfossen, hvor også Sigurds far var ansatt blant 4-5 øvrige. Til verkstedet hørte også et metallstøperi. Der smidde og støpte de alt som skulle til på Vestfossen Cellulosefabrikk. De utførte også hovslaging og drev med vogn- og hjulmakeri ved siden av det fabrikkpregete arbeidet. Slik fikk de arbeid fra hele bygda omkring. Simensen tegner et bilde av en relativt privilegert familie i et ellers klassepreget samfunn. Farfaren skal ha vært fagstolt og abonnerte dessuten på "Ørebladet", noe som i følge sønnesønnen resulterte i et sterkt Høire-engasjement.¹⁷ Faren Simen Hansen som altså også var smed og hovslager var imidlertid blitt venstremann. Sammen med skolelæreren og andre 'småborgere' holdt de regelmessige møter "hvor en til en todde diskuterte dagens spørsmål".¹⁸ Venstre hadde innrettet seg i Arbeiderforeningen, et lokale fra Thranitterbevegelsens dager. Der var bibliotek hvor en kunne lese datidens bøker; Livingstones *Gjennom det mørke fastland*, Starbäcks historiske romaner, islandske ættesagaer samt en del lettere føljetongromaner. «Mange lærte seg til å sette pris på og lese med disse alt for få bøker og det har satt merker etter seg siden».¹⁹

Da arbeideragitatoren Torgeir Vrå kom til bygda fikk han ikke leie lokale, verken hos Venstre eller Høyre. Men på ei byggetomt, med noen store steiner kjørt fram til grunnmur trådte Vrå i aksjon.²⁰ Simensen som bare var guttungen den gang, forteller med innlevelse fra møtet: Vrå begynte med en sammenligning med de første kristne i Rom. Overklassen der likte

ikke de første kristne og nektet dem hus, så de måtte ned i katakombene. Heller ikke her i Norge likte de sosialistene og nektet dem hus. Det kom av at de talte de undertryktes sak og planla hvordan en skulle gå frem for å bedre kårerne for de små i samfunnet. Herfra gikk han så over til sosialismens A. B. C. og forklarte så godt det lot seg gjøre at solidariteten var det eneste som dugde for arbeidsfolket. Holdt de bare sammen var det håp for alle. Simensen blir selv agitatorisk i avslutningen av beretningen: «Foredraget falt som sed i god jord, og fra denne sed har det spiret og grodd til voksteren er ført frem til i dag».²¹

2.1 Ungdom

I 1904 ble han med bror sin til Hallingdal som kjørekar. Sigurd kjørte da den ene av brorens to hester på bergensbanen under anlegg. Begivenhetene rundt løsrivelsen fra Sverige satte og sine spor hos 17 år gamle Sigurd Simensen: Han forteller at han ble spurt om hvordan han ville ha stemt i forhold til kongevalget. Han svarte at om han hadde hatt stemmerett ville han stemt for konge. Selv om vi må ta følgende begrunnelse med en klype salt, med tanke på at den er skrevet så lang tid etter begivenheten, finner jeg utredningen interessant. «Begrunnelsen var at en så i USA hvordan konjunktorene svingte faretruende, når en sto foran et presidentvalg og dette gjentok seg hvert femte år. Med en konge ville en ha det fredelig. Han ville ikke ha noen innflytelse på konjunktorene, og det en først og fremst trengte i Norge nu var en fredelig utvikling».²²

I 1906 fikk han plass ved A. L. Thunes verksted i Kristiania. Nå kom praksisen sammen med far og farfar i smia godt med. Han ble organisert i Jern og metall avd 1 i 1907.²³ Hva som så skjedde vet vi relativt lite om: Så vidt jeg har klart å finne ut var han ikke særlig markert i faglig-politisk arbeide i denne perioden. De eneste begivenheter han selv nevner er at montørene gikk til aksjon for høyere lønn i 1910, og klarte å få 50 øre pr time. Dessuten nevner han selv feriestreiken i 1911 da de gikk en uke i streik og oppnådde 3 dagers ferie med lønn. Etter en uke ble de kastet ut i konflikt igjen – denne gang i lockout for papirindustrien, der partene ikke ble enige om lønna. 6 uker varte denne lockouten, før enighet ble oppnådd mellom partene.²⁴ I 1912 tok han arbeid som reparatør ved karbidfabrikken i Odda. Her ble han kun en kort periode hvor han blant annet var med på stiftinga av fagopposisjonen.²⁵ Dessuten deltok han på et arbeiderstevne der hvor han møtte agitatorene Sverre Krogh, Augusta Aasen og studenten Arvid G. Hansen.

2.2 Tilbake i Kristiania

Fra Odda dro Simensen via Stockholm og Rjukan tilbake til Thunes verksted i Kristiania.²⁶ I 1914 ble han valgt til hovedtillitsmann. Det var nå han ble aktivisert i den politiske arbeiderbevegelsen.²⁷ I andre forbindelser nevner Simensen føderalismen og de svenske ”ungsosialister” som egentlig var Krapotkinanarkister – hvorav man kan trekke den konklusjon at disse og syndikalistene har gjort et visst inntrykk på ham.²⁸

I 1915 ble han valgt som delegat til DNAs landsmøte i Trondhjem fra Mekanikernes forening. Om dette sier han at det var et meget vellykket møte som ble banebrytende, og ga ham interesser ut over det vanlige: «Nu begynte jeg å studere de politiske spørsmål med større intensitet enn noen gang før. Vel hjemme ga jeg en glødende skildring av opplevelsen og fremgangen som var å spore».²⁹ Her traff han også den legendariske Aleksandra Kollontaj for første gang. Det hersker liten tvil om at også han lot seg sjarmere av denne russiske adelskvinnen i Lenins tjeneste: «Den sortkledde vevre skikkelsen tok seg tragisk ut oppe på tribunen. (...) Alle så opp til henne og beundret henne sterkt.»

Sommeren 1916 tilbrakte Simensen på Sørlandet. Det skulle monteres ny papirmaskin på Hundsfoss Bruk ved Kristiansand. Arbeidet med monteringa gikk greit. Ryktet om den dyktige arbeiderlederen hadde spredt seg. Han ble blant annet benyttet som taler på et arbeiderstevne i Setesdal. Dette skal ha vært første og siste gang han skrev ned talen han skulle ha.³⁰ Seinere vikarierte han for Martin Tranmæl på en faglig massemønstring i Kristiansand hvor flertallets og mindretallsforslaget fra en nedsatt komité om å gå over til industriforbundsformen var til debatt. Martin Tranmæl skulle være innleder for mindretallet og ”sko-Gundersen” var møtt for flertallet.³¹ Båten Tranmæl var med var blitt forsinket, og hans meningsfeller gikk og var nervøse for resultatet av møtet, hvis han ikke kom frem, da de mente at Gundersen ellers ville få lett spill. Simensen var i Kristiansand den lørdagskvelden, og ble bedt om å ta Tranmæls plass på møtet. Her bet jeg meg merke i hans karakteristikk av Tranmæl som den ildnende og manende taler. Selv han betrakter han seg som en nøktern mann. I en lett selvironisk fortelling gir Simensen inntrykk av at alle landets øyne var rettet mot Kristiansand og at vedtakene fra møtet ville få den største betydning for den videre behandling av saken. Før han avslutter med at «Det ble en strålende seier for mindretallet».³²

2.3 Arbeiderråd

Simensen forteller at han hadde startet arbeidet med å få stiftet arbeiderråd allerede før han dro til Kristiansand.³³ Da han kom tilbake, ut på høsten fortsatte han arbeiderrådsarbeidet –

etter modell av Lenins arbeider og soldatråd.³⁴ Det har ikke lyktes meg å få rede på når Simensen ble medlem av Norges socialdemokratiske ungdomsforbund, men i 1917 ble han innvalgt i redaksjonsrådet for ungdomsforbundets avis Klassekampen. At han var en ”lesende arbeider” fikk vi bekreftet allerede fra hans beskrivelse av venstrebiblioteket på Vestfossen. Men det som nå skjedde, med hensyn til arbeiderrådstankens modning og utvikling og hans engasjement i den anledning viser oss at han må ha studert de tanker som blant andre den nederlandske astronomen Anton Pannekoek (1873-1960), sto for og skrev om i Klassekampen nr 10, 11, 12 og 37 i 1916 der tema var *Imperialismen og proletariatets oppgaver*. Samt artiklene om ”Klassekampens maal” som sto på trykk i nummer 34 og 37 samme år. Etter all sannsynlighet har han nok også lest Pannekoeks artikler om *Masseaktion og revolution* som sto i Klassekampen over 4 numre i 1912/13. Dessuten skal vi heller ikke glemme artiklene av Rosa Luxemburg i samme tidsskrift og periode av til dels samme kaliber.³⁵

En god grunn til å ha slike formodninger er at han i løpet av 1917 ble en av bevegelsens høyest ansette agitatorer på feltet masseaksjon. Først og fremst med hensyn på at han tok initiativ til og ledet noen av datidens største demonstrasjoner i Kristiania.³⁶ Verkstedklubbene sluttet seg til dyrtidskravene, og organisasjonene krevde utenomparlamentariske aksjoner for å tvinge kravene igjennom. «De høyresosialistiske elementer prøvde med alle midler å slå bevegelsen ned, og det ble i den anledning skrevet lange artikler i deres presse: ”Om de eventyrere som sto i spissen for bevegelsen, hvilke farlig følger det ville ha for arbeiderne om de fulgte parolene”». ³⁷ «Den russiske revolusjonsbevegelse og den store revolusjonære bevegelse og uro ute i Europa hadde smittet over på den norske arbeiderklassen», sier Simensen et annet sted.³⁸ Den vellykkede aksjon og demonstrasjonen der Simensen, Sverre Johansen og Nils Hopstad entret Stortinget og fikk foretrede for statsminister Gunnar Knudsen, justisminister Blehr, sosialminister Castberg og Stortingspresident Johan Ludvig Mowinckel skaffet ny vind i seilene for Arbeiderrådene.³⁹ De fleste store fagforeninger tok spørsmålet opp til drøftelse. Simensen var på møter hver eneste kveld utover sommeren og høsten, og forteller at han fikk god mottagelse og tilslutning til Arbeiderrådene.⁴⁰ Når Simensen slik framholdt at rådstanken allerede høsten 1916 startet sin utbredelse i Norge, har nok det sammenheng med det som andre benevner dyrtidsaksjonene fra samme tidspunkt.⁴¹ Simensen ble leder for Landsammenslutningen av Arbeiderråd i Norge på kongressen 24.–27. mars 1918. Landsammenslutningen hadde omkring 60.000 – 70.000 medlemmer på sin høyde.⁴² På DNAs 23. ordinære landsmøte 29. mars - 1. april; påsken 1918 var Simensen igjen valgt som delegat, også denne gang fra Mekanikernes forening i Kristiania.⁴³ Da møtets fjerde dag opprant kom en henvendelse fra

valgkomiteen til Simensen, om han ville stille som formannskandidat. I memoarene sier Simensen at han nektet, og henviste til Kyrre Grepp.⁴⁴ Men han ble innvalgt i sentralstyret, og fikk sete i redaksjonen av *Socialdemokraten*, sammen med redaktør Scheflo, partisekretær Tranmæl og partiformann Grepp.⁴⁵

En annen og like god grunn til hypotesen om studier av Pannekoeks artikler er Simensens brosjyre *Direkte Aktion* utgitt på Norges socialdemokratiske ungdomsforbunds forlag. Her ser man enda tydeligere spor (à la Carlo Ginzburg)⁴⁶ fra Anton Pannekoeks foran nevnte artikler i Klassekampen enn de man skimtesvis ser glimt av i erklæringer og vedtak fra rådernes forskjellige organer.⁴⁷

2.4 Et dansk mellomspill

Etter å ha virket i noen måneder sammen med den øvrige redaksjonen i Socialdemokraten kom det forespørsel fra Danmark om man hadde noen til å tre inn som redaktør av danskenes Klassekampen. De hadde vært så uheldige å få sin (kvinnelige) redaktør arrestert (for revolusjonær virksomhet må vite) og hadde for tiden ingen egnede kandidater fra egne rekker.⁴⁸ Tranmæl anbefalte Sigurd Simensen med følgende skrivelse:

«Kristiania 19. novbr. – 1918. S i g u r d S i m e n s e n er medlem av Det norske Arbeiderpartis centralstyre, medlem av Det socialdemokratiske Ungdomsforbunds centralstyre og formand i arbeiderrådernes landssammenslutning. Han nyder stor tillid blandt sine kamerater, og vi tør anbefale ham paa det bedste overfor de danske meningsfæller. Det norske arbeiderparti. Centralstyret. Martin Tranmæl Sign»

I København ble han møtt av Alfred Kruse, mannen som ble utvist fra Norge i 1914, i det han som av redaktør av Indtrøndelagens socialdemokrat i Levanger hadde skrevet 'ophidsende' artikler mot stedets borgerskap.⁴⁹ Det gikk ikke bedre til enn at Simensen ble arrestert i København. Nå var det hans tur til å bli utvist – fra Danmark «for evig og al tid».⁵⁰ Det er en liten divergens mellom Simensens egen framstilling og det Klassekampen-redaktør Marie Nielsen har fortalt. Myndighetene hadde funnet et brev fra redaktør Eugene Olausen⁵¹ på henne der han anbefalte Sigurd Simensen på det varmeste.⁵² Simensen har formodentlig glemt at han besøkte Nielsen i fengselet før politiet innbrakte ham. Da han kom tilbake ble Simensen redaksjonssekretær i Klassekampen. Men da Langhelle ba om permisjon fra sekretærfunksjonen i Harstad sa Simensen seg villig til å overta med det samme.⁵³

2.5 Sekretær for parti og ungdomsforbund

Som 30-åring kom Sigurd Simensen til Harstad mandag 16. desember 1918.⁵⁴ Da var allerede Harstad-folk 'advart' mot denne farlige karen som var blitt utvist fra Danmark.⁵⁵ Nå var han

ansatt som sekretær for NSU og DNA.⁵⁶ Allerede søndag 22. desember ble han engasjert av Harstad faglige samorganisasjon til å holde foredrag i Arbeidersamfundet om den politiske situasjon.⁵⁷ Simensens første rapport til NSU ble behandlet i sentralstyremøte den 30. januar 1919, hvor det ble understreket at også Finnmark fylke skulle dekkes av sekretærens arbeid. Her var sammenhengen at Langhelle hadde unnlatt å innlemme Finnmark fylke som sitt arbeidsområde.⁵⁸ Samme året ble han første gang valgt til formann i Harstad Arbeiderparti.⁵⁹

Simensens aller første 1.maitale holdt han i Tromsø i 1919. Det var «samlet mellom 2500 og 3000 mennesker, som i den største spænding paahørte den i alle dele utmerkede 1ste maitale som flere gang ble avbrutt med begeistrede bifaldsytringer», sto det i en begeistret Nordlys-leder dagen etter.⁶⁰ Selv forteller Simensen at den revolusjonære stemning ledet til at så mange som 3000 påhørte talen hans, som han også selv vurderte som god.⁶¹ I *Flammende budbringer* har Christensen satt inne et bilde på side 166, tatt i Tromsø våren 1919, der Sigurd Simensen står midt i bildet, men uten at han er identifisert. Christensen har antakelig fokusert på de av Tromsø arbeiderpartis medlemmer han dro kjensel på.⁶²

Til ungdomsforbundets 15. landsmøte hadde Tromsø-laget klaget på at de ikke hadde fått vært med og innstille på sekretærfunksjonen, samtidig som de tilkjennega sin misbilligelse over at Harstad var blitt valgt til kontorsted og heller anbefalte Tromsø.⁶³

Under intervensjonskrigen mot den unge Sovjetrepublikk fikk Simensen trykt plakater og løpesedler med oppfordring om å boikotte forsyningskipene som skulle til Murmansk. Plakater ble slått opp samtidig fra og med Namdalen til og med Kirkenes. Litt seinere fikk Simensen i oppdrag av den finske revolusjonskomiteen å søke og få dannet en bataljon som skulle sendes landeveien fra Kirkenes til Murmansk. Han dro fra Harstad til Kirkenes via Tromsø, Balsfjord, Alta og Hammerfest for å utføre oppdraget, men sier ingen ting om hvor mange han fikk vervet. En "hvitfinne" hadde fulgt etter ham fra Tromsø og nordover, men denne ble arrestert og utvist fra Norge i Hammerfest. I memoarene forteller han og at framme i Kirkenes så han intervensjonsstyrkene dra over Østhavet, på vei fra Russland.⁶⁴

Et annet oppdrag av det mer dubiøse slaget var da Kominterns første kongress skulle tre sammen. En veritabel kommunistmugling ble da iverksatt. Det ble åpnet en grenseovergang til Sverige i Rombaksbotn. Derfra ble folk fraktet med lokalbåten til Lødingen hvor de entret hurtigruta til Vardø, hvorfra små skøyter tok dem inn til Murmansk. Sannsynligvis ble denne ruta også seinere benyttet til å smugle europeiske delegasjoner inn i Russland, for Simensen oppgir at de fraktet 110 mennesker på denne måten.⁶⁵ Ellers forteller Simensen om smugling av litteratur som kom med skøyter fra Russland; til Harstad med hurtigruta hvor han tok hand om pakkene til de var framme på Østbanen i Kristiania.⁶⁶

Da det ikke lenger var midler til å holde seg med egen nordnorgessekretær vedtok ungdomsforbundets distriktsformannsmøte etter innstilling fra sentralstyret at «Sekretariatet opphæves i sin nuværende form fra og med den tid den nu fungerende sekretær fratrer». ⁶⁷ Nå ble Simensen ansatt som redaksjonssekretær i Fv, og litt seinere som redaktør av Vestfinnmarken socialdemokrat i Hammerfest. Tiden i Hammerfest var han alene, kona ville ikke flytte lenger nordover. ⁶⁸ I Hammerfest ble han med på stiftelsen av Vest-Finnmark arbeiderparti, og ble kretsens første formann. ⁶⁹ I 1921 ledet han revolusjonen der, eller Hammerfestkommunen om man vil – som egentlig kom som en følge av organiseringa av den landsomfattende sjømannsstreiken. Dette endte i rettssak med anklage om opprør og revolusjonær virksomhet. Men før det gikk så langt som til fengsel, kom han tilbake til Harstad og resten av familien og ble redaktør av Fv. ⁷⁰ Det er her vår historie egentlig starter.

2.6 Ideologi

Arbeiderbevegelsens historie i Norge har i store trekk hatt fokus på den reformistisk, sosialdemokratiske delen og det man med et fellesbegrep har kalt kommunister. Jeg har søkt i litteratur som omhandler det den danske forfatteren Carl Heinrich Petersen så treffende har kalt "Kommunismens kjettere", et begrep som må settes inn i rett kontekst: Kominterns til en hver tid forskjellige definisjoner av venstreavvik. I mitt arbeid vil teorien bak handlingene søkes lyssatt, og sett i skyggen av sovjetkommunismen, eksemplifisert via Lenin og Stalin.

Rådstanken er i sin opprinnelige form gresk. Men i mer moderne form ble den utviklet i Europa av folk som Anton Pannekoek og Rosa Luxemburg. Altså ikke i Moskva, men i Holland, og Tyskland. Jeg ser at korporatisme som idégrunnlag kan sammenlignes med det Sigurd Simensens idégrunnlag hvilte på, men da uten å trekke modellen etter hårene og se den som det som beskrives som «at sammensmeltingen av statsapparatet og organisasjonene har gått for langt». ⁷¹ Ei heller som et uttrykk for fascistiske samfunnsideal der medlemskap i organisasjonene er et vilkår for innflytelse i praksisen. ⁷² Simensens visjon var et rådssystem som på sett og vis ville virke som et korporativt system i den forstand at det ville ha flere utenomparlamentariske ikke-institusjonaliserte organer med når viktige beslutninger skulle tas. Den som er best kjent for rådsmodellen i nyere historie er Lenin og da særlig via parolen "All makt til sovjetene" ved inngangen til den russiske revolusjon i 1917. ⁷³ Settes denne parolen sammen med avslutningsbemerkningen på Kominterns 1. kongress 2. mars 1919: «Etableringen av den internasjonale rådsrepublikk vil komme», må vi imidlertid ha klart for oss den ideologiske strid som verserte i arbeiderbevegelsens organer på denne tiden. ⁷⁴

Rådstanken, formulert av Anton Pannekoek og dels Rosa Luxemburg ivaretar ideen om *Det direkte demokrati* meget godt, slik Knut Langfeldt beskriver rådstanken i sin bok av samme navn med undertittelen *Rådsrepublikk eller parlamentarisme?*.⁷⁵ I ”Formaal og regler for Kristiania Arbeiderraad” heter det blant annet: «Arbeiderraadets formaal er at samle arbeiderklassen til utnyttelse av de magtmidler, arbeiderne sitter inde med som producenter og konsumenter til effektiv kamp mot den utbytning, de daglig er utsat for fra kapitalistklassens side. Raadet skal likeledes arbeide for en retfærdigere fordeling av livsfornødenheterne. For gjennomførelsen av disse oppgaver vil arbeiderraadet benytte de midler, som det til enhver tid finder tjenlig.»⁷⁶ - basert på Pannekoeks teori om benyttelse av masseaksjonen som middel til å nå mål gjennom *Direkte aktion*, så å si á la Sigurd Simensen.⁷⁷ Kristiania arbeiderraad sine vedtekter ble vedtatt på Arbeiderraadenes generalforsamling 17. juni 1918.⁷⁸ Da var altså Simensen formann for Landssammenslutningen av arbeiderråd i Norge, og den som må ha ledet møtet. På Kominterns første kongress i 1919 slo man også fast: «Den revolusjonære epoken krever av proletariatet at det tar [i bruk] (...) masseaksjonens metoder i og deres logiske følge – dets direkte sammenstøt med det borgerlige statsmaskineri i åpen kamp (...)» Lenin avviste også de borgerlige parlamenter og kom slik Pannekoek i møte.⁷⁹ Sånn sett kan det derfor hevdes at de revolusjonære fortropper i Norge, ved etableringen av rådstanken muligvis var et resultat av påvirkning fra den russiske revolusjon. Men – rådstanken var i følge Simensen etablert i Norge allerede i 1916,⁸⁰ og den russiske revolusjon kom først i 1917, samt at foranstående vedtak ble gjort i 1919. Det er derfor stor sannsynlighet for at arbeiderrådstanken i Norge har sitt utspring i Pannekoek og Luxemburgs skrivelser, særlig i Klassekampen, der Pannekoek hadde mange og lange betraktninger om klassens kamp – ganske særlig i de åra Simensen ble aktivisert i ungdomsforbund og parti.⁸¹ Tanken han lanserte om at en godt organisert liten gruppe alltid vil være sterkere enn en stor uorganisert masse, samsvarer med ideen bak Simensens agitasjonsbrosjyre: «Der er jo ogsaa noget som heter den moralske lov, det er massernes retfærdighetsfølelse. Det som den almindelige bevissthet regnes for rigtig og det som den tillater kan man trygt utføre, selv om det skulde stride mot det kapitalistiske samfunds love, da disse kun er bygget paa den sterkes ret. Eller mottoet: Det vi har magt til har vi lov til, og lov er ret».⁸²

Simensen sa i ett av sine brev til Edvard Bull dy., at rådstanken ble forrådt av Tranmæl. Han institusjonaliserte den i form av et representativt demokrati, der folks innflytelse avhenger av om de er medlemmer av organisasjonene som er berørt.⁸³ Ja, han nærmest anklager Tranmæl for å ha tatt et tilnærmet fascistisk korporativt grep på norsk politisk utvikling.⁸⁴

Simensen hadde ingen tanker for å institusjonalisere direkte aksjon – eller var det kanskje det som var det ultimate mål? Vi må her se teoremet i sin sammenheng. Simensens aksjoner hadde som målsetting å gi arbeiderklassen makt, et virkemiddel han tilkjente den herskende klasse å ha monopol på. Aksjonsformen skulle berede grunnen for den samfunnsmessige maktovertakelse gjennom å lede ”producenter og konsumenter til effektiv kamp mot den utbytning, de daglig er utsat for.” De som var tiltenkt rollen som spredere av aksjonene var samtidig arbeiderrådene. Aksjonene ville oppstå spontant i erkjennelsen av avmaktsfølelsen. Dette var Pannekoeks teori slik han utviklet den i polemikk med Kautsky, der altså også Lenin den gang var enig med Pannekoek. Pannekoeks brudd med Lenin kom som følge av SUKPs praksis etter oktoberrevolusjonen, ved at «En revolusjon kan like så lite gjennomføres av et radikalt parti som av et stort masseparti eller en koalisjon av partier. Den bryter spontant fram av massene. (...) de bestemmende krefter ligger (...) dypt i massenes underbevissthet, og i de store verdenspolitiske begivenhetene»⁸⁵ Samtidig hadde Pannekoek mål for de samme rådene, og det var altså ikke å gjøre de til redskap for monolittiske partier.⁸⁶ Rådodemokrati betyr demokrati nedenfra; som tar utgangspunkt i grunnplanet. Mine intensjoner er omfattende – i den forstand at det skal søkes avdekt om Simensen holdt stand mot Stalin, NKPs sentralstyre og det lokale borgerskap. Hva så med de han satte seg fore å tjene; arbeiderklassen. Hvilke standpunkt inntok de til hans rolle(r) som redaktør, politiker, og talsmann for de ubemidlede og eiendomsløse, hva enten de var organiserte medlemmer av bevegelsen, eller det man en lang periode benevnte ’folket’?

Foranstående danner noe av basisen for mitt valg av tema til masteroppgaven; Simensens perioder som redaktør i Harstad. Slik sett får oppgaven et mediehistorisk perspektiv. Jeg har laget en såpass detaljert beskrivende innledning av hovedaktøren for å søke å sette livet hans i perspektiv. På denne måten kan vi se hva som skjedde med Simensens idébasis. Kan vi finne igjen noe av rådstankene i hans skriverier som redaktør? Det vi selvsagt og må ha in mente her er at han var eneste (fast)lønnete medarbeider i avisene, slik at det å skulle følge opp all ideologisk arv kan hende ble et noe for sterkt krav. Riktignok sto det en passasje i Fv om at stortingsmann og sogneprest Tønder fra Salangen var fast korrespondent fra Stortinget. Men fra og med DN’s etablering er han definitivt alene, ikke bare om redaksjonen, men også skrijvinga. Da med unntak av noveller og småstykker, samt mer og mindre tilfeldige debattinnlegg av typen leserinnlegg, dog uten at disse hadde egen spalte i avisa. Hvordan klarte han med dette bakteppet å sette ideologien inn i en lokal kontekst?

3: Forholdet mellom Folkeviljen – redaktør Simensen og DNA.

3.0 Innledning

I det følgende vil det bli gitt en oversikt over de daglige foreteelser i ei lokal arbeideravis i en liten men, stortenkt nordnorsk småby. Simensen, som var en relativt klar venstresosialist møtte muligvis en del motbør i den nordnorske borgerlige idyll? Var han stor nok til å fylle posisjonen etter forgjengeren Alfred Skar? Men kanskje den viktigste motmannen ble stortingsmann Tønder som av flere er gitt hovedæren for stiftelsen av Fv. Det springende punkt bli i alle fall å ta utgangspunkt i en tenkt motsetning innen det lokale arbeiderparti basert på det faktum at sosialdemokratene hadde brutt med DNA allerede i 1921. Kominterns teser, tro og liv, nyheter, kultur og næringspolitikk ført ut i spaltene i det som var arbeiderbevegelsens eneste talerør i Sør-Troms lå i hendene på en av Nord-norsk arbeiderbevegelses mest markante skikkelser. Ville han få aksept eller motbør?

3.1 Folkeviljen satt inn i tidens strid

Fv ble besluttet startet på et møte på Sjøvegan i Salangen den 20. august 1910. Sogneprest Kristian Tønder ble valgt til møtedirigent. Møtedeltagerne kom fra Ibestad, Lavangen og Salangen og Tønder foreslo at det skulle dannes et ansvarlig aksjeselskap med aksjer pålydende kr 5,-.⁸⁷ Det første nummer av avisa kom ut den 9. desember 1911.⁸⁸ Eierne av avisa var opprinnelig Trondenes kredsparti. Antagelig var de tre foran nevnte kommunepartier da inkorporert via Senja Arbeiderparti. Seinere kom Trondenes (nye) kredsparti til og ble sammen med Senjens kredsparti eiere av hver sin ideelle halvpart.⁸⁹ Dette er av vesentlig betydning for å kunne forstå forhold som seinere skulle sette sitt preg på utviklinga i Troms arbeiderparti. Ved DNAs første splittelse i januar 1921, brøt sosialdemokratene med ”Den nye retning” fra Påskelandsmøtet i 1918, – Tranmælittene, og dannet Norges socialdemokratiske Arbeiderparti.⁹⁰ Dette ledet blant annet til at Arbeiderpartiet i Sør-Troms fikk sin organisasjonsform som besto fram til 1935.⁹¹ Splittelsen fikk også vesentlig betydning for partiets utvikling i midtfylket. Meyer Foshaug fra Bardu var en blant de fire første fra Nord-Norge som i 1903 ble innvalgt på Stortinget fra Karlsøy-prestens arbeiderparti. I 1921 brøt også Foshaug med partiet og ble organisert socialdemokrat. Dertil kom at Foshaug ble innvalgt på Stortinget for Norges socialdemokratiske Arbeiderparti i 1921.⁹² Men også i sør fylket brøt sentrale partifolk ut og gikk inn i det nye «høiresosialistiske» partiet. I februar 1921 dannet NSA lokallag i Harstad med Hans Simonsen-Sparboe som formann. Samme vår ble han leder av NSAs fylkeslag.⁹³ Splittelsens årsak lå i at DNA hadde sluttet seg til

Komintern og var således pr definisjon et kommunistisk parti. For sørfylkets del ble konsekvensen at det nye arbeiderpartiet ”stjal” mandater fra DNA i de lokale herredsstyrene ved det påfølgende valget.

Da gruvedriften i Salangen brøt sammen, og redaktøren, sogneprest Tønder ble innvalgt på Stortinget i 1916, flytta avisa Fv sin redaksjon til Harstad i 1917.⁹⁴

3.2 Harstad Arbeidersamfund

«Samfundet» var en institusjon i Harstad – grunnlagt av byens borgerskap hvor den første formann var byens grunnlegger, Rikard Kaarbø.⁹⁵ De første forsøk på en demokratisering av styringen med institusjonen og huset, ser ut til å ha funnet sted nokså tidlig etter etableringen av lokalavdelingen av Arbeiderpartiet i Harstad/Trondenes. Fra 1916 har arbeiderbevegelsen rimelig kontroll i foreningen. På Generalforsamling den 1. februar 1920 ble så den gamle garde; de opprinnelige socialdemokrater som nå hadde begynt å røre på seg i opposisjon til Tranmæl og den nye retning ganske enkelt entlediget, og Sigurd Simensen ble valgt som formann. Av valgene går det ellers frem av navnekunnskapen jeg har at ”Den nye tid” var kommet til Harstad og hadde slått inn i Samfundets styre.

3.3 Redaktørskifte i Folkeviljen

I kapittel 2 så vi at Simensen kom tilbake til Harstad fra Hammerfest etter at revolten der var slått ned.⁹⁶ I januar 1922 tiltrådte han som redaktør av Fv etter Alfred Skar. Skar hadde fått plass i ”Nordlands Fremtid” i Bodø mens redaktør Harald Langhelle var på Stortinget og hadde flyttet til Oslo. Simensen forteller at han søkte stillingen og ble tilsatt.⁹⁷

I den første avisa Simensen redigerte etter at han overtok, står følgende under avisas kolofon på side 2: «„FOLKEVILJEN” Redaktør: S. Simensen. Fast medarbeider: Stortingsmand Kr. Tønder. Redaktion og ekspedition: Arbeidersamfundet. Telefon: Redaktion & ekspedition: 198. „Folkeviljen” utkommer mandag, onsdag, fredag. eies og utgis av Trondenes og Senjen kreds arbeiderpartier og er som organ for disse godkjent av Det norske arbeiderparti».⁹⁸ Simensens første lederartikkel i Fv må kunne karakteriseres som en kombinert programerklæring og appell. Her ser vi først og fremst at det ikke var snakk om å skifte den redaksjonelle retning i Fv fra Alfred Skar sin tid på redaktørkrakken. Men når vi analyserer teksten fornemmes en aura som avspeiler at redaktøren ikke bare var en politisk bevisst debattant, men også en ganske så litterært bevandret skribent. Det klargjøres også at han var av de som sto godt plantet i ”Den nye retning” med klare antipatier til ”lefling med borgerskapet”, slik altså også Alfred Skar var bekjent for. Gjennom de erindringer Simensen

skrev får vi og innblikk i noe av datidens økonomi og solidaritet: Da han reiste fra Hammerfest ble han ingen ovasjoner til del, men en tid etter at han hadde overtatt stillingen i Harstad fikk han tilsendt nesten 400 kr fra Hammerfest. Sammen med beløpet fulgte en redegjørelse der det framgikk at han hadde vært med på en kullsjau. «Pengene kom godt med, da det ikke var så godt om dem i Fv heller» sier han selv i sine upubliserte memoarer.⁹⁹ Selv sier han heller ingen ting om at han ble valgt til formann i Harstad Arbeiderparti samme år.¹⁰⁰

3.4 Høiresocialister

Det politiske landskapet Simensen nå så å si fikk i fanget, innebar blant annet at han måtte forholde seg til at tidligere kamerater gikk ut av partiet og ble organiserte ”høiresocialister”. Vi har foran nevnt Foshaug – som en av de mest sentrale i denne sammenheng. Men lokalt var det nok verre at den profilerte H. Simonsen-Sparboe også fulgte Meyer Foshaug. Det faktum at Simonsen-Sparboe ble Harstads første Arbeiderpartiordfører i etter valget i 1916 og at han hadde vært Arbeidersamfundets store lederskikkelse og formann i flere perioder kan vi se må ha forvoldt en god del smerte for ”rest-AP”.¹⁰¹ Det som da er interessant å merke seg er at gitt disse fakta skulle en tro at slike forhold ville gjenspeiles i avisas spalter. Det gjør de faktisk ikke. Ved kommunevalget i 1922 fikk NSA bare 5,7% av stemmene i Harstad, men så fikk heller ikke DNA mer enn 17,3% - hvilket kan hende ble lagt til grunn for den forsiktighet Simensen utviste. I alle fall kan det ikke herske tvil om at Simonsen-Sparboe var en kraft i lokalpolitikken. Forholdet er for så vidt uttrykk for et karaktertrekk ved redaktør Simensen; hans respekt for tall, folkevilje og demokratiske institusjoner. Vi skal senere se at også andre uttrykk for denne respekten kommer fram i avisspaltene Simensen redigerte. Når det dertil kan fastslås at relasjonene mellom parti og avis gjennom hele 1922 var tilnærmet eksemplarisk så skyldes det at det ikke var de helt store divergenser på det ideologisk-politiske plan, redaktør og eiere i mellom.

3.5 Lederartikler 1922

Angrep på høiresocialistene forekommer tre ganger fra Simensens hand i løpet av 1922: I en leder med overskriften ”En politisk ønskeliste” kaller han partiet ”en gruppe overløpere fra alle partier som dannet (partiets) valgkadre (...) De er bare skrapsammen fra allesteds fra (...)”.¹⁰² Derved vil han ha sagt at partiet manglet den ideologiske og organisatoriske tilhørighet som skal til om man skal kjempe klassens kamp for å bedre dens vilkår. Men altså uten å gå inn i lokale forhold. En annen grunn til at den ideologisk strukturerte kampen om hegemoniet i arbeiderklassen ikke på samme måte kom til uttrykk i Fvs spalter kan skyldes

såpass banale forhold som det faktum at Russland/Sovjetunionen på dette tidspunkt var inne i en av sine verste kriser. De manglet det meste av fornødenheter og folk sultet til døde. For selv om Amsterdam-internasjonale ikke bevilget noe til hungersnøden i Russland, stemte sosialdemokratene i Harstad, sammen med Frisinnede Venstres markante bystyrerepresentant, kaptein Frisvold for snekkermester Karl Storøs forslag på vegne av den kommunistiske gruppen (i DNA) om at Harstad kommune bevilget i alt 200 kroner av skolebudsjettets midler. Denne hendelsen skal seinere få skjellsettende kraft i forholdet mellom Simensen og Frisvold. Frisvold fikk en høy stjerne i Simensens sinn for utvist medmenneskelighet på tvers av de politiske skillelinjer. Dette kan her ses som en bonus, der hovedpoenget er at ”høiresocialistene” heller ikke gjorde avbikt i saken som altså kan synes å ha hatt sin betydning for strukturene i det politiske miljøet i Harstad. De kronene som bystyret der bevilget utgjorde riktignok bare en liten del av de i alt 350.000 som ble sendt fra Norge til Russland fram til 1. juni 1922.¹⁰³ Men symbolverdien var desto større. Dertil ble det sendt i overkant av 1200 tonn sild på norsk kjøll til de hungersrammede.¹⁰⁴

Den andre saken er foranlediget av første, i det en «høiresocialistisk lap» i Vesterålen omtalte Simensens leder.¹⁰⁵ I en kommentarartikkel på første side med tittelen Nye bjeff fra høiresocialistene, utbroderes poenget om at skal man komme noen vei må man nødvendigvis bruke organisatorisk makt – noe ”vi vil”, men siden sosialdemokratiet ikke har en slik vilje kan de heller ikke anvende makt.¹⁰⁶

Det tredje tilfellet er i en leder kalt ”En paakrævet utrenskning” - der utgangspunktet er streiken blant jernbanearbeiderne og de kommunalt ansatte i Tyskland. Tysk LO ville ekskludere det sosialdemokratiske lederskiktet, med den begrunnelse at de var de mest aggressive mot de streikende. Dette sier Simensen, er ikke en dag for tidlig – og kanskje kan det ha den virkning at det sparer andre for å gjennomgå det samme, med sterke henvisninger til det tyske eksempel av 1914.¹⁰⁷

Vi ser altså at Simensen tar hand i hanke overfor det sentrale høiresocialistiske partiapparat, men unnlater å bruke samme slegge på sine tidligere kamerater i lokal sammenheng. Aldor Ingebrigtsen tillater seg imidlertid fra sin post som stortingsmann i Kristiania å svinge storslegga. Men da er han så vidt provosert av d`herrer stortingsmann L. Hansen og ordfører Walnum¹⁰⁸ i Tromsøysund at det i hans tilfelle kan anses nødvendig for å forsvare egen posisjon på Tinget fra Troms.¹⁰⁹ Så det var muligvis en uskrevet regel det, at man ikke skulle angripe tidligere partikamerater på lokalplanet – ut fra reint taktiske betraktninger. For tilfelle av at jeg har rett i det, kan det i og for seg være en bra overgang til en kommentar redaktøren ga et meget sentralt emne; nemlig argumentasjonsteknikk.

3.6 Ideologisk, men ikke-retorisk

Det har til 'alle tider' vært gjort forsøk på å begrunne, forsvare, debattere og argumentere for egen fortreffelighet. I så tilfelle står arbeiderbevegelsens kadre så absolutt ikke tilbake for hva som i den sammenheng må kunne anses for sømmelig. Redaktør Simensen er da heller intet unntak. I dette tilfelle henter han en del av sitt argumentunderlag fra avisa Østfold Socialdemokrat som er av den formening at skal man kunne holde sitt flagg rent, må man argumentere, ikke påstå. I sin argumentasjon benytter Simensen seg av en interessant vending når han advarer mot «de religiøse sekter og de gamle socialdemokratiske eksempel i saa henseende. Det er ingen som har monopol paa at forstaa og fortolke kommunismen, - likesaalite som ideologien har ret til at beherske de religiøse bevægelser eller den tyske kautskyanske dogmatisme har ret til at optre som den eneste forkynder av socialdemokratiet». (Min understrekning GEK) Resonnementet var at påstander som regel er utslag av egen overvurdering, eller enda verre; forsøk på å true eller bløffe i stedet for å resonere eller argumentere. Det er de berørte i fellesskap som skal ta avgjørelser på felt som angår arbeiderklassen, sier han videre, og fortsetter med å understreke viktigheten av at enkeltpersoner som vel kan gi viktige bidrag på veien mot «den sociale revolution og sosialiseringen» må ha for øye at de kun må benytte seg av argumenter, «i solidarisk samvirke med den klasse hvis livsinteresser staar paa spil», og altså ikke påstander.¹¹⁰ Artikkelen hadde som mål å kritisere hvordan ledelsen av partiet skjedde. Argumentasjonsrekken han benytter seg av virker kjent, og ser man nøyere etter finner man igjen det overordnede synet som rådkommunisten Anton Pannekoek hadde til disse spørsmål. Det vil si at Simensen var i utakt med partiets ledelse. For Pannekoek var allerede da kommet i utakt med Lenin, som følge av SUKPs praksis etter oktoberrevolusjonen, og da som følge av at «En revolusjon kan like så lite gjennomføres av et radikalt parti som av et stort masseparti eller en koalisjon av partier. Den bryter spontant fram av massene».¹¹¹

Slik sett kan man derfor si at det på dette punktet hersket en spenning som kan ha vært hard å døyve for partiets hovedstyre, men som kanskje nettopp ledet til den lokal styrken. Kan hende er det Olav Scheflo som her får på pukkelen i egenskap av norsk medlem i Kominterns eksekutivkomité,¹¹² eller kan hende det er Arvid G. Hansen som da var redaktør av «Det tyvende Aarhundrede», men så absolutt den i sentral posisjon som var ubetinget sentralistisk i sin grunntanke. Dessuten var man på dette tidspunktet inne i de første forberedelser til enhetsfronten slik tanken var utmeislet i Moskva, og med klare føringer for dette nettopp i partiets eget tidsskrift.¹¹³ Men så kan dette innspillet også være et spark til Martin Tranmæl,

partiets ubetingede leder, riktignok var han ”bare” sekretær, men han hadde en posisjon til å påvirke og styre som ingen andre, ved at han også var redaktør for Arbeiderbladet.

Eksempler på redaktør Simensens utpregede demokratisans finner man flere av. Det beste jeg fant er innlegget fra Provst Smith på første side om å åpne «de lukkede døre!». Der går prosten i rette med sine menighetslemmer i Trondenes som ikke lar foreninger og andre få bruke skolens lokaler til møter med «Foredrag, til Utveksling af Meninger og stundom til selskabelig samvær». Prosten sier at slikt styre er uvettig, i det

«En Aandsstrømning undertrykkes aldri med magt. Den kan nok Tilsynelatende slaaes ned i øieblikket, men hvis en Tanke eier Livets Ret vil den sent eller tidlig paa en eller anden Maade vinde Gjennembrud og vil da Meget ofte give sig Utslag i Former, som maaske ikke var Tænkte fra Begyndelsen af og som muligens kunde være undgaaelige eller ialfald mildnede ved klog imødekommenhed i ret Tid».

Prostens meninger var plassert under redaktørens kommentarartikkel, og ble tiltrådt av redaktøren.¹¹⁴

3.7 Driften av avisa

Avisa var altså eid av Trondenes og Senjens kretspartier. Foran har jeg sagt at Simensen ble valgt til formann i Harstad arbeiderparti både i 1919 og 1922. Men det er en liten merkverdighet ved dette, for på siste side i Fv sto vekselvis en «Fortegnelse over foreninger tilsluttet Trondenes Kredsparti», og en liste over kommisjonærene og salgssteder for avisa. Jeg fant ikke noen organisasjon ved navn Harstad arbeiderparti tilknyttet Trondenes kretsparti i noen av de avisene jeg gikk igjennom for hele 1922 og 1923.¹¹⁵

Det organisatoriske arbeidet som lå til grunn for å få spredt avisa, var ganske formidabelt. Av listene framgår det at Trondenes kretsparti besto av 10 foreninger, hvorav seks var i Harstad, en i Sandtorg og tre i nåværende Skånland kommune.¹¹⁶ Lista over utsalgssteder for avisa besto av åtte forretningsdrivende i tillegg til kioskene i Harstad. Geografisk strakte de seg fra Svolvær og Andenes i sørvest til Vardø og Kirkenes i nordøst.¹¹⁷ Dessuten var 18 kommisjonærer listet opp, disse var gjerne partilagets kasserer. Derved får vi og en oversikt over hvor partiet hadde lag. Denne måten å organisere seg på må ha vært en styrke for avisa. Blant annet kunne abonnementet betales til kommisjonæren. Bladet hadde slike på alle steder vi har nevnt foran i tillegg til nabokommunene Kvæfjord og Ibestad, i Gratangen, Dyrøy, Salangen, Bardu, Sortland i Vesterålen og Torsken og Tranøy i Senja.¹¹⁸

3.7.1 Økonomi.

De knappe 400 kroner han fikk for kullsjauen i Hammerfest antar jeg var ment som en slags kompensasjon til å dekke de tap han led, og fortredeligheter han opplevde som leder for ”Hammerfestkommunen”. Dessuten kom nok pengene godt med som medskjøyt til familien Simensens livsopphold. På dette tidspunkt besto familien av foreldrene og to små gutter. Hva avisas økonomi angår, sa Simensen allerede i sin ’tiltredelseserklæring’ at økonomien ikke var synderlig bra: «De kommunistiske presseforetagender har, paa grund av sin natur, aldrig været nogen økonomisk gode forretninger».¹¹⁹ Da det ikke har vært mulig å etterspore opplagstall eller andre spor av økonomisk karakter fra drifta av Fv har jeg søkt å finne andre innfallsvinkler. En mulighet er å se på annonsemassen i avisa. Jeg har registrert annonsene for hele 1922 og der funnet at det var 264 annonsører totalt. Det tilsvarende tallet for 1923 er 291. Det siste tallet fremkommer ved at blant de 264 er det en avgang på totalt 137, hvilket vil si at det kom 164 nye annonsører til i løpet av 1923. Å miste nesten 52% av annonsørene i løpet av et år er meget betydelig, og skulle vi ha gått inn i den fulle konsekvensanalyse av dette måtte vi blant annet ha analysert hele Harstad og dets omland med tanke på hva som skjedde i løpet av året, hvilket er en ganske så umulig oppgave i denne sammenheng.¹²⁰ Entreprenørskapet i byen må likevel ha vært godt utviklet – for samme året økte altså Fv sitt annonseunderlag – målt i totalantall annonsører med vel 10,2%. Ser vi det andre veien; i forhold til det tapte, får avisa faktisk i overkant av 56% nye annonsører. Nå kan man også si at dette er fluktasjoner som tyder på stor ustabilitet i oppslutningen. Men samtidig kan vi konstantere at avisa ikke ble utsatt for noen eksplisitt boikott.

Men avisas økonomi kan ikke ha vært god. Alt tyder på det motsatte. I Harstad Arbeidersamfund ble styret mer og mer opptatt av å søke å drive inn sine tilgodehavender i avisselskapet. Protokollen for årene 22-23 er preget av forholdet. Fra 5. februar 1922 til 11. desember 1923 var saken oppe til behandling 11 ganger. Kassereren, fru Schei påsto at Fv ikke hadde betalt husleie i 1921, noe som ble heftig imøtegått av redaktør Alfred Skar. I september 1922 beslutter styret å tilskrive bladstyret med en sterk anmodning om å ordne opp i saken.¹²¹ Beretningen for 1922 viser at Arbeidersamfundet hadde 600 kroner i utestående husleie.¹²² I september 1923 måtte formannen igjen «undersøke om Fv har penger til å nedbetale på husleien, da kasserersken ikke hadde midler til den daglig drift».¹²³ Da splittelsen i partiet var et faktum, og avis og redaktør gikk til hvert sitt parti, søkte styret i Samfundet juridisk bistand for å prøve og berge tilgodehavendet.¹²⁴ Det er likevel intet som tyder på at det lå partipolitiske motiver bak denne regressen.

3.8 Oppsummering

Simensen overtok et ”verv” det må ha vært vanskelig å fylle. Allerede ved tiltredelsen signaliserer han et visst linjeskifte. Han gjør bruk av andre tilnæringsmåter til saksfeltet enn tidligere kolleger har brukt. Innholdet ble ikke endret, men en gjennomgang av Fv mens den var redigert av Alfred Skar viser at stilen nå fikk et annet preg. Ikke minst virker han å ha hatt utpreget sans for god folkeskikk. Dette ble så paret med annerledes tilnæringsmåter, også overfor tidligere partikamerater i NSA, som sannsynligvis ga ham uttelling også i de øvrige roller han satset på.

Når det var nødvendig bet han godt fra seg, også mot de som satt i sentrale partiposisjoner. Simensen synes ha hatt en pregnant demokratisk sans.

Avisa han overtok hadde et godt utbygd organisasjonsapparat med akkvisitører både for abonnement, nyheter og alminnelig bekjentgjøring. Likevel var økonomien dårlig. Det kan tyde på at det var slik, selv om Arbeidersamfundets kassererske virker å ha betvilt det.

Foran har vi sett at Fv enten ikke hadde vilje til å betale, men helst var det vel slik at der intet var å betale med. Opplysninger formannen i Samfundet ga i egenskap av å være avgått redaktør i Fv tyder på det.

4. Folkeviljen under redaktør Simensen

4.0 Redaksjonell utvikling

I dette kapitlet skal vi se på hvilken form og innhold avisa Folkeviljen antok etter at den fikk sin nye redaktør fra nr 12, den 27. januar 1922. Alfred Skar dro til Bodø for å overta som redaktør av Nordlands Fremtid.¹²⁵ Framtidas redaktør var innvalgt på Stortinget, og avisa måtte da ha en ansvarlig mens Langhelle var i Kristiania.¹²⁶

Vi skal se på flere moment som i tillegg til å omfatte reint hverdagslige og helt lokale hendelser også må sjekkes i relasjon til hvordan den allmennpolitiske situasjon utviklet seg i Norge og Europa for øvrig. Forholdene må også settes inn i en større kontekst, der Komintern og betingelser rundt ideologi er tiltenkt noe av plassen.

Vi vet at ideologiske og organisatoriske problemkompleks kom opp i flere sammenhenger i denne perioden. Vi skal spesielt se på hvordan religionsparolene samt partitaktiske og aspekter av ideologisk karakter kom til uttrykk i Fv fram mot slutten av desember 1923. Det blir og plass til en liten visitt innom Simensens medarbeidere og forgjengeren i redaktørstolen. Også forholdet til lokalsamfunnet og politikken som ble utøvd

av kameratene i herredsstyrene i Trondenes og Harstad vil bli gjenstand for en liten gjennomgang. I det hele tatt vil dette kapitlet ha to hovedfokus: Politikeren og presse mannen.

4.0.1 Kongen på besøk i spaltene

I 1922 kom kongen på besøk til Harstad, og det fikk også plass i kommunistenes avis. Dette skulle en kanskje tro sto i motsetning til ideologien, men her viser Simensen oss at det var et marked for slikt stoff.

Det var marked i byen, og kongen ble behørig mottatt med salutt, samt at Divisjonsmusikken selvsagt stilte opp. Folkeviljen skrev at stemningen ikke var spesielt høy, noe som etter avisas mening kunne tilskrives folkelynnnet «som aldrig pleier at gi sine følelser høirøstet uttrykk paa disse kanter». Men borgerfesten i gymnastikken, som slett ikke var overtegnet, ga da i hvert fall de tilstedeværende stor bevegelsesfrihet. Slik var avisas noe lakoniske kommentar før man loset kongen ut av byen «litt over ruten».¹²⁷ Året etter ble det gjort plass for en ny kongelige reportasje. Da var det kongens besøk i europeiske kongehus som ble ”dekket”. Fvs lesere fikk del i kong Haakons besøk i Holland via to fotografier på første side: Ett var av slottsbalkongen, mens de kongelige ble hyllet av menneskemengden. Det andre var av kong Haakon, dronning Wilhelmina og prinsgemalens inspeksjon av den militære æresvakt.¹²⁸ Av dette kunne vi slutte at det ikke var noen eksplisitt anti-rojalistisk stemning i Fvs redaksjon i 1923. Men egentlig var vel reportasjene et uttrykk for at avisas redaktør var seg bevisst at kongestoff koplet mot det lokale lett kunne lede til økonomiske fortredeligheter om det ikke ble skrevet noe.

Det var marinefartøyet Heimdal som førte kongen til og fra Harstad. Dette var skipet som myndighetene hadde brukt til å ”besette” Hammerfest med under fjorårets ”kommune”, og nå sto fengselsopphold for aktivitetene like for døra.

4.0.2 Fortidas synder straffer seg

Rettsaken mot de 16 tiltalte etter ’Hammerfestkommunen’ foregikk i Hammerfest fra 9. mars 1922. Det ser vi og av at Fv manglet lederartikkel den 10. mars. Over to spalter ble det slått opp at her var det «Klassejustis en gross». Referatet var ellers nøkternt, og fortalte at første dag hadde redaktør Simensen holdt et to timer langt ”foredrag” om omstendighetene rundt sjømannsstreiken og de foranstaltninger fagbevegelsen i Hammerfest tok for å se til at streiken ble så effektiv som mulig og for å avhjelpe situasjonen i distriktet.¹²⁹ Også i de neste avisene manglet lederartikkel. Hvilket må anses naturlig, etter som redaktøren var tiltalt og rettsaken pågikk. I stedet kom det reportasjer fra lagmannsretten om prosedyren,

overrettssakfører Holmboes forsvarstale for Simensen og domsslutningen.¹³⁰ Simensen ble idømt 120 dagers fengsel og 200 kroner i saksomkostninger. Sju andre fikk fra 90 dagers ubetinget til 30 dager betinget fengsel. De øvrige åtte ble frifunnet.¹³¹

Dagen før Simensen reiste til Tromsø for å sone var Fv temmelig bitter i formen: Hevnaften fullbyrdes, het det nå.¹³² Et portrettfoto av Simensen prydet førstesida denne dagen. Bildet sto over Naftali Nilsen og Simensen sin versjon av hvordan de opplevde saken. Der fastslo man at «Herved blir da den hevnaften som borgerne indledet mot ham og kameraterne fuldbyrdes.» Oppslaget søkte og å appellere til borgerskapets fornuft, men man innså vel egentlig at man var noe forut for sin tid når det ble hevdet at «det tjener det norske rettsvesen til liten ære at det endnu ikke har andet end den almindelige straffelov til at avbøte slike konflikter». Her var det idealisme og kampen for et bedre samfunn det sto om, ikke en forbrytersk aksjon.¹³³ Fra samme dag var Nilsen ansvarshavende redaktør så lenge Simensen skulle sone i Tromsø.¹³⁴

Da 80 dager var sonet omdefinerte Simensen selv straffen til vann og brød. Det innebar at reststraffen ble innkortet med tre dager for hver dag han lettet kostholdet. Dette var nok en hard påkjenning for kroppen, og det at det ble servert ”vanlig fangekost” hver 4. dag gjorde også sitt. Slik fikk fordøyelsessystemet fortalt at sulten gnaget konstant.¹³⁵

Torsdag 5. oktober 1922 kom Simensen heim. Harstad kommunistiske ungdomslag slo da til med fest for ham i Goodtemplarlokalet samme kveld. I samtale med avisas avtroppende redaktør, framhevet Simensen at «et fængselsophold var det mest attraaverdige og ufeilbarlige middel mot politisk gulsott hos klassebevisste arbeidere.» For øvrig lå det en haug av hilsningstelegrammer som «ønsket den kjække kamerat velkommen hjem, og hilste ham som den uforfærdede talsmand for arbeiderklassens revolutionære frigjørelse».¹³⁶ Slike fængselsopphold var slett ikke uvanlige blant den tids agitatorer. Det var nærmest å ligne med et kvalitetsstempel i klassens tjeneste det, å ha vært fængslet for agitasjon eller deltakelse i demonstrasjoner og lignende, slik også Einar Gerhardsen fortalte om fra sine unge år.¹³⁷ Slik det sømmet seg en god pressemann forlot imidlertid ikke Simensen tematikken sånn uten videre. I løpet av fire artikler delte han erfaringene med Fvs lesere omkring det å ha vært fængslet. Serien gikk under tittelen *I livets bakgaard*, og hadde egne avsnitt om reglement, hygieniske forhold og tidsfordriv for å avslutte med *Refleksjoner*.¹³⁸ Disse betraktningene må ses i lys av tida og den agitatoriske effekt de åpenbart måtte hatt. Slik koblet han rollene som politiker og pressemann.

4.1 Kirken den er et gammelt hus

I Simensen kommentarer og reportasjer i Fv i tida 1922-23 legger vi merke til hans evne til å knytte an til sentrale spørsmål i tiden. Ett godt eksempel i så henseende er stiftsmøtet i Bodø som blant annet skulle ta opp *Den nye normalplanen* for landsfolkeskolen. Dette var et forslag til ny undervisningsplan i folkeskolen som den tids skoledirektører og talsmenn for 'lærerstanden' hadde utarbeidet i samråd med Kirke og skoledepartementet.¹³⁹ I all korthet gikk forslaget blant annet ut på å innskrenke rammetimetallet for kristendomsundervisningen til 3-4 timer i uka.¹⁴⁰ Planen var ikke lovfestet, den var bare et framlegg hvor det enkelte skolestyre sto fritt, og for så vidt kunne lage sin egen undervisningsplan.¹⁴¹ Legg ellers merke til at planen gjaldt landsfolkeskolene – ikke byenes folkeskoler. Det var en forskjell her, som fikk store konsekvenser, mente de mest religiøst rigorøse, for byskolene hadde undervisning i inntil 40 uker hvert år, men landsfolkeskolene kunne ha bare 20 uker i året. Det fikk derved den konsekvens at religionsundervisningen i landsfolkeskolen bare ble på 60 – 80 timer i året, mens byskolebarna fikk 120 timer.¹⁴²

Kommunistene syntes det var for galt at folk skulle få sin opplysning om skoleplaner og lignende fra indremisjonsfolk. Det var i Trondenes kirke at prostiets menigheter skulle velge sine delegater. I avisene kan vi lese om valget av de 5 utsendingene til «Frivillig kirkelig stiftsmøte for Haalogaland bispedømme [som skulle] holdes – om Gud vil – i Bodø 13–16 april d.a.»¹⁴³ Etter gudstjenesten ble det avgitt 44 stemmer som fordelte seg på 22 til K. T. Bergersen og lærer A. Kristiansen. Eng. Sølsnes, redaktør Simensen og Aage Rønning fikk 21 stemmer, fortalte Harstad Tidende (HT).¹⁴⁴ Simensen sier at kommunistene fikk de tre første mandater og først ved fjerde plass fikk misjonsfolkene sine mandater.¹⁴⁵ Dette tyder på at han husker feil. Etter som det ikke fins spor av protest på dette referatet i andre aviser, finner jeg at det må ha vært slik HT framstilte saken. Men når Simensen forteller at det var Benjamin Olsen, Aage Rønning og ham selv som reiste til Bodø, viser det seg at det er rett.¹⁴⁶ Men om vi ikke visste at Sølsnes hadde forfall, slik at Benjamin Olsen reiste som hans varamann, kunne vi trodd at det og var feil.¹⁴⁷ I fortegnelsen over delegater framgår det nemlig at Olsen var "suppl." for Sølsnes. I HT stilte man seinere spørsmål ved at kommunister var blitt satt til å lese stemmesedlene og kontrollere sogneprestens telling i selveste Trondenes kirke, samt «Skal nu vore menighetsmøter og kirkelige valg ogsaa ledes fra Moskva?».¹⁴⁸

Nordlands Fremtid fastslo at blant de deputerte var tre kommunister valgt av Trondenes og Harstad menighet som nok ville fremme partiets prinsipielle syn på religionsundervisningen i folkeskolen.¹⁴⁹ Det viste seg ved møtets åpning at 232 delegater var

møtt fram, samt at noen flere var ventet litt forsinket.¹⁵⁰ Simensen foreslo at det ble nedsatt et redaksjonsutvalg til å handtere innkomne forslag, og utgående vedtak, noe møtet ville avvente.¹⁵¹ Dette organisatoriske grepet kom det intet ut av.

Sogneprest Devold i Tromsdalen mente at kommunistene fra Harstad var kommet til Bodø for å skape en kommunistisk celle i statskirken og at en måtte følge nøye med i hva de foretok seg.¹⁵² Den samme sogneprest holdt imidlertid et forrykende innlegg over temaet «Den kirkelige situation, vore arbeidsmaal og fremgangslinjer.» Han tok utgangspunkt i verdenskrigen hvor han blant annet uttalte at den var en ytre kamp om verdensherredømmet, men samtidig en klassekamp, der imperialismen brukte klassekampen til sine formål som så ledet til dens egen begravelse: Tidens krav om sosial likhet, som gikk som et ras over verden – fra Moskva til Hammerfest. De voldelige førere ble likevel slått, ikke av makt – men av ånd, hevdet Devold.¹⁵³ Historien forteller intet om Simensen var enig med ham i det siste utsagnet. Men vi skal se at innledningen som Devold fremførte la grunnlaget for en 'uhellig allianse'.

4.1.1 Religionshistorisk programerklæring.

Indremisjonsmannen Bjørhovde som også var skolesjef i Harstad, skal ha brukt to timer på den positive betydningen Pontoppidans forklaring til Luthers lille katekisme hadde hatt for ham.¹⁵⁴ Til dette anførte Simensen at å undervise på et så dogmatisk grunnlag kunne lede til at barna forkastet hele kristendommen. Hvis derimot religionens historie ble lagt til grunn, der alle religioner ble tatt med etter den størrelse og betydning de hadde, ville barna få et grunnlag å danne sin livsanskuelse på - og de ville ha noe fast å holde seg til. Slik ville kristendommen, på grunn av sin større etiske verdi, komme til å innta førsteplassen, mente han.¹⁵⁵ Passusen vakte stor oppsikt. Avisene la fram saken som at i følge Simensen så hadde kommunismen plass for alle religiøse oppfatninger.¹⁵⁶ Fv ga også sitt besyv med, og siterte nok sin redaktør bedre enn mange andre aviser. Blant annet at han krydret innlegget med: «En forhaandsdom om os (kommunister) som kristne, er forhastet, og skal den brukes som maal for møtets kristelige fordragelighet, er den litet flatterende». Det var nok avslutningen på innlegget som satte størst inntrykk på forsamlingen: Der viste han til at den største kjærlighetsgjerning som verden noen gang har sett, ble ledet av fritenkeren Nansen i dennes innsats for de hungersrammede i Sovjet-Russland. Til slutt underbygget han analysen med en oppfordring om å stemme for normalplanen, uavhengig av hvem som forsvarte den.¹⁵⁷

Utspillet fra regionens ungdomsprest kom imidlertid ikke på trykk i Fv: «Pastor Rollnes beklaget at ikke Simensen hadde opplyst hvor mange timers religionsundervisning der er i skolerne i Rusland.»¹⁵⁸ Derimot kan vi se at prost Skjeseth, på egne og prost Devolds

vegne ba Simensen om unnskyldning for de utfall som i stridens hete var falt mot ham. Skjeseth understreket at vi skal elske vår neste og betonte at akkurat det skulle man klare med den nye planen.¹⁵⁹ Prost Devold på sin side var heller ikke snauere enn at han tilsto å ha blitt overrasket av Simensens innlegg, samtidig som han vedgikk at man nå var i ferd med å få ei lærebok bygd på religionshistorie som det så absolutt var behov for.¹⁶⁰ Alliansen var dermed et faktum.

Under voteringen om normalplanen lød Simensens forslag: «Stiftsmøtet uttaler sin tilslutning til forslaget til undervisningsplan for kristendomsundskap i den nye normalplan for landsfolkeskolen og anbefaler den vedtat av skolestyrene. Møtet vil dog ikke motsette sig en økning av timetallet efter anmerkningen fra departementet».¹⁶¹

Han forteller at forslaget fikk 28 stemmer, som var høyeste stemmetall normalplanen hadde fått ved noe menighetsmøte.¹⁶² Avisa Tromsø referer slik til forslaget: «Kommunistredaktør Simensen fremsatte forslag til resolution (...) om normalplanen for landsskolen. (...) resolution blev forkastet mot 29 stemmer».¹⁶³ Fv refererte det slik: «Et forslag av Simensen, om tilslutning til planen, faldt mot 29 stemmer».¹⁶⁴ For Simensen ble nok denne voteringen viktigere, rent agitatorisk enn det gjeldende vedtaket i behandlingen av Normalplanen som kun fikk 7 stemmer mot seg.

De mange læstadianere på møtet som hadde den (u)vane å skrape med støvlene når det var noe de ikke likte, hadde vært helt stille mens Simensen snakket.¹⁶⁵ Skoledirektør Hagemann som var drivkraften bak normalplanen kom på kveldsbesøk til Simensens hotell og takket for innsatsen.¹⁶⁶ En del yngre prester var og glad for at de hadde tort å uttale seg slik de fikk anledning til gjennom Simensens forslag, sier redaktøren i memoarene. Det hele trakk imidlertid så i langdrag at Harstad-delegasjonen måtte dra hjem før spørsmålet om skilsmiselloven kom opp.¹⁶⁷

Enkelte beklaget at det var begått taktiske feil på møtene. ”Kommunistrepresentanten Simensen” hadde fått for fritt spillerom. For framtida burde man se å få nordlendinger som representanter.¹⁶⁸ Man tenkte kanskje lenger enn til red. Simensen fra Buskerud som nå bodde i Harstad? Noen tid etter stiftsmøtet får vi nemlig vite av redaktør Thue i Bodø Tidende via HT, at fordi sogneprest Devold (som var barnefødt i Ålesund) «er imot lægmandsvirksomheten, mot indremissionen, og synes at ”vækkelser” er en uting (...) finder vi at det er uforsvarlig at sette ham som foredragsholder paa et kirkelig stiftsmøte».¹⁶⁹ Der fikk altså også biskopen attesten påtegnet. I heftet *Kommunisme og religion* som kom ut like før DNAs landsmøte i november 1923 forklarte professor Edv. Bull d.e. bakgrunnen for religionssakens kompleksitet.¹⁷⁰ Han viste til de to store Sverdrup`er, hvorav Johan ledet an i

det man kan kalle det bondeklerikales seier over kirkefyrstene. I sin tur ledet det til en stagnasjon som førte til en dogmebundet legmannskirke; Indremisjonen.¹⁷¹ Slik var nok Bull med på å legge en basis for de mest inderlige i troen på at Komintern var å ligne med Satan. Blant arbeidere, fiskere og småbønder med religiøse anfektelser ble det nok også temmelig vanskelig å holde de intellektuelle begrepene fra hverandre. I sær for Nord-Norge må vi se forholdene i samband med at mange lokale prester hadde stått last og brast med fiskarbonden i kampen for brødet. Ja, selv den regionale Partifaderen; Alfred Eriksen var jo og prest.

4.1.2 Kristenlivets refleksjon i Folkeviljen

Meldinger om det religiøse dagligliv var vanlig kost i spalta DN, som altså hadde samme tittel som den seinere NKP-avisa. I tiden forut for Bodø-møtet hadde Fv dessuten flere større og mindre artikler fra kirkelivet i regionen. I DN ble det stadig meldt om gudstjenester i Trondenes kirke, Grøtavær kirke, i Harstad (misjonshuset Bethel), Ibestad kirke, Kvæfjord kirke, Sandtorg kirke og Skånland kirke. Dessuten ble møter i Frelsesarmeen, Metodistkirken og Manasse budbærer omtalt. Den siste var en sekt som begynte sin kampanje i Harstad fra oktober i 1923.¹⁷² De tok navnet fra sønn av Bibelens Josef, stamfar til Manásses stamme.¹⁷³ Tilreisende emissærer og andre troende kom og med sine budskap til folket. Ett eksempel blant flere er T. Simonsens tale med tittelen «Messiasriket er for hånden. Millioner som nu lever skal aldrig dø», som gikk i Goodtemplarlokalet.¹⁷⁴ Da Kvæfjord kirkes menighet ofret 120 kroner og 20 øre til de brannlidte på Hemnesberget, kom det også på trykk i lokalspalta.¹⁷⁵

Skilsmissedebatten var og i vinden. Debatten gikk høyt om skilte skulle ha rett til kirkens velsignelse, derfor ble også Kristiania kvinderaad sitt møte ved universitetet om ekteskap og skilsmisse behørig omtalt.¹⁷⁶ Samme dag som Harstad-delegasjonen reiste sørover hadde signaturen L. G. en betraktning om «Kirken og det arbeidende folk».¹⁷⁷ Der ble forhold som kirkens forsvar av «kapitalisternes tusen overgrep mot det arbeidende folk, (...) [og deres] revsing av de smaa i samfundet.» tatt opp.¹⁷⁸ Lederartiklene var og preget av debatten og hevdet at «kirken til stadighet har deltat meget aktivt i kulturelle og politiske kampe.» Men vesentligst var det nok for redaktøren å få fastslått at «religionsundervisningen maa selvfølgelig interessere alle tænkende mennesker. En anden sak er det, at man muligens interesserer sig for det ut fra forskjellige forutsætninger».¹⁷⁹

Da styret i Harstad Indremisjonen kunngjorde en appell om å yte pengebidrag til restaureringen av Bethel som man for anledningen hadde gitt karakteristikken byens eneste

Gudshus, lød Fvs kommentar «Hva sier broder Johnsen til det?»¹⁸⁰ Bethel var reist i 1891 og ble renoverert i 1923/24, da det fikk sin karakteristiske løkformede kuppel.¹⁸¹

4.1.3 En underlig koalisjon?

Så var det at prost Devolds innledningsforedrag fra Bodø ble gjengitt i Fv.¹⁸² Fvs lesere fikk dermed anledning til å se hva prosten hadde sagt, slik at de selv kunne danne seg bilde av stoda. Min teori er her at når Simensen fikk se Devolds innledning på trykk i avisa Tromsø må han ha funnet det så i samsvar med egne meninger at han ville ha det trykket i Fv.¹⁸³ Innlegget som Devolds opponent, sekretær Rydningen holdt ble og trykt i Tromsø, men det ble Fvs lesere spart for.¹⁸⁴ Rydningens innlegg var da også meget i utakt med partiets rådende oppfatninger og prinsippprogram. Korrespondansen mellom biskopen og Rydningen viser at sistnevnte allerede i utgangspunktet var i klar opposisjon til Devold, noe som også var bispens grunn for å la indremisjonsmannen komme til orde, går det fram av notater fra biskopen.¹⁸⁵

4.1.4 Prinsippene

DNAs prinsipielle syn på religionsundervisningen skal jeg ikke dra for langt her, bare streife innom – for slik å sette innledningsforedragene og artikkelserien inn i en kontekst der Simensens uttalte syn på religionen skal stå i fokus. På DNAs 25. ordinære landsmøte i Kristiania 25. – 28. mars 1921 møtte Simensen som delegat fra Hammerfest.¹⁸⁶ I beretningen fra 1921 får vi vite at partiets valgmanifest og et opprop til fiskerbefolkningen ble distribuert i en halv million eksemplarer.¹⁸⁷ I valgmanifestet fra 1921 ble det gjort et poeng av at man gikk til valg på Moskvatesene sammen med DNAs tidligere program. Punktet om barneskolen var klar, der ett av underpunktene gikk på at man ville fjerne kristendomskunnskapen og heller legge nødvendig kirke og religionshistorisk kunnskap inn under historieundervisningen.¹⁸⁸ Simensen var altså formelt med på å skissere partiets holdning til religion. Bucharin-brosjyren om *Gud og klassekamp* som NKU ga ut i 1923 spilte og en betydelig rolle i den kampanjen som venstresida i partiet her førte an i.¹⁸⁹

I en lederartikkel tok han opp spørsmålene fra Bodø-møtet. Det ble vist til at i Sverige skulle religionsundervisningen være to timer i uka på hvert klassetrinn. De hadde gått bort fra den dogmatiske undervisning og endret den til historisk religionsundervisning. Katekismen med forklaringer hadde de avskaffet som lærebok. Den kunne nå brukes som historisk dokument om reformasjonen, på linje med annen kirkehistorisk litteratur.¹⁹⁰

Endelig ble journalist Ella Anker i Arbeiderbladet trukket inn som sannhetsvitne til kommunistenes overlegenhet relatert til kapitalistenes fortolkning av kristendommen.¹⁹¹ Fra

debatten i *Skiensavisa Norig* sakset *Follkeviljen* blant annet hennes konklusjon om at «Endelig fikk Russland fred, og kommunisterne nedrustet fra 5 millioner til 600.000 mand.» Men de kristne stater i Europa sto enda flammende mot hverandre på randen av krig, på grunn av storkapitalens kamp om kull og jern.¹⁹² På spørsmål om hun trodde at «kommunismen vil verta til signing for manneætti i samvær med kristendom, svarte hun Ja. Kommunismens idé om felleseie av jord og industri er den eneste rettferdige samfundsordning og derfor den eneste som er i overensstemmende med kristendommen.»¹⁹³ Seinere tok Anker en annen vending. Hun ble påvirket av W. Stead og ble en forkjemper for spiritismens utbredelse i Norge.¹⁹⁴

Mye tyder på at Simensens programerklæring på stiftsmøtet i 1923 var bygd på brosjyren *Arbeiderpartiet og religionsundervisningen*.¹⁹⁵ Der finner vi igjen poengene han introduserte overfor stiftsmøtet; om hva som burde være skolens oppgave, og hva som kunne legges til kirken; den bekjennelsesfrie skole der religionshistorien overføres til historiefaget og poenget om at man gjennom slike ordninger ikke underkjente kristendommens betydning.¹⁹⁶ Vi kan derfor ikke ubetinget si at læren var unnfanget fra Moskva. DNA ble jo ikke med i Komintern før 1919, året etter at Hanssen skrev brosjyren.¹⁹⁷ I oppsummeringen røpes for øvrig noe som slo meg under lesningen: «Partiet praktiserer aandsfrihetens og religionsfrihetens princip uavkortet. Derfor kan de to Hansen`er, ateisten Arvid G. H. og ”baptist-metodisten” Andreas H. begge brukes som partiets tillidsmænd og begge møtes – om end fra motsatte kanter – i kamp for en reform av skolevæsenet. Fordi de begge vil, at den samme aandsfrihet og religionsfrihet, som raar i partiet, skal indføres i det norske samfund».¹⁹⁸ Seinere kunne Fvs lesere gjøre seg kjent med Kominterns «Resolutionen i religionsspørsmålet» i sin helhet. Der ble det argumentert for «marxismens skarpt omdiskuterte, enheltlig verdensanskuelse, i hvilken ateismen utgjør en væsentlig bestanddel», men konkluderte at «En aktiv religionspropaganda, fra de ledende kamerater, særskilt da fra de intellektuelle blant dem, er absolutt utilladelig, selv om den antar en aldrig saa moderne form.» Og i forhold til parolen om arbeider- og bonderegjering, mente man til forståelse for enhetsgrunnlaget i parolen samtidig som det ble oppfordret til broderlige forhold uten sideblikk til den enkeltes religiøse band.¹⁹⁹

Så fikk da parolen også et for- og etterspill: Sogneprest Kristian P. Tønder som var stortingsmann for Troms DNA siden 1916 hadde allerede gitt klar melding om sin mening på møtet i Senja kretsparti 26. august 1923. Dette møtet så det slik at religionsresolusjonen agiterte for ateisme og var et forsøk på å fremme et fullstendig åndelig tyranni over partiet. Tønder ville at religionen skulle være en privatsak og ikke blandes inn i de politiske

stridigheter.²⁰⁰ Han støttet flertallsfraksjonen for dens kamp mot denne resolusjonen.²⁰¹ Som vi så ofte ser førte Simensen en nøytral og iakttagende politikk. Alle fikk komme til med sine meninger, også i den sterkt kontroversielle religionsresolusjonssaken. Her har vi igjen et uttrykk for det Lorenz påpeker om at Fv var det beste eksempel på en konfliktløs løsning i splittelsesproblematikken.²⁰² Men det er og betegnende for den åpenhet Simensen sto for.

4.2 Kulturlivet gjengitt i Folkeviljens spalter

Arbeideravisenes dannelsesaspekt blir godt anskueliggjort gjennom bladets behandling av de forskjellige kulturuttrykk som litteratur, sang og musikk, teater og dans.

Mandskoret hadde konsert for fullt hus i Gymnastiken, der musikkøyntnant Evensens "Over de høie fjelde" ble mottatt med «begeistret hyldest»²⁰³ Avisas omtale sier imidlertid intet om hvorvidt Simensen var rukket å komme heim fra ferden til Bodø, slik at han fikk være med blant sine sangerbrødre. En måneds tid seinere var mannskoret i vinden igjen. Da sto Hammerfest-sangerne som vertskap for Nord-Norges sangerforbund sitt sangerstevne i pinsehelgen. Avisene meldte i etterkant at Harstad-sangerne ble ansett som det beste koret.²⁰⁴

Konserter var det i det hele tatt mye av. "Verdenssangeren" Helge Lindberg, akkompagnert av pianist Kosti Vehanen hadde konsert i Arbeidersamfundet onsdag 13.juni.²⁰⁵ Trondhjems Mandskor hadde imidlertid sin konsert i Underofficersskolens gymnastiklokale. Mandskoret skulle møte de tilreisende på kaien, medbringende fane og et par sanger. Dessuten ble det gitt et lite referat fra sangerbrødrenes kaffeslabberas på hotell Royal, der sangerhumøret sto høyt i taket.²⁰⁶ Den norske Studentsangforening med Johs. Berg Hansen som solist holdt og sin konsert i "Gymnastikken".²⁰⁷

Bokken Lasson kom seinere på høsten. Han framførte visene fra Arbeidersamfundets scene både fredag og lørdag.²⁰⁸ Avisa virker å ha vært særst oppdatert på alle mulige kulturelle arrangement. Ikke bare det som foregikk i selve bykjernen, men også fra de små bygdesamfunnene rundt bysamfunnet ble det meldt om atspredelser og hendelser. Det er stor sannsynlighet for at det var det nettverket av kontaktpersoner på eiersiden og blant kommisjonærene som slik så å si sufflerte redaksjonen i Storgaten 18. På Evenskjer hadde Frelsesarmeen holdt "varebasar" der de heldige vinnerne var kommet ganske lang vei for å ta med seg en sykkel, mandolinharpeleik og et veggteppe heim.²⁰⁹ Troms Ungdomsfylking sitt årsmøtet på Trondarnes folkehøgskule ble selvsagt omtalt. Likeså at det til årets varemesse var anmeldt over 300 deltagere, der alle anmeldte kom fra sør for Trondheim. M/K Mag av Tromsø hadde vært innom havna en snartur. Den transporterte kristengymnasiastene til og fra

stevnet i Lødingen.²¹⁰ Manasse budbærer, som altså hadde tatt sitt navn fra den bibelske Josefs sønn, fikk og sine møter og seanser omtalt i den allsidige spalta DN.

Bredden i dekingen av lokalsamfunnets kulturliv var det altså ingen ting å si på. Når man legger til at også underholdningsaspektet ble viet stor oppmerksomhet er det grunn til å se det hele i sammenheng med et overordnet dannelsesprosjekt – på et nivå som var til å fatte for de fleste virker det som.

4.2.1 Folkeviljens behandling av tidens litteratur

Underholdningsaspektet med avisa ble så visst ikke glemt, fra første avis Simensen redigerte ble det gitt plass til en føljetong. Det var Reinert Vikland sin fortettede fortelling *Vilddyret gjemmer sig*. Serien ble avsluttet den 24. april. Da hadde den hatt plass over tre spalter nederst til høyre på første side igjennom 35 numre. Slike romanføljetonger kom ikke igjen i Fv. Men de var vanlig å fylle spaltene med i den tids aviser, selv om boka om norsk pressehistorie ikke nevner fenomenet.²¹¹ Seinere fikk leserne del i små artikler i serie, som for eksempel *Reisebrev*, som omhandlet en hurtigrutetur fra Tromsø til Trondheim.²¹² At sjangeren romanføljetong forsvant antas å ha sammenheng med økonomi. En forfatter skulle selvsagt ha sitt honorar. Reisebrevene var nok ofte skrevet av redaktøren selv, sannsynligvis som en syssel på en faktisk reise.

Det ble satset ganske friskt på bokanmeldelser i 1922. Det året ble det anmeldt langt flere bøker og tidsskrifter enn tilfellet var i 1923. Årsaken til vridningen mot mer ideologisk ansporet litteratur i 1923 tror jeg vi må se i sammenheng med den situasjonen partiet var i. De to relativt klart utmeislede fraksjonene som var i kamp om partiposisjonene gjorde nok sitt til at det ikke ble så god plass til myk litteratur. Et annet forhold som nok og spilte en rolle var den økonomiske slitasjen slike anmeldelser må ha påført avisa. Av signaturene under bokanmeldelsene har jeg sett at disse ikke var blant de ”faste” medarbeiderne avisa hadde. Dessuten ser jeg og at det ikke er signert under noen av de anmeldelsene som ble trykt i 1923. Dette tolkes til at det er redaktøren eller en annen partikamerat som har anmeldt boka uten vederlag. 20-årsjubileumsboka til NKU; *Den røde ungdom i kamp og seier* ble og presentert; på første side, i 2 ½ spaltebredde over nesten ei ½ side.²¹³ Boka fikk motbør og inspirerte anmelderen til å postulere at dette ikke var ei bok som skulle leses av plikt eller pugg, men til lyst og underholdning.²¹⁴ For egen del tror jeg at Edv Bulls brosjyre med den velklingende tittel *Kommunisme og religion* må ha vakt en del oppsikt da den kom på markedet og ble omtalt i Fv like før DNAs ekstraordinære landsmøte.²¹⁵

4.3 Politikk

På det lokalpolitiske plan uttrykte Fv en god porsjon ironisk glede over avisa Haalogaland sin melding om at den kommunale økonomi var bedret. Lederskribenten fikk det ikke til å stemme at budsjettposten som vei og kloakkvesenet hadde hatt til rådighet ikke var brukt, særlig sett på bakgrunn av at så mye var ugjort innen nettopp disse områder. Den bedrede kommuneøkonomien ble satt i sammenheng med alle som hadde gått ledig i en periode hvor slike ting burde vært brakt i orden. Partiet Venstre og dets lokale organ unngikk derfor ikke et spark om heller å øke gleden blant kommunens innbyggere ved å få orden på veier og kloakknett.²¹⁶ I det hele tatt merker vi oss at Venstre får unngjelde for mye av det som etter Fvs mening var galt i byen. Dette tilskrives det faktum at Venstre enda hadde relativt gode posisjoner i Harstads styre og stell.

4.3.1 Partipolitikk og posisjonering

Stortingsmann Tønder nærte nok en viss uro i forhold til redaktørens ideologiske ståsted. Dette vises i et utfall Tønder gjorde der han irettesatte Simensen for en unøyaktighet i en reportasje om næringskomiteens reise til Finnmark. Oppslaget ble trykket på side 2, ved siden av lederartikkelen.²¹⁷ Det er igjen en indikasjon på at Simensen sto for åpenhet i partidiskusjonen; motsatt ville han eventuelt søkt å gjemme Tønders inserat. Det nærmet seg partiets 3 ekstraordinære landsmøte, og det gjæret.

Kretsmøtet i Trondenes krets, skulle avholdes søndag 19. august i Sørvik forsamlingslokale fra kl. 0900. Kretsstyrets formann tegnet seg som sedvanlig Eng. Sølsnes.²¹⁸ I innkallingen ble lokallagene anmodet om å velge representanter etter lovene. Som foredragsholdere var anmeldt red. Simensen og Naftali Nilsen.²¹⁹ Kretsmøtet ble behørig referert. Det var viktig med tanke på hva som skulle skje på det ekstraordinære landsmøtet i november, og de posisjoner grupperingene nå klarte å skape for seg. Peder Jakobsen fra flertallsfraksjonen (F) fra Sørvik ble valgt som formann, mens Benjamin Olsen fra mindretallsfraksjonen (M) fra Berg ble kasserer. Til styremedlemmer ble valgt Sølsnes, (M) Aage Rønning, (M) Naft. Nilsen, (?) Amundsen (M) fra Reinås, Rik. Olsen, (F) Bø og Jens Hansen.(M) Som revisorer valgte man P. Torbergsen (?) og fru Schei.(M) I bladstyret for Fv ble Peder Moen (M) og Aage Rønning (M) valgt, supplert av Karl Storø (M) og B. Styrvold. (F)²²⁰ Mindretallsfraksjonen vant altså valgene og avisa meldte at folk var i utmerket stemning. På ettermiddagens stevne hadde både Peder Moens sang og talerne gjort lykke, men i samsvar med tradisjonen fikk allmuen heller ikke da vite noe om møtets forhandlinger.²²¹

Uka etter ble kretsmøtet i Senjens kretsparti avviklet på Sjøvegan. Her hadde man og fokus på hva som kunne skje. De tok sine forholdsregler for det tilfelle at det kunne bli avviklet et nytt landsmøte til høsten og valgte Rotvik og lærer Breivoll som sine eventuelle utsendinger. Men før det behandlet man Fvs beretning som møtet kritiserte ved å henstille til redaktøren om å innskrenke partiskrivene, og heller ta inn mer stoff om landbruk og fiskeri. Avisas regnskap ble godkjent, men til budsjettet kom det innsigelser som henstilte til bladstyret å søke trykkeri og ekspedisjon omorganisert. Vi ser igjen at redaktør Simensen sto under et krysspress. Motbøren kom ikke bare fra det som gikk under fellesbegrepet høyrekreftene. Også fra eiersida kom det et viss press. Kanskje særlig fra den lokale flertallsfraksjonen. Disse tok da også alle vervene i Senja-kretsen, med ett viktig unntak; bladstyret for Fv. De sa seg og uenig i eksekutivens parole om en arbeider og bonderegjering som forutsatte deltagelse av borgerlige elementer. I Senja-partiet, som var det største politiske parti i distriktet, var den alt overveiende del av medlemsstokken det vi nå benevner fiskarbønder. Argumentet om at parolen ville svekke krets partiets stilling virker slik å ha vært både fornuftig og gjennomtenkt.

Artikkelen om kritikken av suspensjonen av Knut Olai Thornes og Jeanette Olsen fra partiet i 6 måneder med påfølgende støtteerklæringer fra ”mange” ble neppe spesielt godt mottatt av noen av fraksjonene.²²² De som tilhørte mindretallsfraksjonen så suspensjonen som en nedrig handling fra flertallets side, mens flertallsfolkene på sin side nok helst hadde sett at deres fraksjon ikke ble motarbeidet av ”mange”.

4.4 Modernisering

Tiden vi her behandler var preget av mange nye teknologiske og andre nyvinninger. Fv under Simensen var opptatt av den nye tid, hvilket kom klart fram i avisas spalter.

Da man presenterte en oppfinnelse ved Ejnar S. Nielsens mek verksted, lovt man å komme tilbake til saken, for oppfinnelsen ville sikkert få stor utbredelse blant motoreiere.²²³ Men etter hva jeg kan se, holdt man ikke ord i denne saken, uvisst av hvilken grunn. Kanskje viste det seg at oppfyringslampen for motorer ikke holdt mål?

At man hadde visjoner om framtida skal være visst. En ingeniør Becker fikk spalteplass på første side omkring sine vyer om elektrisk belysning om bord i båter, ja endog fiskebåter ville kunne få denne nyvinningen. Men konklusjonen dro nok litt i høyeste laget, idet han spådde at fiskerne om ikke lenge kunne motta alle opplysninger om fiskets gang via egen telefon ombord, slik at de kunne orientere seg om hvor fisken sto.²²⁴

Modernisering og teknikk var så klart avhengig av teknologisk orientert og evnerik ungdom. Derfor falt det vel og naturlig å gjengi karakterene til de som hadde bestått sine eksamener – på første side og med fullt navn på den enkelte. Dette gjaldt både middelskolens og underoffiserskolens 19 av 21 elever. Unntaket var at de to som ikke hadde bestått på hver av skolen slapp å få navnet sitt i avisa.²²⁵

Seinere leste man om ingeniør Kofoed fra Berg i Senja som hadde demonstrert sitt nye middagskonsept i grosserer Bertheus J. Nilsens villa på Hagan: Spesialtørret fisk. Kiloprisen på produktet var sagt å bli kr. 5,- som tilsvarte 50 øre pr kilo for fersk vare, hvilket var noe høyt. Men artikkelen opplyste at når bedriften ble utvidet ville kostnadene gå ned og prisen følge etter. Produktet skulle da kunne bli en farlig konkurrent både til klippfisk og hermetikk, så vel som til fersk fisk. Kofoed forsikret om videre produksjon, men hele årets produksjon var bortbestilt, til Ungarn.(Sic)²²⁶ Forsøk på å forfølge denne saken førte ikke fram. Jeg fant ingen flere spor, verken etter produktet eller den angivelige eksporten.

Den siste saken virker å ha vært noe vidløftig, men vi ser tydelig at det avisa søker å formidle er at ny teknologi vil være til beste for menneskene, og skulle teknologien utvikles var det og viktig med godt utdannet ungdom. Det interessante med reportasjene er at de har et så bredt spekter, men samtidig har de fleste – naturlig nok – tilknytning til fiskeriene.

4.5 Skolepolitiske innslag

På det skolepolitiske plan ble Bodø-møtet fulgt opp. Da Ibestad skolestyre satte ned en komité på 7 mann til å utarbeide ny undervisningsplan for skolen på grunnlag av den nye normalplanen ble distriktet gjort merksam på det i Fv.²²⁷ Redaktør Simensens foredrag for et hundretalls mennesker i Fauskevåg skole om religionsundervisningen i folkeskolen ble selvsagt dekket. Møtet forfattet en resolusjon til Trondenes skolestyre om å innføre den nye normalplanen i skolene i Trondenes herred, uten endring av planens religionsundervisning.²²⁸

I en større reportasje ble Grunnskoleloven kjørt fram for å styrke egne meninger om folkeskolebestyrerens inkvisitoriske eksamensregler. Fv var i harnisk. Uttrykk som dårlig pedagogikk, styrkeprøve på elevenes nerver og at de mest stupide og følelseløse var de som ville få de beste betingelser for å klare seg, forteller for all verden hva redaktøren mente om folkeskolens ledelse.²²⁹ Dagen etter skolestyremøtet kom kommentarene på lederplass. Da innkasserte man også seierskransen for at fornuften vant frem, i det bare 4 stemte mot hva Fv hadde prosedert på.²³⁰

Vi ser klart at Simensen hadde klare begrep om hvordan barn burde oppdras, noe han var flink til å formidle for sine klassefrender så vel som samtidige konkurrenter i politikken.

Han evnet samtidig å ikke være ovenfra nedad. Når fornuften seiret ga ikke det grunn til å hovere, tvert om – han roste sine medborgere for å ha funnet gode løsninger.

4.6 Økonomisk journalistikk

Spørsmål av økonomisk karakter var viktig å fokusere på. Ett forhold som vakte spesiell harme og forargelse var da det ble kjent at Wilh. Wilhelmsens rederi hadde kontrahert tre 8.000-tonnere i Hamburg. At overskrifta lød «Ja vi elsker» kan vi med stor sannsynlighet anta var av hensyn til de borgerliges parole om å kjøpe norske varer.²³¹ I dagsordenen til rederiets generalforsamling gikk det fram at man planla å flagge ut hele flåten. Den unasjonale holdning tross besvergelses om fedrelandskjærlighet, som nå vek for rederens økonomiske sans, unngikk han da heller ikke påtale for. Det var mer lønnsomt å betale en tysk matros 80 kr måneden enn en nordmanns krav på 262, mente Fv.²³² Bedre ble det ikke da samme reder unnlot å betale krigskonjunkturskatten for 1916. Da Amerika-linjen, Australia-linjen og Den norske Afrika-linje som alle ble disponert av Wilhelmsen-rederiet hadde hatt en nettofortjeneste på ca 50 millioner og delt ut et utbytte på mellom 25-30 millioner, fant redaktøren at det var smålig av dem å nekte og etterkomme anmodningen om å betale den utlignede skatten på knappe 800.000 kroner.²³³

Derimot ble den danske professor i sosialøkonomi, Birch, sett på med velvillige øyne idet han på årsmøtet blant de «sjællandske husmænd» hadde uttalt at overklassen, og ikke underklassen skulle ofre av sin overflod under krisen.²³⁴

Eksport av sild ble og omtalt, etter som det var en viktig nasjonaløkonomisk og lokal kilde til større velstand. Men markedet kunne mettes, også den gang. Eksporten til det Belgiske markedet burde derfor ikke overstige 1500-2000 kasser fersk sild i uka hadde sekretær Jacobsen telegrafert til fiskeridirektøren fra Antwerpen.²³⁵ Det store russiske marked begynte igjen og åpnes; Tidens Tegn meldte i februar –23 at man ventet en ordning med det første.²³⁶ Men lokale næringsdrivende innen ymse virksomheter så og et marked. Alb. Ingebrigtsen som var den lokale representanten for den tids oljeklær annonserte i hvert nummer av Fv under vignetten «Nu kommer silden! Har De sørget for at ta imot den med Frams oljetøi.» Da silda forsvant like plutselig som den var kommet høsten 1923, fikk dette konsekvenser langs hele kysten. Fra Trøndelag kom meldinger om at båter knapt fikk dekket oljeutgiftene med fangstene som var gjort.²³⁷ Bare Finnmark meldte om sild for Hjelmsø i Havøysund; både ”småfallen og stor handelsvare”, samt noen garnfangster i Smalfjord.²³⁸

Med sitt spesielle fokus på økonomiske forhold viste Fv klart hvor den sto i tidens klassestrid. Avisen valgte side, men vi merker den hadde en etter måten forsiktig tilnærming,

nærmest som en erkjennelse av hvilket samfunn man levde i. Revolusjonær, ja vel men ikke rabulistisk, verken i krav til samfunnet eller i valg av uttrykksform.

4.7 Strukturelle endringer i Folkeviljen

I 1922 kom Fv med 126 nummer. Utgivelsesdager var mandag, onsdag og fredag. Formatet på avisa endret seg radikalt fra 6. juni 1922. Da kom avisa med kun 4 spalter. Det normale var at den ble trykt med 5 spaltebredder. Men ikke nok med det, avishodet fikk og nytt utseende. Denne formen og utseendet varte ved kun kort tid, bare tre numre – så var man tilbake i normalt gjenge igjen. Jeg kan dessverre ikke se om millimeterformatet er endret, da jeg kun har hatt tilgang til fotokopierte mikrofilmeksemplarer.

Fra avis nummer 77; mandag 10. juli 1922 gikk avisa tilbake til to utgivelser pr uke: Tidligere hadde den kommet ut hver onsdag og lørdag, men nå valgte man mandag og torsdag. Valget av utgivelsesdager var sikkert tatt av hensyn til dagene de øvrige avisene kom ut.²³⁹ Hva som forårsaket innskrenkingen kan vi bare spekulere i. a): Den alminnelige økonomiske situasjon, eller b): Høiresocialistene; *Norges Socialdemokratiske Arbeiderparti* som brøt med DNA i 1921 fikk egen partiavis med sete på Finnsnes. Den etablerte *Senjens Blad* som også hadde et godt marked i Harstad tok da navnet Troms Fylkes Social-Demokrat.²⁴⁰ I 1923 gikk imidlertid TFCD tilbake til sitt gamle navn, og proklamerte samtidig at de var *nøitrale*.²⁴¹ Her kan en av årsakene til at Simensen trådte så varlig i forhold til Socialdemokratene ligge; de var en reell konkurrent også på avismarkedet. Men når det er sagt, skal det og nevnes at Fv gjenga Norges Socialdemokratiske Arbeiderpartis valgprogram på første side i 1922.²⁴² Summa summarum: argument a) er mest sannsynlig.

Avis nr 99, tirsdag 26. september 22 hadde hele seks sider, mot normalt fire. Dette er eneste tilfelle jeg har funnet med så mange sider. Årsaken til utvidelsen må ha vært at denne avisa hadde over tre sider med annonser. I 1923 ble antallet utgivelser redusert til 99 numre.

4.8 Oppsummering

Det som skiller seg ut i beretningen om Fvs utvikling fra 1922 til 1924 er de mange eksempler på oppfølgende journalistikk. I særlig grad har vi sett dette i forhold til hva vi skjønner må ha vært redaktørens syn i spørsmålet om religionen, dens innvirkning og plass i folkedypets bevissthet. Dette kom veldig godt fram der redaktøren ba de intellektuelle i partiet om å besinne seg, uaktet hvor moderne de selv mente å være i sin argumentasjon for presidiet i EKKI sine argumenter om det ateistiske samfunn. Slik ser vi at Simensen utviste ære og respekt for det man i dag gjerne kaller 'folketroen'. De samme trekk kommer og til uttrykk

gjennom de mange smånotisene som ofte nettopp omtalte de mange religiøse samfunn i Harstad. Fra biografien hans understrekes dette inntrykket enda bedre, der han blant annet beretter om møte med læstadianske forsamlinger i partiagitoriske sammenhenger.²⁴³ Fra samtidig litteratur ser man klart at han forholder seg praktisk-intellektuelt til spørsmålet – noe à la Bucharin, som innleder sin brosjyre med det berømte Marx-sitatet «Religion er opium for folket».²⁴⁴ Vel, egentlig var Simensens forsiktighet på spørsmålet utløst av Kominterns eksekutivkomité; EKKI, som sa at «En aktiv religionspropaganda fra de ledende kamerater, særskilt da fra de intellektuelle blandt dem, er absolutt utilladelig, selv om de antar en aldrig saa moderne form».²⁴⁵ Men som vi også har sett; han var helt på linje med partiets religionsbrosjyre fra 1918.²⁴⁶ I sannhet; det ble utvist balansekunst på høyt sirkusnivå i Fvs spalter.

I forhold til de ideologiske skisma, ser man relativt klart hvor Simensen sto, men utsagnene er hele tiden neddempet, tilsynelatende til fordel for mulighetene av et fortsatt samkvem alle sosialistisk tenkende i mellom.²⁴⁷

Avisa sto ikke tilbake for de andre lokalavisene i det å fremheve nyskapende ideer som kunne lede til bedre kår. I det hele tatt viser redaktøren en genuin interesse for ny teknologi. Det vi ikke har sett noe til er hvordan han eventuelt ville reagert på teknologi som medførte rasjonaliseringsgevinster som så ledet til oppsigelser osv. Det kan muligens ha vært fordi slike foreteelser ikke inntraff i perioden. Alt tyder på at redaktøren så utviklingen som en nødvendighet for å fremme menneskets utvikling. Vi kan således kalle ham en produktivkraftoptimist. I alle fall gir han ingen inntak til å se ham som en som ser teknologien som en konkurrent og fare for arbeiderne slik *Det kommunistiske manifest* framstiller 'maskinstormerne'.²⁴⁸

Smånotisene om kulturelle tiltak i nærmiljøet kan man og si var et særpreg ved Fv i denne perioden. Dette kan ha sammenheng med redaktørens egeninteresse – som korsanger, men kulturlivet synes å ha omfattet langt mer enn mannskor – også for redaktør Simensen. Dette sammen med de øvrige aspekter som er "avdekt" her, vil vi forfølge når DN skal analyseres.

5. Den politiske bakgrunnen for etablering av Dagens Nyheter

5.0 Parti i strid

Det er neppe noen stor overdrivelse å si at DN var et ektefødt barn av omstendighetene som inntraff i Kristiania fra 2. til 4. november 1923, selv om den ikke kom med sitt første nummer

før torsdag den 20. mars 1924. De to første avisene bar navnet DAGENS NYT, og hadde undertittelen ORGAN FOR SMAABRUKERE, FISKERE OG ARBEIDERE.

DNA sluttet seg til 3. Internasjonale allerede i 1919 – så å si som en funksjon av Påskelandsmøtet 1918.²⁴⁹ De delegerte som var samlet til Arbeiderpartiets landsmøte i november 1923 var trommet sammen fra de to hovedleire som hadde utkrystallisert seg etter at Kyrre Grepp, Olav Scheflo og Martin Tranmæl med Arvid Hansen som sekretær høsten 1920 hadde vært i forhandlingsdrøftinger med lederen for 3. internasjonale, Georgi Sinovjev i Halle og Berlin i Tyskland.²⁵⁰ Den tredje fløyen, de som tapte voteringene på påskelandsmøtet i 1918, dannet i 1921 Norges Socialdemokratiske Arbeiderparti.

Med unntak av en liten ”sentrumsgruppering” på 6 delegater var delegatene neppe innstilt på å bli enige om utfallet av møtets hovedsak; tilknytningsformen til 3. Internasjonale. På landsmøtets siste dag sprakk da også partiet. De 103 som fortsatt mente at den norske arbeiderklassen var best tjent med at partiet beholdt sitt medlemskap i Komintern, forlot møtesalen etter å ha tapt voteringen over de avgjørende spørsmål. På Østkanten samfunnshus dannet de det Lenin kalte et parti av en ny type. Flere historikere hevder at årsaken til at splittelsen fant sted skyldtes det dårlige handverket som Kominterns mann Hoernle utvirket under møtets gang. Min vurdering av det er at den aura som møtets forhistorie var bebyrdet med, nærmest la deterministiske føringer for det som ble resultatet.

En ting var de kampvoteringer som foregikk på det 26. ordinære landsmøte 24. - 28. februar 1923, der Oscar Torp seiret med åtte stemmer over opposisjonens formannskandidat, Sverre Støstad, og at Edvard Bull vant over Elias Volan med 15 stemmer som nestleder. Når Einar Gerhardsen ble valg til sekretær med bare to stemmer mer enn Peder Furubotn sa det også sitt, i tillegg at Martin Tranmæl fikk 19 stemmer mer enn Olav Scheflo, og dermed ble valgt til redaktør av Arbeiderbladet.²⁵¹ Men, slik jeg hentyder til foran; frontene var så steile at denne prøven på den endelige løsning egentlig bare gjødslet de sterke røttene man fant på begge sider så å si bak stridens teser.²⁵² Blant de 103 delegatene på DNA's ekstraordinære landsmøte som ble med på stiftelsen av NKP var Sigurd Simensen som denne gang hadde sitt mandat fra sitt hjemstavnsfylke Buskerud.²⁵³ Men det skulle ha vært to til fra Harstad på møtet: Benjamin Olsen og Aage Rønning var valgt fra Trondenes krets.²⁵⁴ De to nådde ikke fram til landsmøtet, uvisst av hvilken grunn.²⁵⁵ Om de det hadde gjort ville antallet som dannet NKP blitt 105 i stedet for 103.²⁵⁶

Men det er et annet moment og; det var fortsatt store sprik i det ideologiske grunnlaget blant de som slik gikk i hver sin retning. Hva som betinget den enkeltes valg, har både leg og lærd søkt å finne fornuftige svar på siden. Einar Gerhardsen, på sin side sa det slik: «Hvorfor

gikk de hver sin vei i 1923, (...) at folk som Støstad²⁵⁷ og (...) Sundby skulle gå med mindretallet, var ikke til å forstå»²⁵⁸ Gerhardsen peker på at det kunne ha vært Tranmæls dominans som bevirket disses faneflukt. Hvis vi så går rådskommunistene nærmere etter i sømmene, finner vi at også disse kom fram til forskjellige ståsted etter novemberlandsmøtene. Et forhold som forklarer denne diskrepansen ligger så å si godt begravet i DNAs programfesting av rådsrepublikken på sitt landsmøte i 1920. Seinere skal vi se på hva som kan ha ligget bak rådskommunisten Simensen sitt valg av partipolitisk plattform. Men la oss i denne omgang ha som utgangspunkt at han stolte på sine kommunistiske kamerater, og deres Sovjet-besvergelses.²⁵⁹

5.0.1 Lokale partistridigheter

Som forrige kapittel viste, var partistriden så absolutt til stede, også på det lokale plan. Posisjoneringene i forkant av landsmøtet i februar 1923, som ble forsterket ved det 3. ekstraordinære landsmøtet i november samme året, gir klare indikasjoner på at styrkeforholdet kunne lede til at mindretallsfraksjonen i Trondenes kredsparti fikk lokalt flertall. Dette skjedde da også. I protokollen for Harstad Arbeidersamfund framgår det at kretspartiet sprengtes.²⁶⁰ I Fv ble landsmøtets resultat omtalt med overskrifta: «Fraktionskampen indenfor Det norske Arbeiderparti bragt til avslutning ved partiets sprængning».²⁶¹ Ingressen presiserte at bruddet kom ved at Internasjonalens forslag ble forkastet, og de 169 flertallsrepresentantene derved satte seg selv utenfor Komintern.²⁶² Inne i avisa fikk man vite at der kampen om lokalpartiene var i gang gikk blant annet Drammen og Kristiania-partiet for flertallet.²⁶³ På side 3 er det en annonse for «„Norges kommunistblad” organ for Norges kommunistiske parti»²⁶⁴ – [som] nu er til salgs i byens kiosker», og på neste side står motpartens annonse: «Arbeiderbladet (før Social-Demokraten) er uten sammenligning Norges største arbeideravis, og den eneste som utkommer hver dag i Kristiania.»²⁶⁵ I neste avis kom en liten enspalter under lederartikkelen med overskrifta Partistriden. Den fortalte at i Tromsø gikk partistridens bølger høyt i disse dager.²⁶⁶ Flertallsfraksjonen skal ha sammenkalt bladstyret i avisa Nordlys og permittert redaktør Kaasmoli fram til bladets generalforsamling, uten at styrets formann Harald Pedersen, som også tilhørte mindretallsfraksjonen var til stede.²⁶⁷ Fra Senjens kredsparti ble det kunngjort ekstraordinært kretsmøte på Sjøvegan 25. november. Der skulle man behandle landsmøtet og Fvs stilling til landsmøtets beslutninger.²⁶⁸

Uenigheten mellom retningene fikk nå mer markerte uttrykk i Fv. Redaktør Simensen bekymrer seg over at borgerpressen så å si vedtok at «den sociale revolution er utskudt paa ubestemt tid.», og forsøker å berolige borgerne med at her dreier det seg ikke om noen

oppgivelse, kun en liten uoverensstemmelse om veien man skal gå. Redaktøren var overbevist om at arbeidsfolk snart ville forstå sammenhengen mellom børstras og prisnivå, og at kampen om teori og taktikk vil bli avbrutt til fordel for kampen om levebrødet, ja – eksistensen. Samtidig påpekte han at denne kampen ville skje etter «internationale fremgangslinjer».²⁶⁹ Den andre innfallsvinkelen sto stortingsmann Tønder for, som i artikkelen «Det norske Arbeiderparti» kjørte hardt på at med den måten Komintern stilte sine krav gjennom Hoernle, kunne ikke utfallet bli annerledes, fordi parolen om arbeider- bonderegjering og «den beryktede religionsparolen» ble ultimatisert og ikke engang gitt anledning til å stemme over. Tønder forteller også at landsmøtet fortsatte sine drøftinger etter at de var ekskludert fra Komintern og de 103 hadde forlatt møtet. Dermed får han fram at flertallet var blitt ekskludert fra Komintern uten å ha fått lov til å stemme verken over «norske spørsmål» eller så viktige saker som «aandslivets praksis».²⁷⁰ Imidlertid stoppet det ikke med dette. Over to spalter med kraftig hevet skrift slo LOs nestleder Elias Volan fast at bruddet med Internationalen var planlagt på AFLs kontor for snart et år siden.²⁷¹ Volan raste mot Bull som ble framstilt som flertallets advokat.²⁷² Disse innleggene bygde alle opp under en uenighet som man uaktet Kominterns eventuelle turneringsøvelser ikke hadde kunnet unngå. Også Trondenes kredsparti innkalte til møte hvor den aktuelle situasjonen skulle behandles.²⁷³

5.0.2 Det lokale partidemokrati

Det kom representanter fra begge fløyene til Harstad med spørsmål om hvordan avisa stilte seg, og Simensen svarte at han så vidt mulig holdt avisen utenfor, inntil det ble mer avklaret. Hvilket ikke var tilfredsstillende for noen av partene, sier Simensen i sin seinere presentasjon.²⁷⁴ Tønder sendte ham en oppsigelse, men ble svar skyldig på spørsmålet om det var den halve Senja-kretsstillingen det gjaldt, eller om det var hele redaktøren.²⁷⁵ Tønder ville ikke arrangere fellesmøte med Trondenes og Senjens kredspartier i Harstad, og møtet på Sjøvegan ble innkalt uten at verken redaktør eller formann i bladstyret var innkalt.²⁷⁶ Det tok Simensen åpenbart ikke så tungt, for tre dager før møtet, den 22. november sto det et leserinnlegg i Fv som oppfordret alle partifeller (min uth. GEK) til å møte frem på Sjøvegan søndag den 25 november.²⁷⁷ Slik gikk det til at både formann i bladstyret for Fv, Aage Rønning, og redaktør Simensen reiste til partimøtet på Sjøvegan. Imidlertid fikk ikke møtet gjort noe avklarende vedtak, ut over at flertallet ville ha redaktøren fjernet. Fv skriver om møtet at det forelå en ordre fra DNAs formann om å velge ny redaktør. Denne ordren kunne imidlertid ikke møtet parere, da det jo var to eiere av avisa. Derfor kom møtet fram til at Fv skulle redigeres i henhold til partiets beslutninger om medlemskap i DNA, og at de to

kretspartiens styrer skulle ta saken opp i et fellesmøte, sammen med bladstyret og der fatte nærmere beslutninger om Fv.²⁷⁸

Nå stundet det til møte i Trondenes-kretsen óg: Under spalten DN ser vi at det kommunistiske ungdomslaget Midnatsol hadde sluttet seg til flertallet mot 1 stemme. Midnatsol valgte 3 flertallsrepresentanter til møtet. Jern & Metall, Harstad gikk imidlertid enstemmig for mindretallet. I Transportforeningen stemte alle unntatt en for mindretallet.²⁷⁹ Det er imidlertid alt vi får vite om situasjonen i de enkelte lag tilsluttet Trondenes kretsparti før det avgjørende møtet.

Med 14 mot 11 stemmer vedtok Trondenes kretsparti tilslutning til mindretallet. Men det at 2 delegater, som var valgt av en mindretallsforening sviktet sitt mandat ved å unnlate å stemme, ble ikke tatt nådig opp i avisreferatet. I tillegg hadde en mindretallsmann i styret vært fraværende samt at en av styret ønsket at stå fritt. Selv om Einhart Lorenz karakteriserer overdragelsen av Fv som det beste eksempel på en konfliktløs løsning, så ble det fra nå av definitivt slutt på å redigere etter nøytralitetsprinsippet.²⁸⁰

5.0.3 Det går mot et skifte

Fra og med nummer 93 i 1923 er Fv et standsmessig organ for det tranmæfløyen kalte nykommunistene i Norges Kommunistiske Parti. Denne tilstanden varte til og med nummer 96; mandag 17. desember 1923. Som tidligere var partipreget stoff henlagt til 1. sides kommentarartikkel. Artikkene pendlet mellom en lengre utredning fra redaktør Scheflo i Norges Kommunistblad om valutasvingningenes bakenforliggende årsaker, via en betraktning av seinere partisekretær i NKP, Ottar Lie omkring avstemningen på DNAs landsmøte over Moskvatesene og den rolle Ole O. Lian der spilte, samt en usignert artikkel som virker å være skrevet av Arvid G. Hansen omkring Mot Dags betraktninger om «sprængningen av Det norske Arbeiderparti», til artikkelen om «Bonden – og trollet med de mange hoder» som var helt i tråd med Kominterns folkefrontlinje.²⁸¹ Det hele avsluttes med «Den store plyndring» som også er et temmelig klart sentralprodukt, sannsynligvis sendt ut fra partiledelsen til alle landets kommunistaviser.²⁸² Artikkelen tok for seg tollproposisjonen og mante til enhet i arbeiderklassen og enhet med middelklassen som og ville bli rammet av tollsatsenes høyning.

Men for all del: Da redaktør Simensen og stortingsmann Tønder sa takk og farvel til hverandre, var kommentarartikkelen nettopp et referat av de samme menns deltakelse i et «Protestmøte mot toldforhøielsen» som fant sted i Arbeidersamfundet tirsdag den 18/12.²⁸³ Der sies det at «Møtet viser, at i dette spørsmåal er fællesfronten en kjendsgjærning – ikke bare mellem de tre arbeiderpartier, men ogsaa langt utenfor de egentlige arbeideres rækker.

Detaljister, funksjonærer, i det heletat folk som maa sætte tæring efter næring har her et brændpunkt som samler alle».²⁸⁴

5.1 Redaksjonelle endringer

Under vignetten på side 2 sto det nå at «„Folkeviljen” Redigeres av en komite».²⁸⁵ For øvrig var alt ved det gamle; fast medarbeider var Kr. Tønder og avisa holdt fortsatt til i Arbeidersamfundet med samme telefonnummer til redaksjonen og ekspedisjonen. Lederartikkelen denne dagen var imidlertid av et litt annet slag enn før. Stortingsmann Tønder førte pennen. Lederens budskap var at Simensen hadde fratrudd, og Tønder benyttet anledningen til å bedyre sin og sitt partis uskyldsrenhet i forhold til det inntrufne. Det framgår likevel at forholdet mellom eieren fra Senjens kreds og den fratruddede redaktør ikke kan ha vært spesielt dårlig. Et annet forhold som bestyrker min analyse, er at under lederen fikk den avgåtte redaktør plass for sitt farvel til avisa. Her var det ingen beklagelse over den ideologiske strid, bare en konstatering av at om disputten mellom flertalls- og mindretallsfraksjon hadde fått fortsette, ville han ha fortsatt som avisas redaktør. Hans understreking av tilhørighet virker, i alle fall retrospektivt, å være uttrykk for ekte og uegennyttig kjærlighet til arbeidet, medarbeidere og klassefeller.²⁸⁶ Det som befordret den relativt hurtige, og smidige overdragelsen var utvilsomt det faktum at Arbeiderpressens Samvirke gjorde regress på pengene Fv hadde lånt fra Samvirket .²⁸⁷

Hypotesen styrkes av Simensens utsagn om at «mindretallets økonomi ikke tillot en overtakelse av avisen».²⁸⁸ Selv om brevet fra Pressesamvirket var datert 15. desember, og slik sett ikke kan ha nådd Harstad før Simensen skrev sitt avskjedsbrev den 19. er det grunn til å anta at Tønder og Trondenes kredsparti var holdt løpende orientert via telegraf.²⁸⁹ Forholdet bekreftes for så vidt også gjennom Simensens memoarer der han maler ut saken på en mer folkelig måte til også å omfatte en visitt hos Pressesamvirkets prosessfullmektig i Harstad; overrettssakfører Mathisen. Der skal Tønder ha slått seg for brystet og proklamert at «Samvirke, det er meg det - Senja Kretsparti, det er meg det». Dessuten la Simensen til at «vi var ute av stand til å betale alle de pengene tilbake».²⁹⁰ Enigheten om Simensens avgang ser altså ut til å ha oppstått som en funksjon av forhandlinger mellom Pressesamvirket og redaktøren. Simensen hevder at han fikk utbetalt 3.000 kroner av de 4.800 han gjorde krav på – mot at han da fratrudd. Under enhver omstendighet må forhandlingene ha vært ført med det for øye at man ikke skulle skape støy omkring saken. Dette sagt ut fra at ingen av Fvs lokale konkurrenter har nevnt noe om de poengene som framkommer gjennom den undertone av understatement som ligger i Simensens avskjedstekst.²⁹¹

«Med disse tre tusen kroner og et markedoverskudd, begynte vi med en kommunistisk avis i Harstad som het ”Dagens Nyheter”». De resterende 1800 kronene skal han ha fått forsikringer om ville bli utbetalt når bøkene var revidert – uten at han noensinne så de.²⁹²

5.2 Hvorfor kommunistavis i Harstad?

Fra de spede presseforetaks etablering i Norge var alle aviser preget av den (parti)politiske utvikling. Avisene ble den dominerende kanalen for politisk debatt ved at partiene anla avisa slik at det ble konkurranse mellom avisene som markedsførte sine partier.²⁹³ Var etableringen i Harstad planlagt, eller ble det bare slik? Tromsø-kommunistene startet Troms fylkes kommunistblad med Nordlys` tidligere redaktør Peder Kaasmoli som primas. Men avisa gikk inn allerede før det første halvåret var gått. Det at DN kom i gang samtidig med at Troms fylkes kommunistblad måtte innstille, virker trolig. I så fall var nok det en omstendighet som ble særst godt mottatt i sentrale partikretser. Uansett må partiledelsen ha sett det som et nederlag at fylkespartiets avis måtte gi opp i Troms, der den sosialistiske forståelse i nordnorsk drakt ble vugget i gang med god bistand fra den tids intelligentsia. Å ha et organ i partiets proletariske og agrarmessige midte må ha vært maktpåliggende for et parti der retorikk og tilhørighet ble vektlagt å skulle speile «smaafolkets kaar».²⁹⁴ Med hensyn til det proletariske, så hevder riktignok Svein Lundestad at dette tyngdepunktet lå i Harstad, i det han gjør bruk av Drivenes` tabeller fra boka om fiskarbonderekutteringa til den nye tids gruve- og industrireisning.²⁹⁵

Gruvene i Bjarkøy og Kjengsnes i Kvæfjord beredte jordbunnen godt i så måte. Utnyttelsen av havets ressurser som flere gründere i Harstad så og realiserte mulighetene for var også en faktor av betydning i denne sammenheng. Når så fiske- og hermetikkindustrien var godt etablert kom også skipsindustrien til; det som seinere skulle bli regionens store bærebjelke. Alle disse etableringene var med på å proletarisere et fra før jordbruks og fiskeripreget lokalsamfunn. Så var det kan hende en gavepakke dette – at det i Harstad satt en begavet og trent klassekjemper med godt journalistisk omdømme og praksis som i rette øyeblikket startet opp lokalavisa DAGENS NYT? Imidlertid må forberedelsene ha tatt ganske lang tid, noe som underminerer hypotesen om en direkte sammenheng mellom fall i Tromsø og ny avis i Harstad.

Går man NKPs sentrale ledelse og Komintern nærmere inn på klingen virker det trolig at etableringen ikke var noen tilfeldighet. Til forberedelsene foran Kominterns 5. kongress var jo nettopp kommunistpartienes organisatoriske utbygging satt på kartet sammen med satsingen på den kommunistiske presse.²⁹⁶

Hvorfor ble da nyavisa lagt til Harstad? Personlig faller jeg ned på at partiets ledelse ville ha Simensen i ledelsen av partiets Troms-organ. Simensen var en anerkjent avismann med praksis både fra Klassekampen, Socialdemokraten, Vestfinmarkens Socialdemokrat og Fv, som gjorde at han kom i en stilling som kan ha styrt partiets valg. Vi må heller ikke underslå den personlige faktor som ligger i at partiets hovedredaktør Olav Scheflo og Simensen hadde arbeidet tett sammen i Socialdemokratens redaksjon etter påskelandsmøtet i 1918.²⁹⁷ Det at Simensen ikke ville lengre nord enn til Harstad fant jeg i hans egne memoarer der han understreker at kona ikke ville være med til Hammerfest, men også i NSU/NKUs protokoll kommer dette fram.²⁹⁸

Peder Kaasmoli nominerte DN som Troms NKP sitt hovedorgan den 26. april 1924. Over to spalter på første side ble medlemmene oppfordret til å abonnere.²⁹⁹ 10. mai 1924 ble Kaasmolis anbefaling konfirmert og utdypet til at avisa "inntil videre" ble talerør for kretspartiet i en ny tospalters kunngjøring. Nå var annonsen signert Med kommunistisk hilsen Olav Strøm, som var fylkespartiets formann.³⁰⁰ Kunngjøringen fungerte også som innkalling til kretsens årsmøte i Tromsø den 22. juni.³⁰¹

5.3 DAGENS NYT

Det at redaktør Simensen tok feil av navnet på de første NKP-avisene som kom ut i Harstad er vel ikke så merkelig. Det var tross alt et spenn i tid på nokså nøyaktig 40 år mellom DAGENS NYT si første avis til han satt og skrev ned memoarene sine på oppdrag fra Edvard Bull dy.³⁰² Jf det som er sagt foran om oral history og minnehistorie. Et artig poeng er det imidlertid at den nye avisas tittel muligvis er lånt fra Social-Demokraten. Simensen var med å redigere den etter å ha blitt innvalgt i sentralstyret i DNA på Påskelandsmøtet 1918.³⁰³ Spalten Dagens nyt løp i alle fall hele 1918 på Social-Demokraten`s side 2.

5.3.1 Avis med innhold

Redaktøren skriver i sin tiltredelseserklæring i DAGENS NYT at vel er det dristig, og kan hende dumdristig å starte en ny avis «midt i nedgangstidens økonomiske kaos», ganske særlig fordi det tallmessig er nok aviser i byen.³⁰⁴ Imidlertid finner han at det handler om kvalitet. Aller verst synes han det var at Fv er blitt et stortingstidende i lommeformat. Slike referater kan man jo få for et par kroner pr år. Underforstått, det er for dyrt å betale 8 kroner året for Fv når man kan få samme informasjon i Stortingstidende for 2, og da ville man til overmål også kunne «bedømme de oratoriske præstationers relative verdi».³⁰⁵ Med disse nedlatende ovasjoner kan det virke som at løpet er lagt for en avis med skarpslippte kanter – og en

uforsønlig linje. Likevel er han ydmyk, i det han fastslår at «Først naar vi har en stor og paalidelig skare abonnenter, saa vi veier noget i debatten, - først naar forretningsfolk, myndigheter og det brede publikum er nødt til at ta hensyn til os, kan vi fylde vor opgave paa en helt verdig maate».³⁰⁶ Den personlige appellen var og med: «Et saadant talerør kan du være med at skape ved at sætte din energi ind paa at støtte „Dagens Nyt“».³⁰⁷

5.3.2 Pressekrig

Fredens tid var nå over, og en tilstand av krig startet mellom de fire avis konkurrentene i Harstad, en by med mindre enn 3000 innbyggere. For Fv og DN som kjempet i det samme marked, om den samme leserkretsens gunst var nok striden ekstra følbart. Konjunktorene, samfunnets allmennøkonomiske tilstand var nå en ting, men for arbeideravisens del var også den idémessige basis viktig. Avisene beskyldte hverandre for å være opphavet til krig. I Dn nr to ble det fyrt med ved, for å bruke et uttrykk fra vår tid. Essensen i redaktør Simensens forsvar på angrepet fra konkurrenten i Arbeidersamfundets underetasje lå på det planet som Hallvard Tjelmeland tar som et av sine inntak til en av sine artikler om arbeiderpressen i Nord-Norge, nemlig at navnet DN (her dog DAGENS NYT) var et uttrykk for at det skulle være en avis om dagligdagse hendelser, óg et organ for mer sentrale internasjonale problemstillinger. Eller sagt med en mer Tjelmelandsk presishet der han viser til ei bok av Sigurd Høst om avis konkurranse: «[s]trategane i denne avisgruppa (var) tidleg merksam på betydningen av å laga gode og lesverdige aviser – at avisene ikkje kunne overleva som politiske forkynningsorgan åleine».³⁰⁸ Den vurdering Tjelmeland der gjør ser ut til å ligge temmelig nært det som må ha vært redaktør Simensens intensjon – i det han kommenterte på Fv sin lederartikkel: «Bladet synes ikke vort skilt er klart nok, og det kan vi godt forstaa, ti for „Folkeviljen“ er skiltet alt».³⁰⁹ I neste nummer av avisa fortsatte feiden: Fv sutrer og oppfører seg barnaktig, hevdet Simensen og fortsatte med at de snarest burde få seg en ansvarlig redaktør og ikke en dilletant som breier seg på lederplass. Å karakterisere motparten som en 12-års gutt med overdreven entusiasme og lite fornuftmessig begrunnet argumentasjon, var vel heller ikke egnet til å bygge holdbare politiske relasjoner, slik man ser Simensen vektlegger i andre tilfelle. Men så var også angrepet i Fv temmelig smålig, og her dreide det seg jo også om konkurransemoment nr en: Den sterkestes rett til å overleve!³¹⁰

5.4 Resymé

Den politiske situasjon var temmelig broket, men oversiktlig nok for de som sto midt oppe i den før 'det endelige slag' sto i november 1923. De posisjoneringer som krets partiene foretok

foran landsmøtet viser at de involverte var meget klar over hva som krevdes for å kunne gå den rette veg. Da kommunistene vant Harstad arbeiderparti åpnet det samtidig for en del organisatoriske fordeler som de som kjempet striden nok var klar over.

Selv om Simensen anla en svært så ansvarlig linje, med ikke å provosere, ga stridens realiteter seg snart uttrykk. Med den bevissthet den erfarne presseemann hadde til pressens politiske betydning ga det seg selv at det måtte komme ei 'nykommunistisk' avis i Harstad. Den strid vi har sett om posisjoneringer også i den sammenheng taler sitt tydelige språk om alvoret i situasjonen. Den kuriositet at gjelda som Fv hadde opparbeidet seg overfor Harstad Arbeidersamfund skulle bli et av kriteriene som slik la grunnlaget for den kommunistiske pressens inntog i Harstad, er slik sett et godt bilde på hvilke økonomiske konsekvenser slike konstellasjoner kan gi. Men først og fremst legger vi kanskje merke til med hvilken forsiktighet forhandlingene var blitt ført.

Da partiet gjorde vedtak om at DN skulle være fylkespartiets avis, så vi at det skjedde med visse forhåpninger. Fra de analyser som er gjort kan den konklusjon trekkes at Harstad ble valgt som utgiversted på grunn av stedets næringsstrukturer, men det kan like gjerne ha vært det at Simensen bodde her som gjorde utslaget.

6. Dagens Nyheters utbredelse, økonomi og drift

6.0 Om nål og tråder.

Når temaet nå er blitt økonomi og utbredelse av kommunistavisa i Harstad stiller dette ganske så store krav til måten å finne pålitelige kilder på. Det fins verken protokoller eller regnskaper som kan belyse problemstillingen. Abonnementsoversikter er heller ikke tilgjengelige. I motsetning til hva vi så for Fv, så hadde kommunistenes avis bare en eier; Harstad Arbeiderparti, avd. NKP, hvilket egentlig skulle lette arbeidet. Men alle protokoller tilhørende partiet ble destruert da nazistyskland angrep Sovjetunionen i 1941.³¹¹ DN opererte heller ikke med kommisjonærer, slik Fv hadde 18 stykker av spredd over hele Sør- og Midt troms. Jeg må derfor bruke andre tilnæringsmåter for slik å kunne danne et bilde av avisas utbredelse og økonomi. Det mest nærliggende er da å se på hva avisa skrev om og hvor stoffet ble hentet fra. Det reint ideologiske aspekt; eiernes ideologi kan virke å være irrelevant i en sånn sammenheng, men jeg har en formening om at også dette kan ha vært en "størrelse" som kan lyssette avisas utbredelse. Blant annet vil det komme til uttrykk i opparbeidelsen av avisas leserkrets som vil være avhengig av partiets tillit – og vise versa. Jeg burde kanskje ha sagt ettersøke, slik Carlo Ginzburg beskriver i en artikkel om ledetråder hvor han bruker

inntak fra Sigmund Freud så vel som Sherlock Holmes for å vise hvordan man kan finne fram i de vage spor kildene kanskje har avsatt.³¹² Vi kan vel like gjerne si; som å leite etter nåla i høystakken.

6.1 Annonsene i 1.-utgaven.

Økonomi er klart viktig i enhver ny bedriftsetablering. I så måte kunne ikke kommunistene heller fri seg fra realitetene. For å få ei avis opp å stå skjønner vi at annonseinntektene er av vesentlig betydning. Dernest kan vi måle litt av avisenes relative størrelse på det lokale markedet ved å se på annonseomfanget de hadde. Når det gjelder Harstads nyetablering som i de to første numre bar navnet Dagens Nyt skjønner vi at dette har vært viet stor oppmerksomhet. Ca 12% av førstesida, 9,5% av side 2, pluss hele 3. side, og omtrent 40% av side fire som og var siste side, var fylt opp med annonser.³¹³ På siste side hadde man plassert en tospalters pent innrammet annonse fra Trondenes Arbeiderparti av N. K. P. Det var en oppfordring til medlemmer og interesserte om å tegne seg for en eller flere andeler i avisselskapet, og var undertegnet formann Aage Rønning og Halvdan Hansen.³¹⁴ Dette gir at ca 40,3% av avisa var annonser. Ser vi bort fra egne annonser, lik anmodningen om å tegne andeler og lignende, hadde avisa ca 36 % av sidene dekket med eksterne annonser. Pål Christensen har et avsnitt hvor han sammenligner annonsetilfanget for de fire forskjellige Tromsø-avisene i august 1902.³¹⁵ Den viser at i den eldste avisa, Tromsø Stiftstidende så var 61,1% av sidene dekket med eksterne annonser, Tromsøposten hadde 54,4 %, avisa Tromsø nådde 45,2 % mens Nordlys ikke hadde mer enn 13,8% noen måneder etter oppstarten. Vi kan altså med bakgrunn i dette fastslå at DN til sammenligning hadde et formidabelt tilfang av annonser. Nordlys bruke faktisk over ett år på å nå opp i 20%.³¹⁶

Det kostet 10 øre pr m/m å annonsere på 1. side, mens det kosta 12 øre for reservert plass. Petitsats kosta 25 % ekstra. Disse prisene holdt avisa hele sin levetid.

Blant annonsørene var to av byens banker; Harstad sparebank og A/S Senjens privatbank med hver sin 2 spalters, 30 millimeter høye annonse på 1. side. For øvrig var nær alle leietakerne i Arbeidersamfundets forretningsdel med blant annonsørene i 1.-utgaven. Det naturlig unntaket var Fv. De av styremedlemmene i Samfundet som var selvstendig næringsdrivende var også representert med sine annonser. Blant siste kategori var det 3 annonsører. Unntaket her var snekkermester Fossum, som vi finner var nominert på Frisinnede Venstre sin kommunevalgliste i 1928.³¹⁷ I hovedsak var det altså helt ordinære forretninger og andre næringsdrivende som annonserte: At kooperativet som var dominert av kommunister, både i styret og administrasjonen var med, finner man helt naturlig.³¹⁸ Litt

merkeligere er det at grosserer Bertheus J. Nilsen, en helsveiset høyremann, er i det gode selskap sammen med L. Mack's ølbryggeri & mineralvandfabrikk, Tromsø, den lokale margarinfabrikken, og et par hermetikkfabrikker. Det at disse annonserte i kommunistavisa kan ikke ha annen betydning enn at de så muligheten for å nå markeder for sine respektive produkter; henholdsvis kull, øl, margarin og etterspørsel etter arbeidskraft. De virker altså å ha sett reint forretningsmessig på den nye avisa. Det at de også kom igjen styrker denne hypotesen, samtidig som det kan være en indikasjon på at DN fikk et opplag som annonsørene så seg tjent med å satse på. Det er vel større tvil om at disse ville gjøre Simensen og hans parti en tjeneste.

Tabell 5 Gjennomsnittlig annonsevolum for avisene i Harstad

Måned	Harstad Tidende	Haalogaland	Folkeviljen	Dagens Nyheter
August 1924	36,57%	37,18%	34,88%	34,98%
August 1928	32,78%	30,96%	26,53%	45,05%
<u>August 1930</u>	<u>31,21%</u>	<u>29,53%</u>	<u>25,62%</u>	<u>42,59%</u>
Snitt	33,18%	32,55%	29,01%	40,87 %
	=====	=====	=====	=====

- Tabellen viser at det ikke var noe i veien med annonsetilfanget til kommunistavisa i Harstad. Vi ser at det allerede første driftsår er målt et omfang som er nesten på høyde med de øvrige avisene i byen. Denne trenden fortsatte og økte, til den tidvis nådde 45% av avisas omfang. Jeg har bevisst ikke tatt med året 1929 i tabellen, da dette var et år med nesten abnormt stort annonsetilfang i forbindelse med avisas satsing i Narvik. (Om Narvik – se side 60ff: **6.6 Dagens Nyheter i Narvik**)

I en annonse fra konkurrenten Haalogaland i DN skrøt Venstreavisa av at den sto for 42% av avisportoene blant Harstads fem aviser i 1922-23. Dette kunne vært et inntak til å finne ut hvor mange aviser de hadde sendt med posten, og via å ta i betraktning det ukentlige antall aviser den ga ut, skulle det så være mulig å finne ut hvor mange aviser som ble sendt fra Harstad postkontor. Med basis i utgivelsehyppigheten kunne man da finne et estimat for størrelsen den enkelte avis sendte, og slik utlede noe om styrkeforholdet avisene i mellom. Forsøket strandet på et for spinkelt og upresist statistikkgrunnlag. Mine søk i Riksarkivet, og andre arkiv ga et for dårlig grunnlag til analysen. Statsarkivet i Tromsø hadde ikke arkivmateriale som ga oversikt over Harstad postkontors faktiske inntekter på avisporto. Det materiale jeg fikk fra Postmuseet på Maihaugen ble for snevert. Ideen kan brukes av andre som har bedre tilgang til museet på Maihaugen og Riksarkivet. Annonseteksten Haalogaland benyttet seg av indikerer at posten førte statistikk over antall og inntekter fra denne virksomheten. De tabellene jeg har sett på er likevel interessante nok, i det de stadfester en vekst i antall aviser sendt med posten. I 1926 ble det sendt 751.000 og i 1930 ekspedert man 910.500 aviser fra

Harstad, dvs en økning på 21%.³¹⁹ Sett i samband med at portotakstene holdt seg på samme nivå hele 1920-tallet blir økningen tankevekkende ved at prisnivået sank i samme periode.³²⁰

6.2 Løssalg

Hvor stor betydning løssalgsvolumet hadde vites det óg lite om. Vi har kun Simensens ord for at det ble solgt 11 – 1200 eksemplarer på gata. «Gutta fikk 2 øre mer for å selge den enn ”Folkeviljen”», sa han i et intervju med journalist Bjørn Hall-Hofsø i 1967. Opplaget skal da ha nådd 3400 eksemplarer.³²¹ At kommunistene solgte «byens billigste avis», vet vi fra annonser.³²² For øvrig er det interessant å merke seg at løssalgsprisen ikke ble oppgitt. Mon tro om det var vanlig på den tiden? I alle fall er det heller ikke oppgitt slik løssalgpris, verken for Fv, Haalogaland eller HT i Harstad til like med Nordlys og avisa Tromsø i Tromsø.³²³ Det samme gjelder for Klassekampen i Kristiania, avisa Sydvaranger i Kirkenes, Nordlands avis på Hemnesberget, Friheten i Bodø, Troms Fylkes kommunistblad, Nordlands Nyt på Melbu og Indtrøndelagen i Steinkjer.³²⁴ Men endringer skjedde også på dette feltet. Fra første tilgjengelige avis i 1927 står løssalgsprisen oppgitt til 15 øre.³²⁵ Dette er såleis en klar indikasjon på at det var vanlig å selge aviser i løssalg. Jeg har innhentet informasjon fra Harstad-gutten John Eid Olsson (f 1917) som forteller at som 8 – 9 åring solgte han DN på gata i Harstad. Eid Olsson forteller at DN kosta 15 øre i løssalg, og at den var i salg på lørdag, samt at «Vi fikk 5 øre pr solgte avis, men for Fv og HT som begge kosta 10 øre, så fikk vi 3 øre for Fv men bare 2 øre for HT».³²⁶ Gjennom disse opplysningene aner vi og at det var hard konkurranse avisene i mellom. Jeg har en forståelse av at det var annonsene som innbrakte overlevelsestilfanget. Hypotesen bygger på den nøyaktige utbrodering og vektlegging av annonseprisene under avisas hode i hvert eneste nummer. Hva salget av avisa angikk, baserte man seg nok i hovedsak på abonnenter, også der grunngir jeg min antagelse på de priser som er oppgitt. Abonnementsprisen var kr. 6,- pr år og kr. 1,50 pr. kvartal (fritt tilsendt). Løssalgsprisen kom jo ikke på trykk før i 1927. Løssalget var nok en god påskøyt, men neppe til å få det store overskott av. Simensen opplyser at det ble solgt 1200 aviser i løssalg, hvilket er meget sannsynlig, i alle fall for Narvik-perioden. Kristian Steinnes fant grunn til å betvile at DN solgte som varmt hvetebrød, slik Simensen uttrykker seg i sine memoarer.³²⁷ Vi vet dessuten at DN solgte bra i midttroms, i det partiformann Olav Strøm på Finnsnes verva 130 abonnenter i sitt område allerede sommeren 1924.³²⁸ Dessverre har Steinnes kun tatt utgangspunkt i Harstad og de nærmeste boområder, som Sama i Trondenes og Seljestad i Sandtorg.³²⁹ Det at DN fungerte som fylkesavis og også fikk et nedslagsfelt i Narvik har gått

ham hus forbi etter som han overhodet ikke benyttet seg av DN som kilde, men kun baserte seg på Simensens memoarer og HT, samt enkeltnumre av Fv.³³⁰

6.3 Partiets fylkesavis

DN ble gitt formell status som kretspartiets organ på fylkesmøtet den 22. juni 1924. Fylkespartiets krav til redaksjonen i Harstad om å påse at avisa kom fram til nordfylket på lørdag må ha voldt store problemer etter som det ikke var nordgående hurtigruteavgang fra Harstad på lørdag.³³¹ Rutebilselskapene som var etablert på den tida hadde foreløpig ikke fått konsesjon på posttransport.³³² Dessuten gikk det ingen ruter mellom byene i Troms, etter som det 350 km lange vegnettet mellom Tromsø og Harstad enda ikke var realisert. Fortsatte man utgivelsen av DN på lørdager ville altså ikke Tromsø og nordfylket få den før tidligst mandag, fordi hurtigrutene ikke gikk på nord lørdager. DN fortsatte å komme ut tirsdag og lørdag, det fortalte den faste notisen under avisas hode. Jeg antar at årsaken til det var at man ikke ville kollidere med de øvrige fire avisene som kom ut i Harstad.³³³ Fv kom nå ut mandag og torsdag, mens både Haalogaland og HT hadde 3 utgivelser pr uke; mandag, onsdag og fredag, dertil kom Senjens Blad fra Finnsnes som i perioder også var en sterk konkurrent, etter som den ble organ for NSA.³³⁴ En mulig løsning kunne selvsagt ha vært at man trykket lørdagsavisa på fredag, og sendte den med fredagens nordgående hurtigrute til Finnsnes og Tromsø, men at den ikke ble distribuert og solgt i Harstad før lørdag. Da ville man fortsatt unngå (løssalgs-) konkurransen fra de øvrige aviser, samt at den kom på gata samme dag over hele fylket. Hurtigruta gikk fra Harstad alle hverdager kl 2000 unntatt lørdag og ankom Finnsnes kl 0030 og Tromsø kl 0430 neste morgen.³³⁵ Det som taler for denne løsningen er som sagt at DN fortsatte å komme ut lørdager, selv om vi faktisk ikke vet om den ble trykt fredager.

6.3.1 Tromsø-spalte

DNs opphøyelse til fylkesorgan ledet ikke til de store redaksjonelle endringer. Avisen ble utstyrt med en Tromsø-spalte som opptrådte første gang i nr. 8; 29/4 1924. Sjangeren var notisens form. Vi ser at finnmarksfiskerne som var på gjennomreise satte sitt preg på Tromsøs gateliv. En god nyhet var det og at Nederlandske Kulkompani skulle hyre 500 mann til arbeid i gruvene på Spitsbergen det året. Midt i mai måtte de første 150 være klare. Stilen i disse meldingene tyder på at det var redaktør Kaasmoli som sendte stoffet til Harstad.³³⁶ Han glemte da heller ikke ishavsskutene som nyss var heimkomen: Ei skute hadde landet 1700 og

en annen hele 2100 sel, som de hadde fanget i løpet av 6 hektiske uker i vårisen.³³⁷ I neste avis var det ingen slik Tromsø-spalte, og ikke kom den igjen seinere heller. Det gikk faktisk 2 ½ måned før spalta gjenoppsto i ny versjon, lørdag 12. juli 1924. Denne Tromsø-spalta var i all hovedsak resolusjonsvedtak fra Tromsø kommunistiske arbeiderparti og Tromsø NKU. Til gjengjeld var den utvidet og hadde fått undertittelen «Kampen mot reaktionen.» Et møte i Tromsø kommunistiske arbeiderparti hadde fått seg forelagt et brev fra Det norske Arbeiderpartis avdeling i Tromsø. DNA aktet å arrangere protestmøte mot de mange klassesdommene den 13. juli. Man svarte Arbeiderpartiet ved å uttrykke glede over at Det norske Arbeiderparti endelig hadde funnet det nødvendig med «arbeidernes enhetsfront i kampen mot den voksende reaktion(...)».³³⁸ NKP hadde valgt partiets formann, Harald Pedersen til å tiltre komiteen. I neste avis; den 15. juli sto det en artikkel om fellesarrangementet sist søndag der formann Pedersen var blitt truet av fylkesmann Backe som ikke likte parolen kommunistene bar: «Ned med tugthuslovregjeringen. Vi protesterer mot klassesdommene». Tromsø-korrespondenten hevdet at fylkesmannen «optraadte (...) med tilslørede trusler som: De får se til at passe Dem. De faar huske paa, at De har kone og barn».³³⁹ Men også denne spalta ble borte. Det ble kanskje et for krevende prosjekt med en regelmessig utveksling av nyheter? Slik sett kan vi fastslå at avisa nok ikke fylte sin rolle som fylkesavis. Likevel, det kom fortsatt reportasjer og nyheter fra distriktene – også Tromsø-området, om enn i mindre porsjoner. Men da saken om direktøren i TFDS som manipulerte regnskapene i den hensikt å få økt statstilskudd, dukket opp ved årsskiftet 1927/28, ble det igjen litt fart i skrivingene fra nordfylket.³⁴⁰ Men man hadde tydeligvis gitt opp å få til ei fast Tromsø-spalte. Tromsø-stoffet ble nå henvist til spalta Fra dag til dag på side 2. Da kunne det for eksempel arte seg slik at de før omtalte selskutehistoriene ble utformet som at «fartøierne er gjennomgaaende fra 150 og opover til 2 a 300 tons drægtighet.», samtidig som det ble opplyst at nyheten var hentet fra Venstre-avisa Tromsø.³⁴¹ Av dette kan man kanskje slutte at tidligere redaktør Kaasmoli hadde sviktet sitt kall og blitt taus. Til dette må anføres at DN mangler fra mars 1925 til og med januar 1927, slik at vi ikke kan dokumentere hvorvidt spalta gjenoppsto i løpet av de to manglende årganger.³⁴²

6.4 Konkurransen

Abonnementsprisen for det nye organ ble satt til kr 1,50, slik at DN ble hele 25% billigere per kvartal enn den tilsvarende pris for DNA-avisa Fv. Den nye avisa kom ut to ganger pr uke, mens Fv kom med 3 nummer i uka. Slik sett ble den mindre kostnadskreven enn konkurrenten. Men fra og med nummer 77 i 1922 innskrenket også Fv til to aviser pr uke, –

uten å endre abonnementsprisen.³⁴³ Årsaken til den lave prisen må ha vært at troen på markedet ville regulere: Billigere pris; flere solgte eksemplarer. Dette korresponderer da også godt med tidens økonomiske situasjon i Norge, i det man var inne i et allment prisfall, noe som illustreres godt gjennom lokale næringsdrivendes understreking av viljen til å følge opp utviklingen i form av finurlig utformede annonsetekster av typen ”Vi følger med prisnedgangen”.³⁴⁴ Det at avisa skulle inn på et trangt marked var nok den sterkeste motivasjon for å holde prisen på et konkurransedyktig nivå.

Driftskostnadene for DN var nok lavere enn for Fv, pga den lavere utgivelsesfrekvens slik at DN av den grunn kunne holde lavere pris. På den andre siden hadde Fv eget trykkeri i Arbeidersamfundet hvor de altså leide lokaler. Dette ser vi blant annet av egne annonser i Fv, med tilbud om «Valgmateriell. Forfaldsanmeldelser og stemmesedler [som] leveres hurtig og billig». ³⁴⁵ Riktignok hadde de ikke selv vært så nøye med egne forfall. ³⁴⁶ Men det kan jo også ha virket til Simensens gunst da han forhandlet fram sitt ’sluttvederlag’. Dette er det veldig vanskelig å vite noe sikkert om, selv om man hadde hatt adgang til Samfundets bankkonto.

6.5 Eksterne sponsorer

Den kommunistiske pressa er i Norge kjent for å ha vært sjølffinansierende, i den forstand at partiets medlemmer ikke bare betalte det avisa kosta. Aksjonen som Svolve-r-avisa Friheten kjørte våren 1928 der man arrangerte kronerulling, hvor partimedlemmer og sympatisører utfordret hverandre, var i så måte karakteristisk.³⁴⁷ Samme høst opprettet partiet et valgfond der man solgte valgfondnåler til 25 øre. 10 øre gikk til lokallaget og resten ble sendt partiet sentralt.³⁴⁸ I DN har jeg imidlertid ikke funnet spor av slike innsamlingsaksjoner. Derimot ble det tidvis igangsatt abonnementsverving blant avisas lesere. Den første av det slaget kom allerede sommeren 1924. Da ble partiformann Strøm berømmet for sin innsats ved å ha vervet 103 abonnenter i midt fylket. Kameratene ble nå oppfordret til å skaffe minst 5 nye abonnenter hver. Skjedde det ville avisa bli fylkets mest utbredte avis, berettet redaktøren samtidig som tilknytning til Komintern ble sterkt vektlagt.³⁴⁹ Når DN skulle være et organ for kommunistpartiet kan man tenke seg at den ble sponset derfra. De undersøkelser jeg har gjort i NKP sine arkiver i Arbeiderbevegelsens Bibliotek og Arkiv (ABA) avdekket ingen slike overføringer. I hovedsak skyldes nok det at NKPs sentrale arkiv ble overtatt av okkupasjonsmakten i 1940, uten at dokumentene ble tilbakeført partiet verken ved fredsslutningen eller seinere. Kommunismeforskerne knyttet til UIO og ABA opplyste på min forespørsel at det var tradisjon for at alle dokumenter vedrørende kommunistpartienes aktiviteter, møter, resolusjoner etc før 2. verdenskrig ble dubleret og at ett eksemplar ble

overført Komintern-arkivet i Moskva etter hvert som de ble produsert. NKPs arkiv i Moskva er fortsatt ikke fullstendig gjennomgått av norske forskere. Det skyldes at russerne har lagt et foreløpig lokk på de arkiver der økonomiske data utgjør en hovedbestanddel.³⁵⁰ Det er derfor umulig å skaffe seg full innsikt i slike spørsmål. Jeg tviler imidlertid på at det kan ha eksistert en slik direkte overføring fra Moskva til lokale partiaviser. Riktignok har Holtsmark og andre gitt oss innsikt i at NKP fikk penger fra Moskva.³⁵¹ Men mitt og andres inntrykk er at slike midler ble brukt til drift av mer sentrale organer enn det ei lokalavis i Sør-Troms representerte.³⁵² Vi kan selvsagt forsøke oss med en spekulasjon på hvorvidt den nye kommunistavisa nøt godt av direkte støtte av *Gullet fra Moskva*, og derfor ikke var så avhengige av omsetningsinntekter.³⁵³ Dette skulle da eventuelt ikke ha vært tilfelle for Fvs del, for DNA var som kjent nylig utmeldt av Komintern og som sådan en rein AP-avis. Men hypotesen forutsetter altså at Fv inntil november 1923 hadde fått slik støtte i kraft av DNAs tilknytning til 3. Internasjonale: Fikk den ene må en anta at den annen også fikk, slik Holtsmark hentyder til i forordet til boka om *Guldet fra Moskva*.³⁵⁴ Å antyde at 'internasjonalistene' i NKP var mer markedsbevisste og konkurransefokuserede enn 'venstresosialistene'³⁵⁵ som ble igjen i DNA blir som å se historiske hendelser og personer i lys av dagens situasjon, i stedet for i lys av sin egen periode.³⁵⁶ Etter som alle regnskaper er tapt for begge avisers vedkommende kan vi heller ikke analysere lønnsvilkårene til medarbeiderne. Da må vi eventuelt ha hatt tilgang til lønnsregnskapet eller ligningsprotokoller for de angjeldende år. Om ligningsprotokollene var tilgjengelige, ville vi heller ikke fått fullgode svar, etter som redaktør Simensen jo ikke hadde fått ut den lønna Fv skyldte ham. Vi kunne derfor ikke ha brukt hans selvangivelser for 1922 og 1923. Med hensyn til den gjeld Fv hadde til Arbeidersamfundet, må den ha vært ganske betydelig, i alle fall om vi skal ta kassereren, Sofie Schei på alvor.³⁵⁷ Dette utelukker at Fv nøt godt av det omtalte *Guldet fra Moskva*, for da ville de jo ha kunnet gjort opp gjelda si til huseieren. Summa summarum så langt: Det gullet som kom fra Moskva må ha vært i så små mengder at det tørket bort før det nådde de aktuelle Harstad-avisene. Dette er da også et av de store spørsmål som Sven G. Holtsmark stiller i sin del av boka om *Guldet fra Moskva*.³⁵⁸ Hvor tok gullet veien?³⁵⁹ Men la oss også se på det ubestridelige faktum at den nye avisa ikke inneholdt noe om tilknytning til NKP – enn si Komintern, den var ORGAN FOR SMAABRUKERE, FISKERE OG ARBEIDERE. Det ville kanskje vært naturlig at Komintern krevde gjenytelse for å understøtte avisene i form av en angivelse av tilknytningsform eller lignende? Skiftet i undertittelen kom først ut på sommeren 1927, da ble undertittelen endret til: ORGAN FOR N.K.P. (AVD AV TREDJE INTERNASJONALE).³⁶⁰

Hovedfokuset her må likevel være at om det skulle ha vært slike tilskuddsmuligheter; hvorfor gikk da Troms Fylkes Kommunistblad og flere andre lokale NKP-aviser dukken? Det må ha hatt sammenheng med at når Komintern støttet NKP-organ så gikk støtten til aviser i sentrale strøk, slik Ole Martin Rønning mer enn antyder.³⁶¹

Når alt dette er sagt om penger fra Moskva, forekommer det meg at det har vært mye skrik og lite ull om saksforholdet. Dokumentasjonene på overføringer til vest-europeiske kommunistpartier kan vel i like stor grad ha vært uttrykk for måten regnskapene ble ført på i Moskva. Ja, for ingen bestrider vel for eksempel at det må ha kostet vertskapet betydelige summer å underholde større og mindre delegasjoner fra broderpartiene som var i Sovjetunionen enten som elever på sentrale partiskoler, eller i samband med konferanser og møter etc. For det var neppe slik at gjestene betalte selv, for reise, kost og losji etc.

Men uansett; det å konkurrere i Tromsø, med den langt sterkere Nordlys må vel og vektlegges. Dertil kommer at byenes proletære basis favoriserte Harstad slik Svein Lundestad viser ved å peke på yrkessammensetningen.³⁶²

6.5.1 Den nye avisa sitt økonomiske grunnfundament

Simensen forteller at DN ble startet med de kr. 3000,- han fikk fra oppgjøret med Fv og overskuddet av et arbeidermarked.³⁶³ Ved en nøye gjennomgang av Harstad Arbeidersamfunds protokoller for samme periode gis det grunn til å stille spørsmålstegn ved denne framstillingen.

Harstad Arbeidersamfunds protokoll har i løpet av årene 1921 – 22 – 23 og 24 flere referanser til økonomiske vansker. Ett problem var at Fv ikke betalte husleia si, men der var og inntak til nødvendigheten av å oppta et større lån. Hva dette lånet skulle brukes til er imidlertid mer uklart. Og da Aage Rønning foreslo å bevilge 5.000,- til andelsselskapet DN ble det bråk.³⁶⁴ Her må vi huske at her opptrer fortsatt flertalls- og mindretallsfraksjonene som likeverdige medlemmer av Harstad Arbeidersamfund. Bladstyret v/Aage Rønning hadde nok sammen med redaktøren, som altså var identisk med Samfundets formann, regnet med å få hånd om disse pengene til DN, etter som kommunistene hadde flertall i styret. Da generalforsamlingen fortsatte den 7. juni 1924, ble det fremmet et alternativt forslag – på å bevilge kr. 2000,-. Dette forslaget gikk igjennom med 16 mot 9 stemmer. Bevilgningen ble gitt som et lån, og skulle administreres av partiet og amortiseres med 10 %. Som garantister ble foreslått 6 fra mindretallsfraksjonen. Da fremmet redaktøren i Fv, Alfons Johansen forslag om å bevilge et lån på 2000 kroner til Fv. Han trakk imidlertid forslaget «etter endel debat», og fremmet i stedet en protest som gikk på at det ikke var rett å utbetale en bevilgning til

Harstad Arbeiderparti (avd NKP) før det forelå en rettskraftig avgjørelse om lovligheten av beslutningen og de vedtatte garantier. Denne protesten avstedkom følgende forslag fra Simensen: «Styret bemyndiges til aa utbetale det bevilgede laan mot utstedelse av garantibevis med de nevnte garantister». Forslaget ble vedtatt med 14 stemmer mot 7 avholdende.³⁶⁵ Enda gikk det lang tid før Harstad Arbeiderparti avd NKP hadde kontroll over foreningen Harstad Arbeidersamfund. Først på styremøte den 12. november 1925 ble slik kontroll sikret. Da vedtok man at det bare var medlemmer av NKP-laget som hadde «ret til at bli optat (min uth GEK) som medlemmer i Harstad Arbeidersamfund».³⁶⁶ I klartekst betød det at gamle medlemmer forble medlem – så lenge de betalte kontingenten sin.

6.5.2 Økonomisk basis

Disse 2000,- fra Arbeidersamfundet kom nok i tillegg til de 3000,- fra Fv og det ukjente overskuddet fra et arbeidermarked. Det har heller ikke lyktes å finne ut hvor mye den tegningsinnbydelsen som partiet iverksatte ga. Denne måten å delfinansiere avisprosjektet virker ellers å ha vært vanlig. I alle fall dannet også Finnmark Fremtid et interessentselskap som ga muligheter for å tegne andeler i samme størrelsesorden som de i Harstad.³⁶⁷ Men at Simensen skal ha glemt Arbeidersamfundets lånebevilgning finner jeg merkverdig. Her dreide det seg jo om et stort prosjekt som i særlig grad for redaktøren, men og for partiet og avisa han sto i bresjen for, var særs prestisjefyllt. Etter all sannsynlighet er dette et utslag av selektiv memorering, som flere historieteoretikere advarer mot i bruken av muntlige framstillinger og memoarlitteratur. Den bakenforliggende årsak til Simensens spesielle erindringsseleksjon kan i dette tilfelle meget godt ligge i de avisskriverier som hadde foregått noen år i forkant av at Simensen skrev ned memoarene sine. Blant annet påsto lokalavisene på 50-tallet at det var ulovlige tilstander i Harstad Arbeidersamfunds drift og ledelse, men og at Samfundet som forening ikke lenger eksisterte. Alt med henvisning til at foreningen var blitt kuppet og ble drevet av unorske krefter.³⁶⁸ Dette var kjente trekk for Simensen, som hadde opplevd samme angrepsvinkel mot seg og sine kamerater på 1920 og –30-tallet.³⁶⁹ I et slikt klima kan man forstå at en passus om at Arbeidersamfundet hadde vært med på å finansiere starten av kommunistenes avis ville virket provoserende, og slik kunne fungert som å bære ved til bålet.

6.6 Dagens Nyheter i Narvik

Etter at DN ble satt på som partiorgan for Troms NKP, viste det seg snart at de dårlige kommunikasjonene mellom Tromsø og Sør-Troms-regionen umuliggjorde prosjektet. Smått om senn forsvant da også annonsene fra Tromsø og etter hvert svingte fokus mer over mot

Narvik. En og annen annonse opptrådte og fra byen ved Ofoten. Ën var Ofotens Dampskibsselskap som kunngjorde sine rutetilbud med D/S "Barøy" i trafikken Narvik – Vesteraalen – Narvik, med anløp av Lødingen, Svolvær, Melbu, Sortland, Risøyhamn, Andenes, Harstad og Lødingen. Dette selskapet var riktignok representert i tidligere numre og, men nå økte intensiteten. Mindre nyheter som «I telefonmatch mellem Harstad og Narvik schakklubber natt til søndag seiret Harstad med 4 mot 2.»³⁷⁰ var kan hende vel så Harstad-orientert, men den er også et eksempel på at fokus i spalta Fra dag til dag nå dreide fra Tromsø, mot Narvik.

Våren 1928 ble det kunngjort at fylkesstyrene i Nordland og Troms distrikter av NKP hadde innkalt til [felles] utvidet distriktsstyremøte i Narvik.³⁷¹ Litt seinere gjestet Narvik Revyteater Harstad, hvor de framførte sitt program fra Arbeidersamfundets scene. Anbefalinger og påfølgende god kritikk i DN fulgte med.³⁷²

Fellesmøtet mellom distriktsstyrene i Nordland og Troms NKP ble avholdt i Narvik 6. mai 1928. I følge DN 12. mai 1928 møtte det 24 delegerte utsendinger. SKP sin avdeling i Kiruna var og representert med en 3-mannsdelegasjon.³⁷³ Det møtet behandlet var den politiske og faglige situasjon, organisasjonsoppgavene, kommunevalget og særlig skal avisspørsmålet ha fått en god og lang gjennomgang. Sannsynligvis drøfta man nordlandsavisa Friheten sin dårlige situasjon, sammenholdt med Harstad-avisa som heller ikke var påtrengende god. Den 28. mai meldte DN at «Narvik-partiet har fellesmøte i morgen».³⁷⁴ Slik kan man skritt for skritt følge DN's utvikling mot et tettere samrøre med kameratene i byen ved Ofoten.

Da Svolvær-avisa Friheten begynte å skranke våren 1928, og redaktørene etter hvert falt fra tok også Simensen sin tørn. Simensen overtok redaksjonen av partiavisa Friheten fra nummer 50, 7. august 1928 til og med nummer 71, 13. november samme år.³⁷⁵ Høsten 1928 var det igjen tid for felles distriktskonferanse i de to fylkespartiene. Denne gang skulle møtet være i Harstad den 8. og 9. september.³⁷⁶ Lørdag 8. september meldte DN at konferansen «sammentrer her i byen i dag», samt at det skulle møte 23 delegerte hvorav 3 fra Harstad-distriktet. Passusen "her i byen" må i denne sammenheng tolkes til at avisa nå var et reint Harstad-foretak, samtidig som vi ellers aner at det ble arbeidet mot et større marked. Dessverre mangler avisa som kom ut neste lørdag, hvor jeg antar at det var referat fra møtet, etter som det ikke finns i seinere aviser. Jeg har i stedet funnet referatet i Friheten, som altså også ble redigert av Simensen. Der framgår det at sentrale medlemmer fra begge fylkene inntok viktige funksjoner. Fra Tromsø møtte en Vigår, som nok er en feilskrivning av [Sigurd] Wilsgård som for øvrig var leder for arbeidsløses forening i Tromsø på slutten av 1920-

tallet.³⁷⁷ Samtidig vet vi at det på denne tida var en organisert kommunist ved navn Wigård, men at dette neppe var ”vår mann”, etter som han var medlem av Oslo bystyre i 1920-23 og ble formann i Oslo og Akershus distrikt av NKP i 1929.³⁷⁸ Som sedvanlig var oppslaget ellers kjemisk fritt for de mer organisatorisk interessante sakene. Fokus var på ”Den almindelige situasjon” og ”Vår kommunepolitikk”.³⁷⁹

Den tiden Simensen redigerte DN og Friheten senhøstes 1928 er sammenfallende med at DN ble trykket i Frihetens trykkeri i Svolvær. I Harstad-avisa ble antallet annonser utover høsten redusert til under det halve av hva som hittil har vært normen. Tekstene overtok spaltene i DN, for øvrig uten at stoffet endret karakter. Jeg har ikke funnet noen forklaringer, verken på fenomenet mindre annonser eller at Simensen var blitt redaktør av Friheten. Men sannsynligvis var det slik at man ønsket å berge Friheten, og at løsningsmodellen var funnet på høstens partikonferanse i Narvik.

Midt i november ble det igjen tid for juleannonser. Gamle og nye annonsører dukket igjen opp og fylte omtrent 1 ½ side i de siste avisene før jul i tillegg til de som hadde ”overvintret”. I tid er dette som vi ser sammenfallende med at Simensen fikk avløsning i Svolvær. Vi merker oss ellers at DN fikk nye skribenter. Foran kommunevalget i byene ble det publisert flere artikler fra Narvik.³⁸⁰ De handlet om å bryte DNAs hegemoni over arbeiderklassen, men og om at Nord-Norges første arbeideridrettslag var stiftet i Narvik.³⁸¹

Simensen kunne nå lede innspurten til bystyrevalget 3. desember. Samtidig virker det som at man hadde besluttet å overføre Narvik-fokuset fra Friheten til fordel for DN. I protokollen fra NKPs 3. landsmøte finner vi at Nordland og Troms distrikt møtte med 5 felles representanter. Vi gjenkjenner Kaasmoli og Rønning til å være fra Troms, mens de 3 øvrige; Opdal, Rødaas og Halsan alle er gode Nordlandsnavn. Men samtidig legger vi merke til at under delegerte redaktører står oppført Sig. Simensen sammen med disse 7: Hilt, Thornæs, Torgeirson, Sundsbø, Bodin, Vogt, og Eivindsson. På dette landsmøtet ble Simensen satt inn i to kommisjoner: 1) Den politiske kommisjon under ledelse av formann Peder Furubotn, og 2) Bonde- og fiskerkommisjonen som ble ledet av Håvard Langseth.³⁸²

Da situasjonen ved ’Bolaget’ i Narvik tilspisset seg satte DN inn et framstøt. Det ble gitt ut et ’ekstrablade’ i Narvik med egen redaksjonskomité som besto av fagorganiserte kommunister. Prøvenumrene rettet mot Narvik var i A-4-format.³⁸³ Redaktøren proklamerte at planen var å doble utgivelsene. Avisen skulle få flere sider og komme ut to ganger i uka. Alt lå til rette for en fin progresjon i den nordnorske kommunistpresse, men ansvaret lå på den enkelte medlem presiserte redaktøren.³⁸⁴ I det første ordinære Narvik-nummeret finner vi fem annonser fra Narvik. Frampå våren var annonsetilfanget så stort at det ble trykt to fulle

annonsesider, en for Narvik og en for Harstad.³⁸⁵ Dette varte til sommeren. Annonnene fra Harstad fortsatte å ha overskriften HARSTAD, men tilfanget fra Narvik ble borte. Jeg tolker dette til at fra da av tok Narvik-utgaven av DN alle disse annonsene så lenge eksperimentet varte.³⁸⁶ Men avisa forble ukeavis, også etter 1. april 1929. Etter fem års drift hadde altså DN 61,25 % av sidene dekket med annonser. Dette utgjør litt mer enn det Christensen fant at Tromsø Stiftstidende hadde, selv etter lang tids innarbeiding i markedet.³⁸⁷

I en ny lederartikkel med overskriften *DN i Narvik* går det fram at prosjektet man starta for ett år siden hadde spilt fallitt. Nå hadde Narvik kommunistiske parti påtatt seg omsetningen av DN i Narvik. Hundrevis av aviser ble sendt fra Harstad til Narvik og da ble det understreket at de reformistiske organer sviktet, ja endog sin parlamentariske plattform, hevdet avisa. Derfor var det nå viktigere enn noensinne å støtte de revolusjonære organer som forsvarer av arbeiderklassens interesser på den rette måte – og etter de linjer som ga sikkerhet for seieren.³⁸⁸ Gjennom spaltene i DN får man ikke greie på den eksakte dato for når Narvik-prosjektet starta med egen utgave av DN og når de ga opp. De eneste indikasjoner er datoene 2. mars 1929 og 8. mars 1930, da altså redaktøren respektive utbasunerte Narvik-satsingen og så å si blåste retrettsignal ved den nye måten å nærme seg Narvik-markedet på. At DN måtte kaste inn årene i 1931 har sannsynligvis sammenheng med at da startet Nordlands Arbeiderblad (NA) opp, og fikk umiddelbart status som organ for Nordland NKP, slik at bunnen derved falt ut av Narvik-markedet for DN's vedkommende. Hvorfor NA startet i Bodø, og ikke i den mer proletære Narvik, hadde sannsynligvis sammenheng med de interne stridigheter blant Narvik-kommunistene.

6.7 Vekst og fall

Året 1929 startet med en redaksjonell kommentar til 1928, om at man så muligheten av å få til to numre i uka igjen, men da måtte alle gode krefter settes inn i vervinga av nye abonnenter.³⁸⁹ Den positive utviklingen for DN varte til midt i juni 1929, fra da avtok annonsemengden sakte men sikkert til den fikk en ny topp igjen oppunder jula. Men storåret ble altså 1929 med et nesten utrolig annonsetilfang, som smått om senn smuldret hen. Storhetstida var definitivt over, og i løpet av 1930 gikk det jamt og trutt nedover, særlig med antallet utgivelser, som dette året talte bare 36 aviser.³⁹⁰

Frem til kamp for å styrke arbeidernes revolusjonære organisasjoner.

Frem til kamp mot borgfred og classesamarbeide.

Frem og kjemp for Sovjetunionen,
arbeidernes sikreste borg.

Frem til kamp mot rasjonalisering
og arbeidsløshet.

- Slike rammer med klare appeller markerer en ny trend i avisas image i 1930. Kan det være at disse og tilhørende venstredreide artikler forfattet av Stalin selv ga støtet til avisas død?

Annonsemengden skrumpet og inn. I de første avisene på nyåret ser vi at det bare var to tospalters annonser på førstesida og en enspalters på side to. På side tre som i lange tider nå hadde vært fylt med annonser, kan vi registrere at det mangler omtrent 15% på full side, mens det på sistesida manglet mer enn 35% på full side. Om vi dertil ser bort fra "egne" annonser fra Internasjonalt arbeiderforlag, Arbeidersamfundet, Ungdomsforbundet og lignende, svekkes det totale resultatet med ytterligere 5-7%.³⁹¹ Totalt dekket annonsene nå omtrent 35% av avisa. I det første nummeret dette året kunne man likevel se overskriften «Lysere tider». Ved en nærmere kikk viser det seg at dette var en ironisk bemerkning til den nye hærordningen som førte til at forretningsdrivende som solgte «(...) emaljeknapper, sølvstjerner og sølvsnorer (...) straalere om kapp med den gryende sol».³⁹² Men hovedinntrykket, særlig i 1930, er en økende mengde artikler med klare bolsjeviseringsfaner. Blant annet opptrer flere artikler signert Josef Stalin. I 1931 ble NA etablert i Bodø med den moskvaskolerte Gotfred Hølvold som redaktør.³⁹³ NA fikk umiddelbart status som Nordland NKPs organ og ledet således til avviklingen av DN. Hva som gjorde at NA klarte seg bedre enn DN kunne vært en studie verdt, men det hører ikke inn under denne framstillingen. Troms NKP ga seg likevel ikke over. I 1933 gjorde de et nytt forsøk på å få i gang Troms Kommunistblad, men også det mislyktes.

6.8 Sammenheng

Vi har sett på de forskjellige måter en partiavis fra NKP søkte å overleve på. Det som umiddelbart framstår som en merkverdighet er at avisas utbredelse var så dårlig organisert. Den manglet alle de gode trekk vi så ved Fv som kunngjorde sine kommisjonærer, utsalgssteder og organisasjonene bak i avisa. Nå viser likevel de undersøkelser som har latt seg gjennomføre, at annonsørene var relativt stabile. Men selvsagt forsvant slike støttespillere når avisa ikke lenger betjente markedet annonsøren satset på. Omkring utenforstående støtte fant vi ikke noe nytt å melde, men jeg finner det godt gjort at avisa ikke fikk støtte fra Moskva.

Det er vanskelig å anslå hvor stor betydning løssalget hadde for økonomien. Men det at guttunger solgte avisa på gata i Harstad ga i alle fall en del i kassa, samtidig som det vel også lå en reklameverdi i denne form for distribusjon.

Da Tromsø-markedet ble forlatt og Narvik så å si fløt opp som en funksjon av en annens død skapte det gode vilkår for DN. Denne undersøkelsen har da også brakt for dagen at det var Harstad-kommunistene som først besørget ei kommunistisk presse i Narvik. Det at den bare fikk et års levetid har jeg spekulert i kan ha vært fordi Narvik-partiet sprakk, men det kan selvsagt også ha hatt å gjøre med at NKP sentralt ville ha ei avis de hadde større kontroll med – ved at de innsatte den Moskva-skolerte Hølvold som redaktør av NA ved etableringen i 1931. Denne hypotesen styrkes ellers av at DN jo gikk inn samme år.

7. Dannelse, nyheter og kommunisme

7.0 Redaksjonell utvikling

I kapitlene foran har vi gått igjennom en del av historien(e) bak DN. Nå skal vi se på hvordan avisa utviklet seg over tid. Hva sto den for og hvordan forholdt den seg til lokale, regionale, nasjonale og internasjonale saker som kom opp? I hvilken grad satte avisa sjøl dagsorden? Er det en formastelig tanke å spekulere i at avisa kunne være et lokalt foretak med minimal partitilknytning?

NKP gikk på et formidabelt nederlag ved stortingsvalget i 1924. Hvordan påvirket dette hverdagen for kommunistavisa i Harstad? Kan vi spore om partilinja medførte endringer i avisa? Hypotesen er at det kan bli viktig å relatere til Komintern og de ideologiske betingelsene som Moskva etter hvert skapte.

Kulturlivets betydning og måten det utfoldet seg på må og få plass i framstillingen. Både i et dannelsesperspektiv, men og som uttrykk for kommunistpressas mangfold kan dette feltet gi ny kulturhistorisk innsikt. Hvilke endringer inntreer i avisas spalter i forhold til hva vi så under redaktørens tid i Fv? De utspill kommunistene sto for i avisas hovednedslagsfelt, Trondenes, Sandtorg og Harstad må vel og ha kommet til uttrykk i DN. Vi vet at redaktøren ble varaordfører under to motsatte 'regimer', første gang i et borgerlig dominert bystyre og andre gang i et sosialistisk. Kan vi avdekke årsakssammenhenger her? All denne aktiviteten influerte selvsagt på avisas utseende.

7.0.1 Om avisa

Første side av avisa med avishode etc. er beskrevet tidligere. Sidetallet oversteg aldri fire sider. I kolofonen øverst i første spalte på side 2 sto DN med underteksten ORGAN FOR SMAABRUKERE, FISKERE OG ARBEIDERE. Samme undertekst sto også under avishodet på første side. Deretter kom en tekst om at avisa kom ut i Harstad hver tirsdag og lørdag. På

linja under sto det at S. Simensen var redaktør, over abonnementsprisen Annonseprisen sto nederst og fra avis nr 25, 16. juli 1927 ble underteksten på avishodet endret til ORGAN FOR N.K.P. (AVD. AV TREDJE INTERNASJONALE). Likevel beholdt man den opprinnelige benevnelsen i kolofonen til og med siste nummer.³⁹⁴ På siste side, nederst til høyre sto to små enspalters notiser. En fortalte at Andelsselskapet DN var avisas utgiver. Den andre at avisa ble trykt ved O. Aas.³⁹⁵

Lederartikkelen sto alltid under kolofonen på side to. Spalta Fra dag til dag hadde og sin faste plass på andre side. Den tok tak i alt, fra små fortredeligheter til store og små gleder. Da avisa informerte om at den skulle komme ut påskeaften 1924, gikk det og fram at redaksjonen var i B. Schwers gård i Strandgt. 11, og at telefonnummeret dit var 441. Dette bekrefter samtidig at avisa ikke holdt hus i Arbeidersamfundet, i alle fall den første tiden. "Landflyktigheten" varte nok i noen år, men i slutten av 1929 kan vi via en annonse for filmen "Ti dage som rystet verden" lese oss til at «DN har kontor i Samfundet», der publikum kunne kjøpe billetter.³⁹⁶ Dessverre går det ikke fram verken av kolofon eller andre notiser når denne 'heimferda' hadde foregått.

Annonsene var i hovedsak plassert på side tre og fire. Tobakk og såpefirmaer ble særlig tilgodesett med plass på siste sida. Advokater, tannleger og enkelte butikker hadde tidvis faste plass på første side, enten ved siden av avishodet, eller i en eller to-spalters like under.

Fortellingene hadde sin faste plass på siste side, over en 5 spalters tobakksannonse. Fra september -28 ble sida endret, kanskje fordi den store tobakksannonsøren forsvant. Fortellingen ble nå trykket i hele spaltelengden, noe som totalt endret inntrykket av sida.

Fra 6. oktober -28 ble avisa trykt i Frihetens trykkeri i Svolvær. Opplysningen sto nederst til høyre på side fire. Da ble fortellingene igjen plassert øverst på sida, men nå over diverse reportasjer og småannonser. Dessuten fikk fortellingene følgende tittel: «Dagens fortelling». En annen endring var at "overskriften" på hver side ble endret fra "DAGENS NYHETER, LØRDAG 29. SEPTEMBER 1928." til "«DAGENS NYHETER» Harstad.", altså med anførselstegn rundt avisnavnet, men uten angivelse av dato.

13. oktober 1928 (nr 38) kom avisa med et tosiders "bilag" i A-4 format. Bilagene som altså var ekstranummer beregnet på Narvik, fulgte avisa til og med nr 43. Fra nr 44 1. desember 1928 ble avisa igjen trykt hos Aas trykkeri i Harstad og alt var ved det gamle, med den lille endring at nå innstilte man seg mot Ofoten og Narvik.

7.0.2 Utgivelser og manglende aviser

Fra første avis i 1924 kom den ut hver tirsdag og lørdag. Men fra og med nr 7, - lørdag 14. februar 1925 kom avisa ut bare på lørdager. Og slik ble det. Vi vet ingen ting om utgivelsene fra mars 1925 til februar 1927, etter som disse avisene ikke finnes i Nasjonalbibliotekets arkiver.³⁹⁷

Oversikt over antall utgivelser pr år.

1924 : Avisa kom ut tirsdag og lørdag. Antall aviser utgitt: 20. mars – 30. des. 64 numre

Tre aviser mangler i UB: 2., 16. og 20. september

1925 – 1926 – 1927 : Fra avis nr 7 1925; 14.02.25 kom avisa ut bare lørdager. Alle aviser fra og med avis nr 9; 28.02.25 til og med avis nr 5; 05.02.27 mangler i UB

1927 : Avis nr 14 kom ut 09.04.27 og avis nr 15 kom ut den 23.04.27): stans i utgivelsen i påskeuka. Antall aviser utgitt 010127 – 311227: 47 numre

Tre aviser mangler i UB: 14. mai, 3. og 24. september.

1928 : Antall aviser utgitt 010128 – 311228: 47 numre

Tre aviser mangler i UB: nr 26 (ukjent dato), 15. september og 24. november.

1929: Antall aviser utgitt 010129 – 311229: 47 numre

1930: Antall aviser utgitt 010130 – 311230: 37/ evt 38 numre

Siste tilgjengelige avis kom ut den 20. desember. – Det kan ha kommet et nr 38 i romjula, men det anses urimelig i det lørdag falt på 27. desember.

18. juni 1927 sto følgende notis i Fra dag til dag: «Neste nummer av bladet innstilles grundet ferie».³⁹⁸ Men neste avis kom ikke ut før 9. juli 1927. Vi vet at Simensen reiste til NKLS kongress den sommeren. Da var han også innom NKPs hovedkvarter. Det ser vi blant annet av en reportasje om politiets besettelse av partihovedkvarteret i Storgaten 45 i Oslo. Der ble han tatt i forvaring mens politiets aksjon pågikk.³⁹⁹ Endringen av avisas hode fra og med nr 25 1927 kan skyldes at Simensen ble instruert om å endre til ORGAN FOR N. K. P. (AVD. AV TREDJE INTERNASJONALE). Hypotesen underbygges med at nevnte reportasje refererte til samtaler med Furubotn i partihovedkvarteret. Avisa Finnmark Fremtid kalt "Kniven" hadde allerede fra første nummer, den 17. januar 1924 tatt konsekvensen av sin partitilknytning ved å si fra om at den var «organ for NKP i Finnmark – seksjon av den Kommunistiske internasjonale».⁴⁰⁰ Svolvær-avisa Friheten derimot ga til kjenne at den var «organ for Nordland fylkes kommunistiske parti» i sin førsteutgave, og virker å ha beholdt denne undertittelen.⁴⁰¹ Av de aviser jeg har hatt tilgjengelige viser Troms fylkes

kommunistblad at den ikke hadde slik undertittel før i nr 2 i 1924, da den kunngjorde å være «Organ for den kommunistiske arbeiderbevægelse».⁴⁰²

7.0.3 Kultur

Sang og musikk opptok Simensen, både i det private og som presseemann, dette så vi og i hans tid i Fv. De konserter som mannskoret hadde ble omtalt på side to, gjerne under Fra dag til dag. Da sangkoret Toneveld hadde debutkonsert i Arbeidersamfundet ble den anmeldt på første side. Klangen fra sopranene og tenorenes stemmer bar fint, selv om de øvrige mannsstemmene i følge anmelderen var litt ”overvektige”. Aftenens glansnummer var Våren av Grieg, men overfor huseieren ble det anmodet om at ytterdørens hengsler ble smurt, da lyden av knirkende dørhengsler ikke var helt avstemt mot lyden fra scenen.⁴⁰³ Sånn ser vi og at det neppe var Simensen som anmeldte, i det han og var formann for Samfundet.

Markedet, med utstillere, restauratører og underholdere ble som vanlig avviklet i begynnelsen av juli, i 1924 fra 7. til 11.⁴⁰⁴ I moderne tider, som DN kalte det, var «Slangebesværgeren, bjørnetømmeren, sabelslukeren og havfruen erstattet med visesangeren, historiefortelleren og skrønemakeren». Signaturen Pan slo fast at alle gikk i Marked, «da ruller kronen til posetivets melankolske toner, og da banker hjertene i forventning ved en stille elskovsdrikk i Myklevands telt».⁴⁰⁵ I 1927 var annonsene fra markedsdeltagere som før samlet over en og en halv side blitt borte.

Tradisjonen med Arbeidermarkedet ble tatt opp igjen i 1924, etter et lite opphold som nok hadde sammenheng med stridighetene i 1922-23. Dette var et marked med fokus på underholdning som ble avviklet i Arbeidersamfundet. Nest siste helg i november slo man til med revy, og annonserte med numre som *Krigen i Harstadgaarden* og *De berømte kanoner*, med mer.⁴⁰⁶ Denne tradisjonen vet vi vedvarte, selv om DN er borte for store deler av 1925 og hele 1926. Simensens memoarer og lokalhistoriske fortellinger er kilder man kan øse av i den sammenhengen. Dessuten finner vi de igjen i de neste årgangene av DN. De andre avisene skrev helst om ”sine” markeder, men DN skrev om alle, enten de var i regi av Turnforeningen, Mannskoret, Harstad Idrettslag, Bondeungdomslaget eller DNA. Hvorfor DN var unik på dette feltet kan ha vært fordi redaktør Simensen var opptatt av lokal utfoldelsestrang, hva enten den artet seg som korsang eller revy. Men ellers fikk DN inn annonser fra alle som arrangerte noe på Samfundet. Det var kanskje naturlig, etter som Samfundets formann var redaktør i DN. I 1927 framførte medlemmene av den kommunistiske arbeiderrevyen noen av sine beste prestasjoner, skal vi tro anmeldelsene i DN.⁴⁰⁷ Hovedsaken da var at sjefen for 6. divisjon hadde nektet mannskoret å benytte musikkpaviljongen den 17.

mai. Generalen hadde bestemt seg for å stoppe korsangernes vandring over plenen for å komme fram til paviljongen. Osloavisene fikk tak i historien og Einar Roses Chat Noir tok opp historien i sin revy allerede samme sommer.⁴⁰⁸ Det gjorde også kommunistene i Harstad og høstet velfortjent honnør for arrangementet meldte DN.⁴⁰⁹ Debatten omkring saken, som fikk alvorlige følger for den stridbare general fortsatte hele sommeren i hovedstadspressen. Generalen ble permittert og hærsjefen kom nordover og innkalte til møte på Sætermoen for å drøfte saken med divisjonens befal.⁴¹⁰ På høsten kom en henvendelse fra kommanderende generals adjutantur som ba DN om å få oversendt alle numre av avisa der saken var omtalt.⁴¹¹ For å få overblikk i dag må man lese hovedstadsaviser og DN, samt hente inn informasjon fra Riksarkivet.⁴¹²

Bondeungdomslagets marknad ble og omtalt i DN, og da ikke bare fordi de annonserte markedet sitt der. Det kan like gjerne ha vært fordi dette arrangementet hadde ei egen barneforestilling. Dette var noe nytt. Vanligvis tok arrangørene ei hel krone for å komme inn, slik tilfellet også var for Bondeungdomslaget, men altså i tillegg – et eget arrangement for barn der billetten kosta 25 øre.⁴¹³ Denne tradisjonen fortsatte i de påfølgende år.⁴¹⁴

7.0.3.1 Litteratur

Allerede fra første nummer hadde den nye Harstad-avisa en serie med novelleliknende artikler, der titlene spente fra *En av de gamle norske*,⁴¹⁵ av C. A. Granholm via Mark Twain med *Hvorledes jeg redigerte et landbruks-tidsskrift*⁴¹⁶ og Tolstois *En legende*⁴¹⁷ til *Amerikabrev til Dagens Nyheter* av Ole Simonsen.⁴¹⁸ Noe av dette stoffet var sannsynligvis finansiert og hentet fra partiets pressesentral, men det meste var helt åpenbart skrevet for DN. Da Hermann Wildenvey var ventet til Harstad var forventningene høye til «Lyrikerens av Guds nåde».⁴¹⁹ Da Johan Bojer ga ut *Vor egen stamme* i 1924, ga DN en forhåndsomtale av romanen i spalta Fra dag til dag.⁴²⁰

Tabellen nedenfor viser at det slett ikke bare var prosa og dikt som ble presentert som høyverdig litteratur i DN. Historikeren Johan K. Bergwitz hadde gitt ut flere store populærhistoriske verk, hvorav Kongsbergs historie ruvet mest, sammen med et større arbeid om Ibsen.⁴²¹ Nå gjaldt det kildekritikk og spesifikt kristendommens historiske framstilling i Norge. Snorre og andre av sagaens myteomspunne historiers tvilsomme sannhetsgehalt ble brukt til å peke mot Bibelen som en parallell til nødvendigheten av å måtte skrive om norsk historie. Avslutningen var en appell til folket om å se sannheten i øynene: «De religiøse illusioner maa efter denne dag opgi at ha historien og den virkelige sandhet som grundlag».⁴²²

Antagelig ble meldingen om funnet av en 200.000 år gammel hjerneskinne i Rhodesia lest av noen flere enn Bergwitz` kildekritikk. Prof. Sir Arthur Keith hadde gjort oppdagelsen som ble karakterisert som den mest betydningsfulle noensinne.⁴²³

Bidragstyperne var noen av tidens beste forfattere: Mark Twain, Arne Garborg, Maxim Gorki, August Strindberg, Arne Ordning, Arnulf Øverland, Knut Olai Thornæs, Leo Tolstoj, Rudolf Nilsen og Ture Nerman i tillegg til lokale forfattere som slapp til med sitt. En av de mest trofaste bidragstyper var nok også her red. Simensen. Han skrev 12-14 av de artikler som sto i de avisene jeg har hatt tilgjengelige.⁴²⁴

Tabell 6 Prosa og lyrikk (LITTERÆRE ARTIKLER) i Dagens Nyheter⁴²⁵

År	Fortell.	Novelle	Dokum.	Ideol.	Reise	Prop.agit	Faglitt.	Dikt	Sum
24	12	4	5	5	3	2		2	33
25	5		1		1		2		9
27	15	4	2	7	8		1	2	39
28	28		3	1	4	1	2	1	40
29	15	1	1	2	2	4		1	26
30	24		2			4			30
SUM	99	9	14	15	18	11	5	6	177

Man aner en bevissthet i denne satsningen. En langsom, men klar og tydelig dannelsesprosess som skulle fange arbeiderklassens interesse og gjøre den bevisst på kulturelle opplevelser. Av en total på 251 tilgjengelige aviser har jeg funnet at det ble trykt 177 artikler av såkalt litterær verdi. Mao en prosentvis andel på "høyverdig litteratur" i 70,5% av avisene.

7.0.3.2 Film og radio

Norsk Mediehistorie forteller hvor sensasjonelt levende film ble mottatt av pressen da den ble presentert for norsk publikum den 20. januar 1896. Enda mer oppsiktsvekkende var den første offentlige framvisning i Kristiania noen måneder seinere.⁴²⁶ Gründere og entreprenører så raske penger i det nye mediet, og i 1918 skal det ha vært 150 kinolokaler i Norge.⁴²⁷ Den første kommunale kinematograf i Norge ble etablert i Harstad allerede før Stortinget behandlet kinoloven i 1913.⁴²⁸ Men det var først i 1924 at omtalen av det nye massepopulærkulturelle mediet kom den lokale allmue til gode. Da fikk Harstad ei ny avis som så hvor mye det lå i dette nye kulturuttrykket. Den første omtale som kan minne om en filmanmeldelse sto i DN 27/5-24. Det var i anledning *The son of Tarzan, Junglens herre*.⁴²⁹ Flere anmeldelser fulgte på, og i tiden 4. til 6. mars i 1927 satte man opp en komedie etter motiv fra Trangvikposten. *Den glade enke i Trangvik* med Erling Drangsholt i hovedrollen fikk da en drepende kritikk: Avisen mente at om filmen skulle vises i utlandet ville man få det

inntrykk at nordmenn var en samling fyllesvin flasket opp med brennevin fra vuggen av (...) Produsenten ble oppfordret til å finne andre ting å fylle filmens hull med.⁴³⁰ Den smule forhåndsomtale av *Volgas søn* som sto i DN var tydeligvis nok til å trekke fulle hus, kveld etter kveld. Avisa hevdet at det var sjølve historien som trakk; historien om det store samfunnsdrama; den russiske revolusjon. Men man var heller ikke blind for at rollene var lagt i de mest nennsomme hender som forsto å skape treffsikre og sympatiske figurer. Volgas sang liksom slepte seg av gårde med en stemningsfylde som bare ble avbrutt og øket av Internasjonalen og Marseillesens ildnende toner. Publikum satt i følge DN tause, grepet av en egen stemning gjennom hele filmen.⁴³¹

I det hele ble filmene kategorisert – og anbefalt på forskjellig vis, alt etter form og innhold. Amerikanske krigsfilmer, så vel som Harold Lloyd-komedier og norsk bonderomantikk a la Breda Bulls *Glåmdalsbruden* ble omtalt med tydelig respekt for den enkelte kinogjengers smak, men med enkelte utfall mot særlig affekterte filmer. Musikk måtte og til: Frk Fearnley ble ansatt som pianistinne ved kinoen. Hun hadde to ganger gjennomgått musikkonservatoriet og hadde svært gode anbefalinger.⁴³² Foreløpig var det altså ikke aktuelt med lydfilm i Harstad. Det kunne man heller ikke forvente, etter som den første lydfilm *The Jazz Singer*, ble produsert i USA i 1927.⁴³³ Som Bastiansen og Dahl så riktig formulerer, så ble avisene den viktigste kanal som kinoene fikk bekjentgjort sitt tilbud i. Det de henviser til er annonsenes markerte og godt illustrerte budskap til publikum.⁴³⁴ Men i Harstad var DN lenge alene om å forhåndsannmelde filmene som ble satt opp på kinoen. Det må ha vært en bra jobb som ble gjort, for i desember 1929 sto en artikkel som refererte til et oppsett i HT der en leser beklaget seg over den dårlige kvalitet på kinoprogrammet i høyreorganet. Vedkommende måtte kjøpe DN for å få skikkelig innsikt i kinoprogrammet. Redaktør Simensen gjør seg ikke bedre enn at han da påpeker det finurlige ved at HT har hatt ca 115 kroner mer i kinoannonseinntekter enn det DN hadde de forløpne to år.⁴³⁵

I Norge ble Kringkastingsselskapet A/S (NRK), etablert i 1924.⁴³⁶ I mars 1928 finner vi det første radioprogrammet på trykk i DN. Avisa nøyde seg ikke med å trykke programmet fra Oslo, den tok like godt med programoversikter fra Stockholm, Helsingfors, Königsberg, Langenberg, Leningrad og Moskva.⁴³⁷ Dette er sammenfallende med at styret i Arbeidersamfundet drøftet innkjøp av radioapparat til husets leseværrelse. Men dette prosjektet får ingen lang varighet, kun sporadiske programoversikter fins framover våren –28, før det blir helt slutt.

7.1 Nyheter og nyhetsnotiser

Årets største nyhet i 1924 må ha vært at hurtigrutene Kong Harald og Haakon Jarl støtte sammen i Vestfjorden slik at Haakon Jarl sank. Katastrofen inntraff natt til tirsdag 17. juni, i tett tåke ca fem kvartmil utenfor Landegode. Samme dag kunne DN fortelle historien over tre spalter med uthevet overskrift og to ingresser. Oppsettet bar ellers to undertitler hvor den ene gikk på opplevelser som medpassasjerer hadde hatt under forliset mens den andre fortalte at 16 mennesker var omkommet. Vi vet lite om effekten dette 'scoopet' hadde på DN som jo var eneste avis som kom ut på tirsdager i Harstad.⁴³⁸ En gjennomgang av byens øvrige aviser viser at ingen kom med ekstranumre, men og at alle avisene plasserte nyheten på side to. Både HT og Haalogaland som kom onsdag 18. varierer med 16 og 20 omkomne. Fv som kom ut dagen etter, fortalte at 18-20 mennesker omkom. Felles for alle avisers fokus var at all post og papirer var tapt. Det hadde altså skjedd en utvikling innen pressa på det å melde ulykker til sjøs i forhold til det Narve Fulsås forteller om i boka *Havet, døden og vêret* fra slutten av 1800-tallet.⁴³⁹ Men fortsatt fikk økonomiske forhold relativt større omtale enn de som omkom. Slik ser vi at det er langt fram til den typiske nyhetsavisa som Ottosen med flere beskriver i *Norsk pressehistorie*.⁴⁴⁰

Seinere ble sjøforklaringen gitt god plass med detaljerte beskrivelser av tildragelsens forskjellige tekniske og praktiske årsaker og konsekvenser.⁴⁴¹ Men da NFDS meldte at de ville sette inn den 50 år gamle D/S Haakon Adelstein inntil det var ferdigstilt ei ny hurtigrute, krevde redaktøren at rederiet måtte sette inn en nyere båt. En skipskyndig ingeniør støttet redaktøren og hevdet at å reparere båten var å ligne med og sende et par støvler til halvsåling: De blir ikke nye av den grunn.⁴⁴² Snart ble fokus dreid mot alminnelige sikkerhetstiltak for sjøfarende. Avisa avslørte blant annet at det var låst mellom 1. og 2. plass på hurtigruta Midnatsol. Dette systemet lot seg bare åpne fra 1. plass slik at passasjerene på 2. plass måtte kjempe med 3. plass-passasjerene for å komme ut, eller drukne som rotter.⁴⁴³ Det har ikke lyktes meg å finne ut hvorvidt systemet om bord i Midnatsol ble ordnet på. Men det at avisa slapp temaet kan tyde på at det ble ordnet opp.

Både større og mindre tragedier ble omtalt under spalta Fra dag til dag. Piken som falt i sjøen utenfor Graadahls slakteri ble fisket opp, og etter et iherdig opplivningsarbeid fikk legen liv i henne igjen.⁴⁴⁴ Men den tre år gamle sønnen til Simon Sørensen som leikte i Stovassbotn led drukningsdøden tross Dr. Espelands to samfulle timers lange opplivningsforsøk.⁴⁴⁵ Men like viktig var det å fortelle hva som kunne skje om man syklet med jenta si på stanga. Etter det alvorlige uhellet som fant sted ved Ervikbrua da sykkelgaffelen

knakk ble både han og hun innlagt på sykehus.⁴⁴⁶ Det at Hans Eriksen og hans 18 år gamle sønn forulykket under setting av line for Sand i Senja fikk bare tre linjers omtale, mens gutten som ble overkjørt etter å ha hengt bak på bilen ved Grand-hjørnet, ble omtalt på sju linjer – uten at han pådro seg noe men etter eventyrferden.⁴⁴⁷ Slike variasjoner i omtalens lengde kan ha skyldtes geografisk avstand til hendingen, men andre ganger veide nok rett og slett plasshensynet tyngst.

Jeg har villet lage en framstilling av hvordan forskjellige stoffkategorier fordelte seg over DN's spalter. I Tabell nr 7 har jeg slått sammen landbruks og fiskeristoff til primærnæring, mens kategorien kultur omfattes av bokomtaler, forhåndsomtaler og anmeldelser av teater og konserter samt stoff med religiøst tilsnitt. Underholdning er en sammenfatning av karikaturer, føljetonger og sportsreportasjer. Fra dag til dag er notiser.

Tabell nr 7 Stoffets fordeling i Dagens Nyheter på utvalgte ”normalmåneder” 1924 – 1931

	1924		25	26	1927		1928		1929		1930	
Stoffordeling	Ant	%	Ant	Ant	Ant	%	Ant	%	Ant	%	Ant	%
Sentralt partistoff	8	2.7			6	2	3	1	11	4	13	3.8
Lokalt partistoff	4	1.3			15	5	8	2.8	2	0.7	4	1.2
Foreningsstoff	1	0.3			1	0.3	2	0.7	4	1.5	3	0.9
Lederartikler	7	2.3			8	2.6	7	2.5	7	2.6	8	2.3
Lokalt nytt	3	1			7	2.3	21	7.4	10	3.7	17	5
Nasjonalt nytt	29	9.7			10	3.3	32	11.3	12	4.5	14	4.1
Internasjonalt nytt	12	4			7	2.3	27	9.5	15	5.6	19	5.6
Kultur	10	3.4			4	1.3	11	3.9	6	2.2	5	1.5
Primærnæringer	17	5.7			7	2.3	4	1.4	6	2.2	3	0.9
Underholdning	16	5.4			8	2.8	16	4.5	19	7.1	9	2.6
Fra dag til dag	119	39.7			138	45.5	74	26.1	117	43.5	131	38.4
Leserinnlegg	2	0.7			21	6.9	7	2.5	6	2.2	17	5
Telegram	49	16.3			49	16.2	65	22.9	48	17.8	96	28.1
Annet	23	7.7			23	7.6	9	3.2	6	2.2	2	0.6
Sum	300	98.5	0	0	304	99.9	283	99.7	269	99.8	341	100

- For året 1924 har jeg lagt inn hele april måned.
- Modellen er hentet fra Flammende Budbringer der Tjelmeland har gjort bruk av ei normaluke, med dagene spredt utover hele året: f. eks 1. mandag i måneden, 2. tirsdag osv. Jeg har brukt april og oktober – av hensyn til at avisa kom ut to ganger pr uke i de første årene, for så å bli ukeavis fra febr 1925.
- For 1929 er avis nr 38 og 41 – for respektive 5. og 26. oktober borte. Jeg har derfor benyttet nr 37: lørdag 28. sept og nr 42: lørdag 9 nov. Det forteller dessuten at det ikke kom ut noen avis 2/11 1929.

I framstillingen har jeg ikke kunnet ta med eksempler fra alle stoffkategorier som ble presentert i DN, men det er et forsøk på å illustrere ’forskjellighetsomfanget’ i avisa. Legg merke til at stoff i spalta Fra dag til dag også omfattet (lokale) nyheter.

7.1.1 Notiser

Stormen herjet på sjø og land vinteren 1924/25. Hurtigruta kom ikke over Vestfjorden på nord fra Bodø. Lokalbåten fra Tromsø til ytre Senja ble innstilt. I Tromsø sto sjøen over kaia på Prostneset, og i Harstad lå springfloa jamt med kaiene – men man berget dem ved å bryte opp enkelte bord for å lette presset. Telefonforbindelsene ble brutt og kraftnettet brøt sammen. I Kanstad-fjorden føk butikken på havet. På Bleik ble alle kaier, pakkhus og brygger feid på havet. Fra Sildpollen i Eidsfjord hadde man et svare strev med å berge et notbruk, og også der var en del fiskehjeller og annet sopt til havs. Men i Lofoten var det enda verre: Seks båter slet fortøyningene og ødela kaiene for Martinussen & Co i Henningsvær.⁴⁴⁸

Fra tid til annen ble meteorologi og drøftet. De gangene man tok opp temaet var det med grunner vi også i dag kjenner oss igjen i. Byens aviser bekreftet at været var som det var vinteren 1924/25: Storm, regn og mildvær. Men DN henvendte seg til Meteorologisk institutt.⁴⁴⁹ Det hadde falt 58 mm. nedbør i desember, mot normalt 37. Middelsestemperaturen hadde vært hele 2,5 plussgrader, som var 6,1 grader over normalen. Og som for å berolige; for ca 100 år siden hadde middelsestemperaturen og vært høy. Men ikke mer enn pluss 1,5. Samtalen med instituttdirektør Hesselberg konkluderte at man ikke skulle gi opp håpet om snø, selv om det ikke fantes noen teori som kunne forklare de store variasjonene i været.⁴⁵⁰ Det er interessant å merke seg den viljen til nytenkning som kommer til uttrykk gjennom denne meldinga. Værvarslinga i Nord-Norge ble etablert i Tromsø i 1918.⁴⁵¹ Jeg har ikke funnet tilsvarende meldinger i de øvrige Harstad-avisene på denne tiden.

7.2 Kooperasjonen, mål eller middel?

Hovedoppslaget i en av de første avisene som NKP-laget i Harstad ga ut tok utgangspunkt i landets svake økonomi. Overskriften, *Bruk norske varer!* er vel ellers noe vi forbinder med borgerlige aviser og partiers agitasjon, og som kommunistene tok sterk avstand fra. Overskriften kan når den settes inn i et marxistisk perspektiv, tolkes som et forsvar av norske kapitalisters rett til å utbytte norske arbeidere, og blir slik en motsetning til kommunistenes internasjonale tenkning. Det artikkelen tok for seg var norsk eggproduksjon generelt, og den nord-norske spesielt. Ved inngangen til 1920-tallet ble det importert egg for millioner kroner fra Danmark. To år seinere var dette snudd til at Norge eksporterte egg til England for mellom 3 – 400.000 kroner. I følge DN hadde samvirkeorganiseringa all ære for denne suksessen. De organ som ble etablert gjennom eggslag og eggentraler virket positivt inn på prisen til beste både for produsent og salgssledd, hevdet avisa. Artikkelen sluttet med en appell til lokale

bønder om å henvende seg til «Harstad Eggcentral» for å få informasjon og bistand til å organisere seg i kooperativet. Gjennom styrking av samvirketanken ville nord-norske bønder berede grunnen for å øke bruken av norske varer.⁴⁵² Eggcentralen som ble startet i Harstad var en sammenslutning av flere mindre eggslag. Styret besto av folk fra Harstads nære omland. Som forretningsfører var antatt bestyreren for kooperativet, Ingv. Hofsø. Slik koplet man produsenter og eksisterende samvirketiltak.⁴⁵³ Seinere tok avisa et oppgjør med agitatorene fra bondelaget som hadde gitt sin organisasjon æren for å ha organisert Harstad eggcentral. Dette var så definitivt kommunistenes verk.⁴⁵⁴ Bekreftelsen på Simensens utsagn finnes i referatet fra den første generalforsamling i Harstad kooperative forening, som sto i avisa Haalogaland. Der navngis og roses pionerene.⁴⁵⁵ Det ble informert relativt detaljert om kooperative selskapers skatteplikt, slik at interesserte kunne se hvilke fordeler det hadde å organisere seg i samvirkende foreninger. Kooperatørene ble anmodet om å sette seg inn i regelverket slik at anklagene fra handelsstanden om kooperativt skattefritak kunne imøtegås.⁴⁵⁶ Det neste var at mulighetene for et smør og ostesamvirke ble drøftet: Det var åpning for eksport til Danmark. Da måtte valg av produkt, emballasje og omsetningsmåte koordineres. Produsentene ble anbefalt å samkjøre kreftene, gjerne omkring et eget Nord-norsk ostemerke. Å ta opp konkurransen mot Gudbrandsdalsosten ville bare vært en dødfødt idé. Advarsel ble og sendt med agitasjonen: Se opp for private som vil overby til enkelte, de er kun ute etter å splitte!⁴⁵⁷

Harstad kooperative forening var blitt stiftet i 1921. Alle som var på stiftelsesmøtet den 16. og de som seinere ble valgt i ledelsen den 31. januar 1921, gikk i samlet flokk inn i NKP da det ble stiftet. Lagets første bestyrer, Ingv. Hofsø ble og med i NKP. Dette kan vi se av boka om Forbrukersamvirket Nord sin historie, sammenholdt med referater i protokollene for Harstad Arbeidersamfund og fra avisreferater med valglistene og om NKP-aktiviteter, også etter DNAs samlingskongress i 1927.⁴⁵⁸

Sommeren 1922 sørget Harstad-kommunistene for å få liv i Troms kooperative distriktsforening, og på dens møte i Sørreisa ble Ingv. Hofsø valgt som formann i distriktsstyret.⁴⁵⁹ For kommunister generelt og NKP spesielt ble den kooperative ide holdt høyt. Dette berøres også av Drivenes og Tjelmeland i en artikkel om den gryende moderniseringen i Nord-Norge inn på 1920-tallet.⁴⁶⁰ De går imidlertid langt i å personifisere NKPs vellykkethet ved å tilskrive den personlige faktor stor betydning. Etter min mening må vi i større grad se NKPs overordnede kooperative tenkning som katalysator for de resultatene partiet oppnådde. Dette er ikke å desavuere det enkelte partimedlems innsats, men uten partiets kollektive satsing på den kooperative idé, ville neppe oppslutningen om NKP fått det omfanget vi så at det fikk. Og alle gode NKP-resultatsangivelser som Drivenes og Tjelmeland

viser til har det til felles at der sto kommunistene som organisator av kooperative foretak i en eller annen form.⁴⁶¹

Opp under jul –24 tok avisa utgangspunkt i de gode grønnsaksavlinger i regionen som slett ikke hadde fått det ønskede økonomiske resultat for de som odlet jorda. Småbrukerne ble oppfordret til å organisere seg. Artikkelen ga oppskrifta på hvilke kvaliteter som behøvdes, både med hensyn til sortenes mulighet til å akklimatiseres, jordsmonnets beskaffenhet og andre landbruksfaglige forhold som det måtte fokuseres på. Det ble og bemerket at man måtte benytte seg av mest mulig ensartede planter slik at produksjonen og sortimentet slik ble mest mulig rasjonelt. Kollektivtanken ble sterkt fremhevet. Den enkelte bonde ville ikke ha mulighet til å opparbeide seg marked for produktene på egen hånd. Her kom samvirkelagene inn. Det ville være naturlig å benytte seg av de erfaringer man hittil hadde gjort i forhold til fjørfe og eggproduksjonsomsetningsledd.⁴⁶² Sluttargumentet om at årets dårlige potetavling ville føre til økt forbruk av kål, kålrabi, nepe og gulrøtter virker unektelig kjent for den som har studert rådsbevegelsens befatning med rasjonering og fordelingen av slike produkter i kriseårene 1918 og 1919. Men ut over den kunnskap vi her aner Simensens erfaringsgrunnlag måtte ha befordret i sammenhengen, vet vi at flere av partiets kadre drev småbruk enten som hoved- eller binæring. Jeg antar derfor at denne kampanjejournalistikken til fordel for samvirketanken også var resultat av et kollektivt arbeide, der de enkelte med sin kompetanse laget råmanus som så ble redigert av presse mannen Simensen før det ble trykt. På NKLs kongress i 1927 deltok flere av Harstads kommunister.⁴⁶³ I august 1927 reiste Simensen til Vesterålen på en tre ukers agitasjonsturne i regi av Nordland kooperative distriktsforening.⁴⁶⁴ Fra denne turneen laget redaktøren en liten serie muntre ”reisebrev” som kom på trykk i de nærmeste numrene. Da Troms kooperative distriktsforening avholdt sitt årsmøte i Bardu søndag 4. september -27 ble Simensen gjenvalgt som formann.⁴⁶⁵ Også den kooperative kvinneforening var dominert av kommunister.⁴⁶⁶

Eksemplene underbygger hypotesen om verdien av NKPs lokale satsing på kooperasjonen. Men avisa fulgte og med i de sentrale saker som NKL drev med. På Nordisk Fjærfeforbund sin store utstilling og kongress i Kristiania hadde også kongeparet tilsagt sin tilstedeværelse, og da ble nok foretaket en suksess, mente DN.⁴⁶⁷ NKLs planer om å oppføre ny handelsmølle i Trondheim fikk behørig omtale og ble kommentert på som en landevinning for kooperasjonen.⁴⁶⁸ Det ble og referert fra generalforsamling til NKLs såpefabrikk Samhold. I samme reportasje fikk man vite at NKL ga 5% rente på alminnelig medlemsinnskudd.⁴⁶⁹ I løpet av de neste 24 måneder finner vi og stadig annonser fra kooperative selskaper i DN's spalter.

Høsten 1929 foreslo kommunistavisa at bøndene fra Sør-Troms tok opp igjen sitt forehavende med å få bygget et tidsmessig slakteri, for som forholdene var tilfredsstilte de slett ikke de faglige og helsemessige krav til behandlingen av slakt.⁴⁷⁰

1. mars 1930 kunne det se ut som at kommunistene ville aksjonere mot kooperasjonen. Men under overskrifta *Aksjonen mot kooperasjonen* på første side viser det seg at Simensen hudflettet NKPs sentralkomité for å være for passive i forhold til DNAs aksjon for å få NKL til å bli et «politisk subsidie». Saken var at DNA sentralt ville ha NKL som et politisk underbruk. Simensen mente at sentralkomiteens sedvanlig handtering av slike saker, der partimedlemmer ble kritiserte for ikke å ha tatt i med saken, skyldtes at menige medlemmer ikke ble tilstrekkelig skolert.⁴⁷¹ Ved å møte aksjonen med skolerte kadre kunne den blitt snudd til et positivt kommunistisk utspill, men nå ble partiet svekket, hevdet DN. Sentralkomiteens rolle som dommer måtte nedtones. Når man bare annammet denne kjensgjerning, ville det etter hans mening bli mindre å kritisere.⁴⁷² Simensen søkte altså å gi sentralkomiteen en leksjon i ledelse, hvilket må sies å være aparte, i alle fall når leksjonen framføres på første side i kommunistavisa. I to større artikler ble nå kommunistenes måte å se kooperasjonen på skissert; som et verktøy i klassekampen som ikke skal underlegges noe enkelt parti, men heller ikke overlates småborgerskapet slik skribenten mente at DNAs opplegg bar bud om.⁴⁷³ All denne omsorgen for kooperative foretak viser at dette var et felt man hadde kunnskap om og interesse av. På partiets andre landsmøte, 30 mai til 2. juni 1925 ble da også ”Det kooperative spørsmål” tatt opp til bred drøfting. Der går det fram at partiet hadde nedsatt et kooperativt utvalg allerede 10. desember 1923, altså lke etter at partiet ble stiftet. I innledningsforedraget listet Bjarne Jullum opp de planene som var skissert for den kooperative bevegelses viktige rolle sett fra Komintern. Blant annet påpekte han at viktigheten av å sette arbeidsfolk og bønders felles interesser i fokus blant annet ved å initiere landbrukskooperative foretak i NKL.⁴⁷⁴ I resolusjonen som fulgte ble det vedtatt at hver partiavdeling skulle ha sitt kooperative utvalg, (...) og i hvert eneste samvirkelag måtte kommunistene danne egne fraksjoner.⁴⁷⁵ Gunnar Magne Roalkvam har skrevet en hovedoppgave om forbrukersamvirke i Stavanger hvor han i flere sammenhenger setter fokus på Lenin og Kominterns satsing på kooperasjonen. Blant annet viser han hvordan kommunister hadde et klarere standpunkt til kooperasjonen som middel for å nå målet om et sosialistisk samfunn enn det for eksempel tranmælittene hadde.⁴⁷⁶

7.3 Partipolitisk agitasjon

Allerede 8. april 1924 fikk leserne av DN vite at Ap hadde avslått NKPs invitt til felles front ved valget. DN konkluderte med at de borgerlige partier ville profitere på det, og at ansvaret hvilte på Tranmælpartet.⁴⁷⁷ Med dette synes føringen lagt for valgkampen i kommunistavisa. Det ble sitert fra Norges Kommunistblad, der redaktør Scheflo kommenterte Aps avslag om fellesopptreden ved valget og dets ønske om organisatorisk samling med at «Det som synes at foresvæve forslagsstillerne maa være det engelske Labour party»⁴⁷⁸ Denne frasen er interessant på flere plan. Sverre Krogh som var redaktør i NKP-avisa Arbeidet i Bergen lanserte samme partimodell for NKP noen år seinere. Da fikk Krogh ”smekk på fingrene”, både fra Oslo og Moskva for sitt utspill, uten at verken han eller andre fikk oppreisning da Komintern selv lanserte partimodellen som brukbar i Norge – enda litt seinere.⁴⁷⁹

I den tilstundende valgkamp var fylkets nye partiavis helt på linje med partiets sentrale ledelse. De to inntrønderske partikamerater Sverre Støstad og Olav Scheflo, henholdsvis formann i NKP og redaktør av partiets hovedorgan var et tospann som viste seg å ha stor gjennomslagskraft ute i partiorganisasjonene, også i Harstad.⁴⁸⁰ Under overskriften «Arbeiderne og stortingsvalget» satte man seg fore å føre bevis for at enhetsfronttanken ville gi en representasjon til arbeiderpartiene 53-73, mens mellompartiene kunne få fra 26 til 31, og Høyre og Bondepartiet bare ville oppnå mellom 51 og 66. Fulgte man Tranmælittenes linje ville resultatet derimot kunne bli at Arbeiderpartiene bare fikk fra 22 til 32. Mellempartiene kunne få 41-42, mens Høyre og Bondepartiet ville oppnå 77-97 representanter. Det siste alternativet ville altså bety en vesentlig forskyvning til høyre, og regjeringen kunne slik gi reaksjonen enda større styrke og makt.⁴⁸¹

Sommeren 1924 startet stortingsvalgkampen. Men de store politiske poeng så man ikke mye til i Troms NKPs nyslåtte hovedorgan. I min gjennomgang av avisene sommeren 1924 har jeg faktisk ikke funnet et eneste politisk særstandpunkt som kan sies å ha vært framført i valgkampsammenheng slik vi kjenner den fra vår tid. Slike utspill dukker ikke opp før langt ut på høsten, i det man nærmer seg valgdatoene.⁴⁸² Derimot kom små og større utspill som skulle underbygge farene ved å velge et annet parti. Først og fremst var det de borgerlige partier det gikk ut over. Som ventet fikk ikke disse partiene særlig flatterende attester. I hovedsak kan vi si at budskapet gikk på at både Høyre, Frisinnede Venstre og Bondepartiet egentlig hadde bare en post med tyngde: Beskyttelse av streikebrytere og forfølgelse av arbeiderklassens hederlige del. I følge DN var dette ”lite å fekte med i et bonde,

fisker og arbeiderland som Norge”.⁴⁸³ Retorikken var altså godt avpasset NKPs antatte velgertyngde i arbeiderklassen.

DNA sentralt var altså svært negative til henvendelsen fra NKPs sentralstyre. Men utpå høsten tok TKP direkte kontakt med NSA og DNA sine lokale styringsorgan for å få til et valgsamarbeid. Slik ble dette et ledd i det Komintern da hadde vedtatt om enhet nedenfra på dens 5. kongress.⁴⁸⁴ Henvendelsen fra TKP skal ha blitt møtt med overraskelse og vrede i Troms Ap over denne frektheten fra nykommunistene.⁴⁸⁵ De oppfattet nok henvendelsen som et merkelig utspill, bare noen få måneder etter splittelseslandsmøtet 1923. Men kommunistene så en samlet opptreden som nødvendig i striden om innflytelsen over arbeiderklassen og småfolkets måte å forholde seg til samfunnet på. Fra NKP ble det hevdet at bruddet med DNA var en følge av hvordan man skulle legge opp for å gå veien, ikke om hvordan man kunne løse saker fra dag til dag innenfor et borgerlig samfunn.⁴⁸⁶ DN viste til at DNAs presse og enkelte av partiets ledere følte seg ille berørt over at partiets standpunkt var så fastlåst når det var en voksende stemning blant ”de menige” for NKPs strategi.⁴⁸⁷

Venstre fikk ikke samme oppmerksomhet fra DN som andre borgerlige partier fikk i denne valgkampen. Forklaring kan ha vært at Venstre ikke var særlig markert i Sør-Troms foran dette valget. Formodningen bekreftes av en notis i DN der man etterlyste Venstres tilstedeværelse – tross at venstreavisa Haalogaland jo kom ut i Harstad.

Den mest skadelige sak NKP kjørte fram i sitt første virkeår skal i følge Lorentz ha vært kampanjen som partiets kvinner rettet mot å bestemme over egne barns liv.⁴⁸⁸ I mai holdt partiet en kvinnekongress som blant annet munnet ut i et krav om at straffen for barnemord ble opphevet når det ble forøvet av gift eller ugift kvinne mot sitt nyfødte barn innen et døgn etter fødselen.⁴⁸⁹ Det er ikke vanskelig å se mulighetene for de fordømmelser et slikt krav måtte bli møtt med i opinionen. DN la seg på den linja at de refererte hva andre kommunistaviser skrev om funn av barnelik, fra rettssaker mot barnemordersker og øvrige utspill som partiets mer sentrale kvinner kjørte fram.⁴⁹⁰ Ved en gjennomgang av de øvrige avisene som kom ut i Harstad fant jeg imidlertid ingen kommentarer omkring saksfeltet, heller ikke til de artiklene DN kjørte fram, enten de sto på 1.sides kommentarplass eller like under lederen på side 2. Den eneste kommentaren jeg har funnet er der Fv referer til et barnelik funnet i Stakkedal og en ”mistænkt pike fra Porsanger”, men uten at avisa har noen egen kommentar til saken.⁴⁹¹ Det er derfor grunn til å stille spørsmålstegn ved Lorentz` vurderinger om at denne saken var den verste for resultatet av NKPs valgoppslutning 1924.⁴⁹²

Det er hevdet at DNA vant med sin mer resolusjonære enn revolusjonære holdning. Altså at Ap var mer venstreorientert i sin retorikk enn det NKP noen gang maktet.⁴⁹³ Kan

hende var taktikerne i DNA bedre orientert om ”massenes” måte å tenke på. Da DNAs Tromsø-lag inviterte til felles front mot de mange klassesdommer som var falt, sluttet det lokale NKP-laget opp om AP-parolene. Parolene var jo helt i samsvar med den erfaring som også ”nykommunistene” hadde, ja det var i røynda NKPs eget sentralstyre som egentlig hadde foreslått felles aksjon søndag 13. juli 1924.⁴⁹⁴ Slik ble dette enda et iøynefallende eksempel på kommunistenes dårlig utbygde organisasjonsapparat.

De første kommunistiske valgforedrag DN rapporterer om sto på trykk den 26. august 1924. Da samlet Simensen over 100 mennesker på Borkenes i Kvæfjord, og ble gjenstand for en særdeles livlig oppmerksomhet fra forsamlingen. I Ersfjord på Senja stiftet R. O. Skoglund et nytt partilag.⁴⁹⁵ På førstesida samme dag kunngjøres Tromsø-kommunistenes framstøt for en bedret økonomistyring av Tromsø kommune. Hovedinnholdet var der å kutte i administrative stillinger, og sette inn mer på arbeidernes ordensvern. Samlet skulle det gi en innsparing på omkring 57.000 kroner. Som konklusjon på de økonomiske grep kunne man da kutte skatteprosenten med ett prosentpoeng.⁴⁹⁶

I september ville HT ha det til at Simensen hadde vært på Sand i Senja og holdt foredrag for ”30 sjæle”. Men Simensen evnet ikke å telle sjeler; av materialistiske legemer ble det imidlertid talt 70. Men han nekter ikke for at det var en del høyrefolk til stede på møtet som kanskje var uten sjel, slik at det derved var en mulighet for at både DN og HTs oppgaver stemte, skrev han sarkastisk.⁴⁹⁷

Ellers ser vi at redaktør Simensen hadde vært på tre valgforedrag sist søndag: I Kilbotn var det 35 tilhørere mens det i Gausvik var et 60-talls mennesker før det i Fauskevåg kom 70.⁴⁹⁸ Denne gang garderte han seg ved å understreke at det ble overlatt HT å telle sjelene.⁴⁹⁹ Men også Høire og Frisinnede venstres liste for Nord-Norges byer ble presentert for DN sine lesere denne dagen, sammen med Venstres Troms-liste. Tilsynelatende hersker det her den godmodigste idyll.

Vi kan tydelig se tidligere redaktør Kaasmoli sin klo, i det han søker å overbevise både seg selv og potensielle NKP-velgere om at Tromsøs klassebevisste arbeidere ville stemme med NKP fordi de hadde gjennomskuet tranmølpartiets hyklende religionsvennlighet. Simensen var også her noe mer nøktern, i det han spekulerte i om det fantes en type brille med evnen til å mangfoldiggjøre. Analysen baseres på at ”de Tønderske blad” har en tendens til å femdoble antallet tilhørere ved prestens foredrag. Avisen var og informert om at de lokale baptister hadde erobret indremisjonssekretæren.⁵⁰⁰ Den siste notisen hadde tilsynelatende ingenting med valget å gjøre, men i virkeligheten er den en finte til Tønder, DNA og Fv for de sterke angrep på NKP og den såkalte religionsparolestriden fra

novemberlandsmøtet 1923 som det ble kjørt temmelig hardt på fra DNA-hold i valgkampen. Jeg har tatt med notisen for å sette lys på forskjellene i måten man taklet slike forhold på innad i kommunistpartiet. Notisen er etter min oppfatning et godt uttrykk for den opplevelse og kulturelle forståelse som autodidakte menn av arbeiderklassens intelligentsia den gang kunne gi uttrykk for.

Når man leser DN mer enn 60 år etter at den kom ut, og skal vurdere innholdet opp mot de ideologiske overtoner som vi alle synes å vite var så overvettets sterke, og særlig blant kommunister, så blir nedenstående notis et antiklimaks man kanskje har vansker med å ta inn over seg. I innspurten til valgkampen ryddet redaktøren nemlig plass for at stortingsmann Andreas Hansen skulle holde foredrag om avholdspolitikk i Metodistkirken.⁵⁰¹ Hansen var en så dyktig foredragsholder at alle burde gå og høre ham, sa kommunistredaktøren. Og hvem var så stortingsmann Andreas Hansen? Jo, det dreide seg om Frisinnede Venstre sin suppleant fra Solhaug i Hadsel i Nordland fylke!⁵⁰² Dette viser at respekten for motstanderne så absolutt var tilstede. For øvrig viser også samtidens konkurrerende presse at DN var litt utenom det vanlige. Ja, også i forhold til dagens oppfatning av hvordan en kommunistavis skulle være. Fv viser til et intervju med DNAs Aldor Ingebrigtsen i Arbeideravisen som hevdet at DN ble redigert som et høreblad, noe HT grep begjærlig og ga sin lakoniske kommentar om at ”Den var lei!”.⁵⁰³ Høyreavisa ville ikke helt gi slipp på det denne muligheten åpnet for og fortsatte: «Bladet får i alfald fort væk attest for at være noget bortimot et ærbødig borgerblad, og noget direkte forsvar for de kommunistiske ideer kan vi heller ikke erindre å ha set i de spalter».⁵⁰⁴ Også Venstrebladet Haalogaland kommenterte på Simensen sin annerledeshet i forhold til det bildet man hadde dannet seg av en revolusjonær kommunist: «Han talte nogenlunde i den tradisjonelle stil, men mere kultivert enn vi her er vant til aa høre det».⁵⁰⁵

Den lange historie skal her forkortes: DN nr 50 kom ut lørdag den 18. oktober 1924. Men så gikk det igjen 2 uker før neste nummer (51) kom ut den 1. november. Hvorfor så skjedd har jeg forgjeves søkt å finne ut. Spaltene er finlest; uten synlige spor etter årsaken til stans i utgivelsen i to hele uker i løpet av det som må ha vært en intens ettervalgstid. Intensiteten i partiet var særdeles merkbar på sentralt hold. Olav Scheflo valgte å gå av som redaktør for Norges Kommunistblad. Lorentz forteller at begrunnelsen var «en ondartet øienlidelse», og at Olav Larsen, redaktør for partiavisa på Hamar ble tilkalt.⁵⁰⁶ Min hypotese er at i denne krisetid kan også andre redaktører ha vært ”tilkalt” for å være med på å drøfte det inntrufne.⁵⁰⁷ Kan hende var Simensen en gang til forsøkt kalt til et verv han nødig ville påta seg? Som da han på landsmøtet 1918 ble forespurt om å påta seg formannsvervet i DNA, men valgte å peke på Kyrre Grepp i stedet.⁵⁰⁸

Margit Kaasmoli sitt leserinnlegg «Kvinderne og valget.», er det eneste jeg har funnet av en lokal partikvinne. Hennes appell får stå som det siste innslag i denne (valg)omgang som en illustrasjon – også til de tankedimensjoner som ble lagt til grunn for nominasjonen: «(...) Kvinder! Vi maa være med og gjøre bruk av vor stemmeret og det med alvor og ettertanke. Vi maa være med for at faa de mænd (min uth. GEK) paa tinget, som har været arbeiderklassen tro og vil gjøre sin pligt mot de som har satt dem der.»⁵⁰⁹

Kommunistene i Troms ventet seg andre resultater enn det de oppnådde ved stortingsvalget i 1924. Foran har jeg berørt en del av grunnene til hvorfor så ikke skjedde. Når Simensen reflekterte var for eksempel barnemordsaken ikke nevnt. Han uttrykte skuffelse og lot vreden gå ut over DNA med Tønder og Ingebrigtsen i spissen. Men han lot det og skinne gjennom at NKPs ledelse hadde vært naiv. De hadde feilvurdert arbeiderklassens revolusjonære modenhet, og de ville heller ikke se i øynene at tidligere partikamerater kunne nedlate seg til å bruke ”sjofle religionsparoler” som våpen. Den bitre virkelighet fikk og uttrykk ved at det ble konkludert med at om enhetsfrontstanken var blitt fulgt ville man ha fått mellom 50 og 60 arbeiderrepresentanter for det samlede antall stemmer på ca 319.000, men som det nå ble fikk man kun 38 representanter, mens høyresida oppnådde 54 for 315.000 stemmer til Høyre og Frisinnede venstre.⁵¹⁰

7.3.1 1. mai

Hittil har vi snakket om partiets regionale og sentrale apparat. I Harstad fikk man til en enhetlig markering av 1. mai fordi «Borgernes skadefro spekulation i arbeiderklassens splittelse er en alvorlig maning om samling. Dette har organisationerne i Harstad været opmærksom paa, og har derfor besluttet at aarets 1ste mai skal mønstre en enig og samlet arbeiderklasse. Vi kan være uenige om taktiske fremgangslinjer, vi kan være uenige om en aktions berettigelse, men i kampen mot reaktionen i kampen mot den fælles fiende vil vi idag og altid være at finde i samlet trop.»⁵¹¹ Dette utsnittet av oppropet som gikk ut samsvarer ganske nøye med hva arbeiderbevegelsens kulturelle erfaringer tilsa, blant annet viktigheten av å tilhøre et fellesskap, symbolisert ved selve demonstrasjonstoget, flaggene og foreningenes faner.⁵¹² De som stilte seg bak faner og flagg var Harstad arbeiderparti (NKP), Norsk Jern- & Metalarb. Forb. (avd 59). Harstad og omegn arbeiderlag (DNA). Harstad komm. Ungdomslag og Hermetikkarbeiderforeningen. Og; samtlige foreninger, med unntak av DNAs arbeiderlag, var representert ved kjente kommunister –da unntatt en av de tre representantene fra NJ & MF.⁵¹³ Men det mest påfallende er at sosialdemokratene (høiresocialister) var totalt fraværende. Ble ikke de ansett verdige til å delta i markeringen av

maidagen, eller var det de selv som ikke ville? I *Maidagen* viser Einar Terjesen til de forskjellige verdier de enkelte "fraksjoner" i arbeiderbevegelsen tok inn i markeringen av dagen. Dette klargjøres for så vidt også i oppropets innhold, og i 1.Mai-komiteens sammensetning. Uaktet uenighet: man møttes til samlet demonstrasjon ut fra egne strategiske vurderinger.⁵¹⁴ Vi legger ellers merke til at redaktør Simensen representerer Hermetikkarbeiderforeningen i årets 1. Mai-komité. ⁵¹⁵ Denne konstallasjonen var for så vidt ikke uvanlig for sin tid. Flere fagforeninger og andre interesseforeninger valgte å styrke sitt omdømme og organisatoriske kraft på denne måten. Det hendte rett ofte at foreninger hentet inn kompetente skrivere eller andre godt kvalifiserte organisasjonsfolk, gjerne til funksjonen som sekretær, men og som formann i foreningen. For øvrig var hermetikkarbeiderforeningen en nyskaping på Harstads organisasjonshimmel. Denne foreninga ble stiftet søndag 27. januar 1924, der red. Simensen hadde holdt innledningsforedraget. «Det tegnet sig straks 170 medlemmer, og tilgangen siden har vært god.» Foreninga ble ledet av en komité som hadde gått i forhandlinger med arbeidsgiverne med sikte på lønnstillegg, fortalte Troms Fylkes Kommunistblad.⁵¹⁶ Det fins ingen opplysninger om denne foreningas stiftelse i Fv – ut over annonseringer, hvilket i seg sjøl taler sitt merkelige språk. Det faktum at Fv valgte å ikke kommentere at DNs redaktør sto i bresjen for å organisere hermetikkarbeiderne, må betraktes som merkelig. Sannsynligvis var det flere slike tilfelle, men av naturlige grunner er det vanskelig å påvise hva de enkelte aviser ikke skrev om. Likevel fant jeg et sammenfallende tilfelle. Søndag 21 oktober 1928 ble det stifta ei ny hermetikkarbeiderforening, nå i den lille bygda Kasfjord i Trondenes - nord for byen. DN meldte at foreningen hadde fått sin tariff og at det tegnet seg 64 medlemmer.⁵¹⁷ Vi kan i hvert fall anta at Simensen her ble vurdert som politisk motstander, også i det siste tilfelle for ehller ikke nå sto det noe i Fv. Dette er på sett og vis et presist uttrykk for at avisene var partiorganer. Med det vil jeg ha sagt at det var forskjell på konkurransen avisene i mellom på det reint pressefaglige og det mer partipolitiske preg de hadde vis a vis hverandre.

På annonseplass i DN fikk man vite at Simensen skulle være 1. mai-taler i Harstad 1924. Avisas eget referat fra den store dagen bærer preg av en vis(s) nøkternhet: «1ste mai her i byen var meget vellykket. Tilslutningen var vel ikke saa god som den kunde v ret, men stemningen var meget god. 1500 - 2000 paah rte talen på torvet og om aftenen var der en hyggelig fest i Arbeidersamfundet. „Haalogaland“ har med vanlig sakkyndighet kritisert arrangementet og det er jo det bedste bevis paa at det var vellykket».⁵¹⁸ Man kan saktens undres over hvorfor han ikke heller brukte HTs referat der det ble fortalt at toget talte 70-80

voksne og at de kun bar to paroler. Om Simensens tale hadde man ikke stort å si. Den var verken verre eller bedre enn 1.maitaler flest.⁵¹⁹

7.3.2 Agitasjon

En serie møter med varierende tema startet opp i slutten av mars 1927. Først ut var *Den kommende verdenskrig og Verdensrevolusjonen*. Emnene samlet så stor interesse at folk sto tett pakket i de mer enn to timer møtet varte. I reportasjen nedtonet redaktøren egen innsats, og framhevet overrettssakfører Rasmussen som møtets trekkplaster.⁵²⁰ Neste møte i serien ble innledet av bestyreren for Harstad Samvirkelag Ingv. Hofsø og S. Simensen. Nå var temaet *Gjeldsnedskrivning eller økonomisk sammenbrudd*.⁵²¹ Lederartikkelen i avisa etter møtet karakteriserte det som en stor suksess. På den andre siden tilkjennega avisa det omfang av problemer som ordningen ville måtte få. Det var ingen tvil om at møtet og skriveriene virket, for komiteen i Sandtorg hadde fått svar fra 6 andre kommuner som så nødvendigheten av en interkommunal konferanse for å drøfte spørsmålet.⁵²² I Sandtorg herredsstyre satt kommunistene Hansen og Hofsø som sammen med flere kamerater slo på stortromma.

I Kvæfjord møtte Simensen Bondepartiets stormtropper som ga sitt besyv på saken. De fikk likevel ikke mer enn 10 av de 60 frammøttes stemmer i resolusjonsframlegget som vedtok at en alminnelig gjeldsnedskrivning var det eneste som kunne redde folket fra det økonomiske kaos.⁵²³ 14 dager seinere beskyldte Simensen redaktør Johansen i Fv for å jukse i politikken. Han måtte enten være uvitende om realitetene i norsk lov eller også utrolig naiv som mente at bare man fikk flertall på Stortinget ville saken med gjeldsnedskrivning kunne ordnes. Simensen drev avansert voksenopplæring og forklarte Johansen at kreditor klassen aldri ville bøye seg for slike småting som et stortingsflertall. Her måtte det en grunnlovsendring til, og det krevde som kjent 2/3 flertall – som eventuelt ikke kunne tiltredes før i neste Storting. Poenget til kommunistene var å få omregnet gjelda og få til et moratorium (henstand med betaling av gjeld).⁵²⁴ Denne saken var en av de mer avanserte angrep på det kapitalistiske system som kommunistene satte inn i 1920-årene. Bakgrunnen; regjeringens paripolitikk som gikk ut på å binde krona til gullverdien bar galt av sted, noe også DNA og Det forente Arbeiderparti erkjente.⁵²⁵ Men tross valgseiren 1927 og dannelsen av den første arbeiderregjering i 1928 kunne heller ikke den regjeringa gjøre noe i løpet av de 14 dager den satt på taburettene.

I det neste åpne møtet i partiets serie holdt overrettssakfører Rasmussen og red. Simensen foredrag om *Militarisme eller bevæpning*. Møtet samla fullt hus, men ingen tok ordet til debatt.⁵²⁶ Etter møtet der Benjamin Olsen og Halvdan Hansen skulle foredra finnes

intet referat i DN. Tema var *Vil en kursendring ved stortingsvalget redde oss fra økonomisk ruin?*⁵²⁷ På grunn av påsken gikk det to uker før neste avis kom ut. Lørdag 21. mai –27 var det nytt møte. Da var temaet *Revolusjonens nødvendighet* med Simensen som innleder.⁵²⁸

Harstad arbeiderparti (avd NKP) sin generalforsamling i 1927 besluttet å be fagforeningene om å ta initiativet til festligholdelsen av 1. mai. Møtet vedtok også en hilsningsresolusjon til Arbeiderklassens samlingsparti,⁵²⁹ som var blitt stiftet i tilknytning til den enighet som hadde oppstått mellom de to arbeiderpartiene til høyre for NKP.⁵³⁰ I Harstad ble Arbeiderklassens samlingsparti stiftet mandag 9. mai 1927.⁵³¹ I følge referatet fra møtet hadde det vært ca 100 til stede. At referatet kom på trykk først 14 dager seinere skyldes nok arbeidspress, etter som redaktøren deltok på flere møter i dagene etter stiftelsesmøtet.⁵³²

Da stortingsvalget 1927 nærmet seg hadde altså også kommunistene ordnet seg med nytt parti. DNA og NSA med tilslutning fra en god del framstående kommunister var nå blitt Det forende arbeiderparti, etter samlingskongressen i januar 1927.⁵³³ I Nordlys fortalte redaktøren at Simensen hadde sammenkalt sine venner til nominasjonsmøte i Tromsø den 23. august for slik å komme heim til Oslo igjen etter 8-9 års forvisning.⁵³⁴ Nå ble Simensen for første gang presentert i DN. Anledningen var at han var satt på første plass på Stortingslista fra Troms fylke. Leserne fikk et innblikk i rådsbevegelsen og innsatsen for 8-timersdagen, tida som fagorganisert i NJ&MF, foruten at han ble presentert som landsdelens beste folketaler. Simensens kunnskapsnivå ble fremhevet som respektabelt og nyttig i arbeidet for småkårsfolk i Stortinget.⁵³⁵ NKP stilte ikke liste i de nordnorske byene til stortingsvalget 1927. Partiets medlemmer ble i stedet oppfordret til å benytte Arbeiderpartiets liste.⁵³⁶ Den formelle begrunnelsen for vedtaket har jeg ikke lyktes å finne, men Maurseth drøfter det faktum at NKP bare stilte i 12 fylker og 8 bykretser i 1927, mot 17 fylker og alle 11 bykretsene i 1924.⁵³⁷ I de øvrige nordnorske byhistoriebøkene jeg har tilgang til har jeg heller ikke funnet noe svar.⁵³⁸ Min teori er at dette var et uttrykk for realpolitisk vurdering på bakgrunn av partiets situasjon i disse byene etter valget i 1924, samt den medvinden som Det forende arbeiderparti hadde. En annen og kanskje medvirkende årsak ga DN på første side i oktober 1929, da en opprivende indre personstrid hadde lammet hele partiorganisasjonen i Narvik.⁵³⁹ Ellers hadde ikke NKP lagt seg på den fullstendige venstrekurs enda.

At valget ble et nederlag innrømmet DN på lederplass den 22. oktober 1927. Man hadde gått noe fram en del i stemmetall, men det var i og rundt Harstad – eller nøyaktigere i hele sørfylket hvor stemmetallet var økt fra 242 i 1924 til 604 stemmer i 1927. Samlet fant DN at det ble avgitt 1046 kommuniststemmer i Troms.⁵⁴⁰ Det var en framgang på ca 200

stemmer fra forrige valg.⁵⁴¹ Men et kommunistisk parti i en sosialdemokratisk periode var intet valgparti, mente Simensen.⁵⁴²

Nordland og Troms NKPs felles ledelse opphørte påsken 1929. Da møttes utsendinger fra Lyngen, Oldervik, Balsfjord, Malangen, Lenvik og Harstad til konstitueringsmøtet i Tromsø. DN forteller med stolthet at Harstad fikk to mann inn i distriktsstyrene for Troms NKU og NKP.⁵⁴³ Samme dag ble det meldt at alle elevene til den kommunistiske aftenskolen måtte møte på fast sted; påskeferien var over.⁵⁴⁴

Det ”strålende (parti)stevne” som ble avviklet i Tromsø midtsommers 1930, omtales like meget som en kulturell manifestasjon. Der var 800 mennesker fra Nordland og Troms NKP sammen med ca 200 gjester fra Kiruna-partiet som inntok Alfheim med sang og musikk, dans og politiske foredrag.⁵⁴⁵ Denne suksessen ble så langt jeg kan se, ikke fulgt opp. Jeg har ikke funnet flere artikler, notiser eller annonser hvor slike arrangement ble iverksatt seinere, kun en omtale av stevnet som skulle være på Gressmyr i Senja 30. juni 1929.⁵⁴⁶ Også den kommunistiske aftenskolen må ha lidd en stille død.

Da NKPs sentralkomite kjørte ut med sterk kritikk av distriktsstyrene for manglende oppfølging av 1. august kampanjen ble det kommentert av DN på første side.⁵⁴⁷ Dagen var valgt som internasjonal markeringsdag mot krig og ble knyttet sammen med bestrebelsene for å forsvare Sovjetunionen mot krig eller intervensjon fra de kapitalistiske landene. Redaktøren beklaget da at man ikke hadde fulgt parolene og berømmet først Kominterns oversikt, også over NKPs lokale kadre og lag. Seinere ga han uttrykk for at NKPs sentralstyre ikke kunne ha den fornødne kunnskap om partiets organisatoriske forhold i Nord-Norge når kritikken ble rettet mot fylkesstyrene som var satt til å ”administrere distrikter av slike omfang at det ikke kan være tale om noen intim kontakt med de enkelte avdelinger”. I Harstad forklarte redaktøren at man hadde drøftet situasjonen og laget et alternativt opplegg i forbindelse med at isbryteren Krassin var innom og bunkret på vei nordover for å leite etter Amundsen, men fryktet at man hadde for små krefter til å gjennomføre intensjonen i 1.august-opplegget. I Narvik hadde en opprivende indre personstrid lammet alt partiarbeide, mens andre steder slet med så dårlig økonomi at de ikke så seg i stand til å gjennomføre aksjoner som i neste omgang kanskje ble en fiasko eller fikk så liten tilslutning at den virket mot sin hensikt.⁵⁴⁸ Men 1. august 1930 ble markert med stort torvmøte i Harstad. Parolen var ”Proletarisk kampfront mot den imperialistiske krig”.⁵⁴⁹ Guttemusikken spilte og red. Simensen talte. Stemningen var så god at folk ble skuffet da Rønning takket for frammøtet, hevdet DN.⁵⁵⁰

7.4 Lokalpolitisk aktivitet

Ved kommunevalget i 1925 fikk NKP ca 15 % av stemmene og 5 representanter inn i bystyret.⁵⁵¹ Simensen ble innvalgt i formannskapet, men tapte varaordførervervet til Avholdspartiet i sitt første år som kommunepolitiker. Ved neste korsvei; årsskiftet 1926-27 vant han vervet ved loddtrekning.⁵⁵² Dette er litt av et kuriosum i det borgerne satt med 16 og sosialistene 12 representanter. Hvilket betyr at DNA med sine 7 representanter ikke stilte kandidat.⁵⁵³ Varaordførervervet skjøttet han vel, og de to ble etter hvert personlige venner. Dette mer enn antydes i Simensens upubliserte memoarer, som jeg og antar er kilden Steinnes bygger på, men som karakteriserer vennskapet som ”paradoksalt”.⁵⁵⁴

I april 1927 ble det valgt nytt forliksråd. Der ble Simensen varamann for DNAs A. E. Carlsen.⁵⁵⁵ 1. mai 1927 var det ’faneavsløring’ på Arbeidersamfundet som Simensen skulle stå for.⁵⁵⁶ Dagen ble feiret med langt flere deltagere enn året før. Det var antakelig årsaken til at middelskolens elever i Harstad lot seg inspirere til å avsyng Internasjonalen mandag den 2. mai 1927, som igjen førte til en times i-gjensitting.⁵⁵⁷

Etter kommunevalget i 1928 fikk Simensen fornyet sin plass i formannskapet. DNA fikk 8 mandater og NKP 6. At det likevel ble borgerlig varaordfører i 1929 må tilskrives at det ble dødt løp mellom sosialistene og de borgerlige, 14 / 14. Men i 1930 ble Simensen igjen varaordfører – nå under DNAs Israel Wulff.⁵⁵⁸ Men om avholdspartiet hadde fått 2 listestemmer mer, ville det vært nok til å forrykke maktbalansen.⁵⁵⁹

7.4.1 Organisasjonsbygging

Et vesentlig moment for de radikale partiers vekst i Norge, skal i følge Edv Bull ha vært industriens raske vekst hvor hermetikkindustriens rolle tillegges stor betydning, men hvor størst vektning likevel ble lagt på den industrien som fra omkring 1905 utnyttet «landets kjempemessige fossekræfter».⁵⁶⁰ Knut Heidar har imøtegått Bull på denne forklaringsmodellen, ved å ta utgangspunkt i de to industristedene Odda og Rjukan. Han forklarer Odda- og Rjukan-samfundnets oppslutning om henholdsvis NKP og DNA ved partisplittelsen i 1923 med hjelp av at lojalitetsbåndene som ble knyttet til respektive Bergen v/Sverre Krogh for Oddas del og Oslo v/ Martin Tranmæl for Rjukans del skal ha vært en utløsende variabel for det ideologisk betingete valg.⁵⁶¹ Det vil si, egentlig mener Heidar at de ideologisk skillelinjer ikke kom tilsyne mellom de to partier før ved stortingsvalget i 1933.⁵⁶² Jeg finner det vanskelig å knytte utviklingen i Harstad/Tromsø til disse spesifikke forklaringsmodellene, og da ikke bare fordi kommunikasjonene i disse regionene om mulig

var enda dårligere rustet enn de i Telemark og Hordaland. Ja, faktisk var de så dårlige at praktisk talt ingen sosialistiske agitatorer kom innom Harstad. Men det er ett forhold til som er verdt å ta med i denne analysen av den ”ekte” radikale utviklingen i Harstad versus Tromsø. Allerede i 1912 valgte NSU i Harstad Martin Tranmæl som sin utsending til landsmøtet i Norges Socialdemokratiske ungdomsforbund.⁵⁶³ Ståle Cartfjord mener at manøveren ble gjort for å sikre utviklingen av NSU som arena og organ for partiopposisjonen. Ungdomsforbundet i Tromsø ble ikke stifta før samme år, med hjelp fra anarkisten Manzika fra Hammerfest, som hadde vært på agitasjonsturne sørover.⁵⁶⁴ Det neste synlige beviset for Harstad-kameratenes venstresosialistiske preferanser på nasjonalt plan var at Aage Rønning deltok på NSU sitt landsmøte i Trondheim i 1915.⁵⁶⁵ Der var også Sigurd Simensen, som utsending til DNAs landsmøte fra verkstedklubben på Thunes mek. i Oslo. Da gruvedriften i Salangen brøt sammen, flytta avisa Fv sin redaksjon til Harstad i 1917 som en følge av NJ&MF sin intervensjon.⁵⁶⁶ Og da rådsbevegelsen grep om seg ble det etablert arbeiderråd i Harstad.⁵⁶⁷ Naftali Nilsen ble utsending til landskonferansen, påsken 1918 der han ble valgt inn i landskomiteen.⁵⁶⁸ Samme vår besluttet ungdomsforbundet å etablere et sekretariat i Nord-Norge. Harald Langhelle fikk kontorsted Harstad. Det var denne posisjonen Simensen overtok da Langhelles kone døde i spanskesyken samme høst.⁵⁶⁹ Ut fra denne lille gjennomgang virker det å ha vært en bevisst satsning fra NSU på Harstad som kjerneområde for sitt målrettede arbeid mot en økende venstredreining for arbeiderbevegelsen i Norge.

Heidar treffer godt i forhold til Bulls utgangspunkt om norsk radikalismes videreføring ved valget av partitilknytning etter november 1923. Særlig når han fastslår at man da vurderte den internasjonale tilknytningen som det viktige (fra 3.internasionalistenes ståsted). Blant de fremste tillitsmenn i Harstad og Tromsø hersket det forskjellig oppfatning om den videre kurs, - og det kan faktisk og virke som at de ultraradikale Tromsø-kommunistene tapte for de like radikale AP-folkenes retorikk. Men kan hende ble Alfred Eriksens skygge det som gjorde det endelige utslaget. Vi har sett hvor sterk innflytelse nettopp Kr. Tønder fikk over DNA i Troms, der hans liberale men konsekvente religiøst betingede argumentasjon for et mer rettferdig samfunn kan ha vært det som gjorde utslaget og ble det førende for Tromsøs del.

7.5 Verkstedkonkurs

En konkurs i en større bedrift skulle i henhold til normalforståelsen av kommunister vært møtt med besvergelses om kapitalismens manglende evner til å ivareta arbeidsfolks interesser. Så da var det kanskje en del som rystet sine hoder da DN rettet skytset mot de av det lokale borgerskap som krisemaksimerte forholdet. På lederplass slo Simensen fast at konkursen ikke

måtte framstilles som en katastrofe. En slik tilnærming ville nemlig føre til vansker for de som skulle ta over og starte opp igjen etter at de økonomiske forholdene var brakt i orden. Her ser vi ham som en som var i stand til å tenke strategisk. Simensen mente at konkursen var til å leve med for Harstad-samfunnet. Hadde den rammet 10-15 år før ville saken stilt seg annerledes. For den gang hadde verkstedet en tilnærmet monopolsituasjon som arbeidsplass.⁵⁷⁰

Også denne historien har en forhistorie: På et fagforeningsmøte i januar var det blitt klarlagt at Kaarbø var i økonomiske vansker, og det ble antydning at man burde sikre sine lønnstilgodehavender. Saken gikk fram og tilbake, slik at de ansatte ble for seine til å kunne få ut lønna før konkursen var et faktum.⁵⁷¹ Verkstedarbeidere skrev leserbrev i avisene der ledelse og samfunnstopper fikk så hatten passet, men ingen var signert med fullt navn. Det var det nok en grunn til. For da konkursen var et faktum hadde verftet engasjert mange ufaglærte som nok hadde bevirket til en del av de vansker bedriften etter hvert kom opp i.⁵⁷² Disse var tatt inn til fordel for de av de fagorganiserte som var satt utenfor på grunn av at de bedre kunne ivareta sine tarv.

I en lederartikkel la Simensen mye av skylda for arbeidernes tap av lønn på de av lederne som hadde vært seg selv nok. Av sammenhengen forstår vi at de han siktet til var de profilerte Ap-politikere smed A. E. Carlsen og redaktør Alfons Johansen.⁵⁷³ Litt seinere blir han konfrontert med sitt syn i Fv, men han lar seg så visst ikke vippe av pinnen. På første side over to spalter la Simensen ingen ting i mellom for å synliggjøre hvordan han så på de metoder Jern og Metall var blitt forledet på av Fvs redaktør Johansen.

I april var verftet i drift igjen, bostyret hadde leid ut virksomheten i de seks måneder som inntjeningen tradisjonelt var størst, noe DN påpekte kunne lede til fortsatte vansker med arbeidsløshet fra høsten. Derfor applauderte avisa et utspill om arbeidernes overtagelse av verftet.⁵⁷⁴ Seinere kom det flere innspill fra DN der den klart tilkjenner sin støtte overfor de som ble rammet av konkursen, og når så verftets nye drivere tok inn arbeidskraft fra andre byer og steder, mens stedets egne måtte heve kommunal støtte, ble dette kraftig påtalt på lederplass.⁵⁷⁵ Uaktet de reint partitaktiske utspill som vekselvis ble framført av DNA/NKP så kan det ikke herske tvil om at den ro og sindighet som til daglig preget Simensen ga uttelling – også i forhold til det forestående valget. Det tror jeg vi kan si med stor sikkerhet. Det finurlige i denne saken ble at Simensen slapp å reklamere for egne innspill i formannskap og bystyre, det sørget de borgerlige avisene for, reint indirekte. Borgerne mente nemlig at det var feil å sette inn offentlige midler i driften av et arbeiderdrevet firma. I alt ble konkursen på

HMV omtalt i 13 artikler i DN fra februar til oktober 1927. Slik bar borgerskapet ved til NKPs valgball ved det tilstundende stortingsvalg.

7.6 Regionalt stoff

Høsten 1924 ble Harstad-folk informert om at Statsarkivet i Tromsø ble forsinket. De var tilbudt lokale i den nye latinskolen. I 1924-25 var det bevilget kr. 58.800, men på grunn av den prekære økonomiske situasjon så ikke statsarkivaren noen mulighet til å få midler på budsjettet i 1925-26.⁵⁷⁶

I august 1927 gikk det mot redaktørskifte i Fremover i Narvik. Stillingen skulle nå averteres ledig med en årslønn på kr. 5.500, hadde Ofotens Folkeblad meldt.⁵⁷⁷

Et flertall i Tromsø formannskap hadde innstilt på at Macks bryggeri fikk opprette ølhall i Tromsø. Saken skulle opp på første bystyremøte, meldte spalta Fra dag til dag.⁵⁷⁸ Det interessante med disse og tilsvarende små notiser er at DN var alene om nyhetene i Harstad. Det synes meg å være interessant, ikke i konkurranseperspektiv, men som uttrykk for en litt annerledes prioritering. Humoren virker å ha hatt noenlunde samme utgangspunkt som den vi kjenner fra nåtida: «Hva betyr den reserveringen som står på stigbrettet på en Ford? – Det er en utestående Fordring».⁵⁷⁹

Nesten alle sakene i spalta Fra dag til dag var uten kommentarer til hendelsesforløpet, men det kunne forekomme: Bystyret hadde med kvalifisert flertall vedtatt å berøve byens kiosker anledning til å føre andre varer enn papir, frimerker, aviser og tidsskrifter.⁵⁸⁰ Her brukes det ladete ordet berøve. En gjennomgang av annonsesidene til Fv og DN viser at det var 12 slike kioskforretninger i Harstad i perioden 1922 - 1930.⁵⁸¹ Jeg tror derfor at det ikke var tilfeldig at avisa ordla seg slik i denne saken; man tilkjennega sin solidariske medkjensle med små næringsdrivende.

7.7 Internasjonalt stoff

Saken mot Sacco og Vanzetti opprørte folk i Harstad. Begge arbeiderpartiene sto som arrangører da et masse møte på torvet vedtok en protest mot justismordet. Redaktørene Johansen og Simensen talte for folkemengden på ca 250/300 mennesker. Det ble og meldt at den tyske liga for menneskerettigheter hadde henvendt seg til Nansen, Mazaryk og Einstein for å få dem til å gå i front for benådning av Sacco og Vanzetti.⁵⁸² Dommen ble opprettholdt og de ble henrettet 23. august. Fire dager seinere hadde avisa et minneskrift over ei halv side. Der gjenga man deres siste ord; "Leve anarkismen" fra Sacco og det mer saktmodige «Jeg ønsker å tilgi noen mennesker for det de nå gjør mot meg» fra Vanzetti.⁵⁸³ Også i denne saken

var tekstene kort og relativt nøktern. Avisen, eller partiets mening kom bare til uttrykk i reportasjen om møtet på torvet. Men også der var teksten nesten forretningsmessig kort. Man tenkte kanskje at fakta var sterkt nok.

7.8 Økonomi og modernisering

Meldinga om at en av distriktets storbønder hadde anskaffet potetoptaker som klarte å ta opp 160 tønner på en dag, ble omtalt som den sensasjon det var.⁵⁸⁴ Harstads store forretningstalent Bertheus J. Nilsen kjente fiskeindustrien og dens behov av is. Det moderne isanlegget han startet på Møkkelandsvannet var utviklet i Amerika. Anlegget kunne ta ut 5/6 tonn stål is pr minutt. Isen ble tatt ut i kvadratiske kuber og fraktet inn i ishallen. Kubene ble stablet helt opp under taket i den høye bingen som hadde 20 cm tykke vegger fylt med sagmugg. 30 mann var i arbeid ved anlegget, og ti var sysselsatt med byggingen av ishallen. Simensen hadde takket for omvisningen på de innbudtes vegne.⁵⁸⁵ Samme dag meldtes det at Kulseng mølle og Harstad Drevfabrikk hadde fått installert landets første karde og spinnemaskin for drev.⁵⁸⁶ Referatene fra nyvinningene fikk relativ stor oppmerksomhet, og må ses som uttrykk for avisens sans for ny teknologi som i tillegg til å skape arbeid, også lettet selve produksjonsprosessen. Men ikke all oppfinnsomhet fikk like stor åtgang. Den innovative skipper Holand i Kasfjord, som hadde tjent en del på hermetikkindustrien hadde gjort en oppfinnelse som var blitt vist oppmerksomhet i Fv og HT. DN ga den karakteristikken *Hermetisk sneversyn*, og antydte at resultatene kunne ventes henimot stortingsvalget.⁵⁸⁷ Den harselerende vrien på saken må en ellers være relativt godt kjent med lokale forhold for å forstå: Holand stilte nemlig tidvis som kandidat for DNA og figurerte rett ofte i Fvs spalter gjerne med syn på fiskerirelaterte saker han var kjent med og ville kommunisere til omverdenen.⁵⁸⁸

Sildespalta dukka opp når silda kom. Sildoljefabrikkene i Harstads umiddelbare nærhet hadde kapasitet til å produsere mellom 1.500 til 2.500 hl sild i døgnet.⁵⁸⁹

Sildeinnsiget begynte gjerne i august, og da kom det en strøm av meldinger. Sild på Eidsfjorden, og i Kasfjord stengtes så og så mange kasser var vanlige uttrykk. Kasfjordsilda kosta 60 øre pr kilo på torvet i Harstad, og det gikk ca ei tylft på kiloet i 1927.⁵⁹⁰ Så fulgte gjerne meldingene om at det tegnet til rikt fiske i Vestfjorddistriktene, i Finnmark og på Helgeland. I oktober lå det 300 skøyter og 20 kjøpefartøy for Grøtavær som jakta på silda.⁵⁹¹

De mange hermetikkfabrikkene i byen som i sær sysselsatte kvinner, tok og imot sild. Joh. Larssens Presserving A/S i Harstad hadde en omsetning på 1. million i 1927.⁵⁹² I 1929 starta denne bedriften dessuten med hermetisk nedlegging av fiskeboller basert på råstoff

levert av lokale fiskere skrev Nordlys i desember det året. Blant annonsørene i DN og Fv fant jeg fem hermetikkfabrikker i Harstad.

Jernmalm var en betydelig ressurs i regionens økonomi. Høsten 1924 hadde „Karoline Hemsot” lastet 4000 tonn i Meløyvær som skulle til Stettin. Båten hadde knapt forlatt kai før D/S „Ingeborg” gikk fra kai i Harstad for å laste – også den i Meløyvær.⁵⁹³ Men historien forteller oss ikke om Ingeborgs destinasjon. Ellers er dette de eneste inntak til denne type industri i de avisene jeg har gjennomgått. Fra gruvene i Bjarkøy ble det skipa om lag 500 tusen tonn i de åra drifta pågikk.⁵⁹⁴ Drifta i Meløyvær starta ca 1903 og ble avslutta ved en større brann som ødela store deler av produksjonsutstyret i 1927.⁵⁹⁵

7.9 Oppsummering

”Fortellingen om DN” er ellers historien om en redaktør med sans for det moderne. Han gjorde bruk av og beskrev vitenskapens framskritt på meteorologi, historie, geologi og teknikk. Interessen for produksjon, handel og kultur var og framtrede felt i avisa. Telekommunikasjonens framskritt ble brukt til rask nyhetsformidling der tilsvarende informasjon ellers ikke kom fram til publikum før den var utdatert. Avisas holdning til kulturlivet virker å ha vært meget bevisst – på sin rolle både som forbilde og formidler. Tidvis virker det og som avisa ga inspirasjon til at lokale spirer fikk vekstmuligheter. Men også den underholdende populærkulturen har vi sett fikk stor oppmerksomhet. Faktisk så stor at HT - byens største avis ble bedt om å følge DNs eksempel på feltet.

Det faktum at DN var ei partiavis ble i seg selv et kriterium for hvordan avisa skulle redigeres, og fikk neppe større gyldighet ved fylkesorganisasjonens inntreden.

Vi har sett at myten om det lukkede kommunistpartiet, der det etter tradisjonen var slik at ingen informasjon slapp ut fra den indre krets ble brutt flere ganger i DN. Informasjon som helt åpenbart var rettet mot partiets egne kadre, ble stilt ut for alle som ville lese den. Åpenhet i partiets diskusjon og kommunikasjon med samfunnet virker å ha vært motoren som på dette området drev verket. Men Simensen fulgte opp utspill fra sentralledelsen han fant verdi i, særlig når det lot seg gjøre å engasjere lokalpartiet i saken. Det siste aksentueres gjennom saken om tollproposisjonen. Ville det seg derimot slik at redaktøren ikke så de helt store potensialer i utsendte paroler, ble parolen så å si stilt til hvile etter at den var publisert.

Artiklene av kritisk karakter rettet mot sentralkomiteens venstrekurs må selvsagt ses i sammenheng med den alminnelige situasjon i NKP ved inngangen til 1930-tallet, der partiet mistet det ene støttepunkt etter det andre. Men Simensens åpne kritikk må likevel sies å ha vært kontroversiell.

Svaret på spørsmålet om kooperasjonen var et middel eller mål på veien mot sosialismen ga seg vel egentlig sjøl. Artiklene som forklarte innholdet i partiets politikk på området røpet samtidig at kooperative tiltak var både middel og mål. Gjennom initiering og kontroll med tiltaka beviste kommunistpartiet at dets idégrunnlag besto prøven.

Kommentarene avisene Haalogaland og HT kom med ved forskjellige anledninger om redaktørens annerledeshet kan vi velge å se på med overbærenhet, men det de viser er at også kommunister var mennesker, med forskjellige interesser der noen hadde sans for dette og andre hint. Hva da med partiloyaliteten som skal være så godt utviklet blant bevisste kommunister at dette umuliggjorde solistopptredener? Dette er nok en problemstilling og spørsmål stilt i rett tid. Men for det første så kunne partiets sentrale ledelse umulig ha oversikt over hvilke lokale saker som til enhver tid var gefundenes fressen i kadrenes omland. Dessuten brøt han jo ikke med noen av partiets sentrale paroler, han bare tilpasset de til den virkelighet han sto og virket i.

Vi så at redaktør Simensen hadde en egen forståelse og analyse av stortingsvalgene. Også der gikk han egne veier, og påpekte overfor partiets ledere at den strategien de hadde lagt ikke holdt mål. Der andre skyldte på utenforstående forhold våget han å kritisere.

I forhold til de lokale valgene klarte kommunistene i Harstad det ingen andre kommunistiske bypartier i Nord-Norge maktet. Myten om det alltid like borgerlige Harstad har slått kraftige sprekker gjennom de tall valgstatistikkene har vist oss. Det er her viktig å merke seg at ingen av tesene om sosialfascistiske tendenser i sosialdemokratiet noensinne kom på trykk i DN. Det siste aspektet er vel i røynda det som forklarer at midt i en tilnærmet hekseprosess iverksatt av Josef Stalin klarte de to arbeiderpartiene å få til et samarbeide der de ble enige om delingen av vervene ordfører og varaordfører. Når dette ikke inntrådte før perioden 1930/1931, var nok det et utslag av reint taktiske vurderinger med basis i realpolitiske vurderinger fra DNA si side etter som valget resulterte i at begge blokkene fikk akkurat like mange representanter. Og sett i en partitaktisk vinkling fra DNA sin side kan det og ha vært for å understreke en viss avstand til den nylig avgåtte varaordfører under et borgerlig regime.

Gjennomgangen av avisa som i dobbelt forstand er en studie i kulturhistorie har vist at den hadde sin helt klare lokale basis. Satsningsfeltene varierte mellom de lokale nyheter og tidens dannelses- og moderniseringsprosesser.

Den linja DN holdt seg på i forhold til da storverkstedet – Harstad mekaniske verksted gikk overende i 1927 viser på en forbilledlig måte hva som ligger i begrepet å gjøre

strategiske valg i en arbeidskonflikt der spillet om arbeidsplassene måtte bli satt foran snevre partiargumentasjonstaktiske vurderinger.

Og at avisa og dens redaktør slet for fotfestet ble illustrert av de anstrengelsene man gjorde for å spre budskapet ut over det snevre Harstad-samfunnet.

8. Avslutning

8.0 Harstad-folk og kommunisme

Innledningsvis stilte vi spørsmål om hvordan Simensen ville behandle de storpolitiske spørsmål som var oppe i hans tid som redaktør. Der har vi sett at hans lavkonfliktorientering ledet til at tilliten blant de han satte seg fore å representere økte jamt og sikkert. Taleren, agitatorens og presseemannens roller ledet til at NKPs suksess i Harstad ble veldig fokusert rundt Simensen. Vi har sett at strukturene i forhold til det lokale NKP-laget, DN og redaktør Simensens innsats som pressemann og politiker nærmest la seg til rette for ham. Hans organisatoriske talent til å sette sentrale partiparoler inn i lokal kontekst har vi sett både i forhold til rein partipolitikk og mer praktisk-orientert arbeid rettet mot kooperasjonen og folks faglige rettigheter.

NKP i Harstad fikk relativt høye oppslutning, først og fremst i kommunevalg, men og relativt sett i Stortingsvalg. Dette gjaldt i forhold til landsgjennomsnittet og ikke minst sammenholdt med Tromsø. At Harstad-kommunistene fikk inn fem representanter i bystyret i 1925 og ble med i formannskapet, førte i neste omgang til at Simensen ble varaordfører i andre periode; 1927-28. Det merkelige er her at de borgerlige partiene var i flertall, med 16 representanter mot sosialistenes 12, fordelt på sju DNA og fem NKP. Simensen ble varaordfører for Frisinnede Venstres Erlend Frisvold, som i det sivile var major og leder for underoffiserskolen i Harstad.

Redaktørens innflytelse på lokalsamfunnet, hans mange roller, og bruken av dem må vi se nærmere på. Dette innbefattes av hvordan avisene fungerte i lokalsamfunnet. Av særlig interesse fant jeg hvordan byens kulturliv ble omtalt og brukt i spaltene, men og hvordan kultur danner basis for dannelse. I tillegg til at den personlige faktor må gåes etter i sømmene er det nødvendig å ta høyde for at om ei kommunistisk avis skulle ha livets rett måtte den stå som forsvarer av de svakes rett. Hvor rett er en slik diagnostikk? Kan det være at mytene om trollet slår sprekker? Til å belyse det vil jeg bruke eksemplet om verkstedkonkursen i 1927. Og i samme slengen; la oss også se på DN's budskap. Var den et menighetsorgan?

8.1 Valgene

Vi har sett at NKPs kommunevalglistene i Harstad fikk fra 15 til i overkant av 20% oppslutning, som sammenholdt med Stortingsvalgresultatene gir et helt annet bilde av NKP enn den situasjonen partiet opplevde på landsbasis. Ved å inkludere Tromsø med omland kan flere aspekter ved saken trekkes inn. Det at Harstad-partiet økte tilslutningen med 9,7 prosentpoeng fra 1924 til 1925 var i seg sjøl en bragd, som jeg tror må tilskrives at partiet hadde egen avis. Dette kan selvsagt også kombineres med at det var først gang Simensen stilte som kandidat på ei valgliste. Simensens posisjon som redaktør, både for Fv og DN kan ha virket positivt inn på partiets oppslutning. I 1928 økte kommunistene igjen, nå med ytterligere 5,6 prosentpoeng til 20,5%. Velgerne konfirmerte så å si dette resultatet i 1931 ved at 20,7% av de frammøtte ga sin stemme til Harstad Arbeiderparti, avd NKP. Vi ser altså at kommunevalgresultatene er omvendt proporsjonale med NKPs resultater i Stortingsvalg, noe som for eksempel ikke kan forklares med lav valgdeltagelse som gjerne ga bedre resultat for kommunistene. Hvorfor fikk så Harstad-kommunistene bedre uttelling enn kameratene i Tromsø? Var det blott og bart det at man fikk ei avis opp å stå i sørfylket, eller kan det ha vært andre faktorer som og påvirket utviklingen? Det var nok av stor betydning hvordan partiet så å si kom i møte med lokalsamfunnet. Den hat- og skremselskampanjen som Komintern og NKPs sentrale ledelse førte overfor egne klassefrender slo med full tyngde tilbake på partiets valgresultat. Det at man i Tromsø ikke hadde egen avis og slik forholdt seg mer til Oslo kan ha vært en slik faktor. Samtidig ser vi at i Harstad klarte partiet å øke oppslutningen i denne perioden. Her var det nok den velorganiserte, målrettede 'kampen' for det daglige og lokale som lå under. Statsviteren Per Selle har flere inntak til den betydningen som egen presse og organisasjonsbygging spilte for sluttresultatene i sin gjennomgang av NKPs valgresultater.⁵⁹⁶ Lokalpartiet virker å ha hatt kompetanse og vidd til å gå inn i hva som 'rørte seg hos massene'. Slik lokalpartiet identifiserte seg med samfunnet ble det i sin tur identifisert med lokalsamfunnet.

8.2 Kommunistavisas plassering

Vi så at kommunistavisa i Tromsø måtte gi seg etter ganske kort tid. Det som kan ha ligget under her er selvsagt at AP-avisa Nordlys dominerte markedet så sterkt at kommunistenes avis i utgangspunktet var dømt til å tape. Oppslutningen om de enkelte arbeiderpartiene i 1924/25 er også en indikator som peker i samme retning for NKP i Tromsø.⁵⁹⁷ På den andre siden kan selvsagt årsaken til at kommunistene forble relativt svakere i Tromsø ha vært

nettopp det, at de ikke hadde en egen avis. Vi minnes hvor sterkt opptatt fylkespartiets ledelse var av å ville ha ei avis som kom ut i Tromsø/Nord-Troms. Viktigheten av å ha egen presse var et moment som Simensen ofte tok fram når han ville forklare hvordan bevegelsen kunne styrkes.⁵⁹⁸ Vi kan vel og tilføye at avisas redaksjonelle utforming må ha hatt betydning. Den fylte åpenbart behov langt ut over det å være et menighetsorgan for kommunistene.

8.3 Lokale initiativ

Harstad-kommunistenes satsing på kooperasjonen var gjort før splittelsen med tranmællittene inntrådte. Derfor ble også dette satsningsområdet gjenstand for mang en lang og stri tørn med sosialistiske brødre så vel som mer borgerlig orienterte elementer. Det at NKPs kadre vant fram i denne saken hadde åpenbart sammenheng med DNs bevissthetsnivå. Gjennom DNs kampanjejournalistiske argumentasjon overfor Bondelaget på at det kooperative foretaket Harstad Eggentral var kommunistisk initiert viser det at saken ikke bare ble tillagt viktighet, den var viktig i det daglige praktiske arbeidet. Det at alle som var på stiftelsesmøtet i Harstad Kooperative forening fulgte NKP ved splittelsen viser dertil at det var dette partiet som beholdt initiativet i det lokale samvirket. Den lange rekke med artikler til fordel for samvirketanken i DN, der redaktøren tilmed kritiserer partiets sentralstyre for å være for tafatte i spørsmålet blir slik en understrekning av at samvirketanken var et mål man og brukte som middel til å nå delmål så vel som hovedmål med. Via protokoller og vedtak i den nasjonale så vel som den internasjonale bevegelsen fant vi og at kommunistene satset meget bevisst på produksjonskooperativer. Det som var særegent i Harstad var at her ble dette koplet sammen med forbrukersamvirket. For meg synes det klarlagt at mye av Harstad-kommunistenes suksess grunnet seg på dette satsningsfeltet. Det samme ser jeg gjelder for andre steder i Nord-Norge der kommunistene sto sterkt; de var meget aktive i lokale kooperative organisasjoner. Kanskje særlig innenfor produksjonskooperativ.

Det at faglige rettigheter ble kjempet fram i fellesskap med de som sto midt i striden og at organisatoriske grep ble tatt for å få skikk på en innbyrdes kranglevoren arbeiderklasse har vi og sett var med og trygget om ikke akkurat 'bygget partiet', for historien forteller oss ingen ting om hvorvidt partiet rekrutterte medlemmer fra de fagforeninger som redaktøren var med og stiftet og i lange perioder sto i spissen for.

Da lokalpartiet tok opp igjen tradisjonen med arbeiderrevy ble det et tiltak som fikk en dobbeltfunksjon ved at revyene sveiset medlemmene sammen samtidig som de utad sørget for å reklamere for hva partiet sto for, på en – la oss kalle det folkelig måte. Ikke minst skjedde det via alle de arrangementer avisa refererte fra. Dertil var avisa flink til å referere fra andres

revyer og markeder. Dekningen av saken omkring musikkpaviljongen i 1927 fikk og samme funksjon, men samlet om mulig enda flere sympatisk innstilte overfor kommunistavisa som der stilte seg i bresjen for å forsvare 17. mai. Major Frisvold og redaktør Simensen arbeidet da nært som henholdsvis ordfører og varaordfører. Brev ble sendt forswarets øverste ledelse som slik ledet til en allianse der ordføreren i kraft av sitt offisersembete kunne komme i miskreditt vis a vis sin øverste lokale sjef. Jeg tror ikke vennskapet mellom ordfører og varaordfører var mer paradoksalt enn at det var fundert på noe så allment som identifikasjonen av en felles fiende. General Johannesen framsto som et fremmedelement i lokalsamfunnet. Dessuten hadde nok offiseren og kommunisten en felles interesse; å bedre kvalitetene i lokalsamfunnet.

8.4 Avisas tittel

Etter å ha gått igjennom sju komplette årganger for to aviser – innenfor rammen av ni år sitter jeg igjen med et mangslungent inntrykk. Det som tidlig slo meg var at begge avisene bar sitt navn med rette. Fv – et uttrykk for den strid stifterne av avisa sto i da den startet i det lille fiskerbonde og gruvesamfunnet i Salangen. Det mer moderne DN, som uttrykk for en tid da det begynte å bli vanlig å få ferske nyheter.

Da redaktør Simensen overtok redaktørkrakken i Fv kom han fra Hammerfest der folkets vilje hadde vært utprøvd mot samfunnets maktapparat. Utfallet av den kampen ble et heller svakt resultat, men dommen han fikk (120 dager ubetinget fengsel), viser tross alt en viss anerkjennelse av at det han sto for var fundert på folks interesser. Bataljene som ble utkjempet i Fvs spalter var av en annen karakter, men handlet dypest sett om det å søke å gi lokalbefolkningen mot og styrke til 'å stå på krava'. Stiftsmøtet i Bodø er også et godt eksempel på det, der religiøse fundamentalister sto opp i forsvar av det de mente var til beste for den oppvoksende slekt. Fvs redaktør hadde et litt annet syn på barns oppvekst og den pedagogikk de som menneskebarn fortjente. I samtid vant ikke avisa helt fram, men historien har gitt opposisjonen rett – også på disse punktene. I alle fall ble Pontoppidans forklaringer smått om senn bytta ut til fordel for hva fundamentalistene kanskje ville kalt en mer sekularisert skole. Tida i Fv ble ellers preget av den intense ideologiske striden Arbeiderpartiet da var oppe i. Simensen overtok et velorganisert støtteapparat rundt avisa, der lokale partilag, kommisjonærer og salgssteder var godt tatt vare på. Et slikt organisert apparat finner vi aldri rundt avisa DN. Det nærmeste vi kommer i så måte var det organisasjonsapparatet som Narvik-kameratene satte inn. Vi har sett på avisenes økonomi, og fant det meget lite sannsynlig at noen av de fikk bidrag fra Moskva. Jeg har undersøkt dette så

godt det lar seg gjøre, men fant at selv om Komintern hadde oversikt over de lokale forhold i Norge ble nok slik støtte konsentrert om NKPs mer sentrale organer.

8.4.1 Lokalavis

Ved gjennomgangen av DN fant jeg at den i alle henseende var lokal. De store begivenheter som gikk for seg ute i Europa fikk selvsagt sin behørige kommentar. Men den ga et overveiende inntrykk av lokal tilknytning. Det har ikke vært mulig for meg å gå inn i en eksplisitt kvantitativ analyse av dette, da jeg kun har hatt tilgang til fotokopier av avisene på mikrofilm, som gjør det vanskelig å måle artikler i spaltmillimeter. Det at avisa opererte med forskjellig antall spalter og format ga i så måte det endelige støtet til at millimeteroppmålingen ble oppgitt. Likevel har jeg søkt å gi inntak til min forståelse gjennom å trekke fram eksempler fra forskjellige årganger, samt at tabell 7 på side 73 også gir et visst inntrykk av stoffbredden.

Det var side to som var nyhetssida. Spalta Fra dag til dag ble i all hovedsak brukt til å referere store og mindre nyheter fra lokalsamfunnet, men også regionale nyheter fant sin plass her. Denne spalta dekket gjerne fra 40 % til 60 % av side to hvor også lederartikkelen og eventuelle petitnotiser med henvisning til lokale saker var plassert i tillegg til spredte annonser. Ja, og så må vi ikke glemme kino-annonsene og –anmeldelsene, som fikk plass enten i Fra dag til dag, eller i en egen spalte. Side to ble og brukt til å referere nyhetstelegrammer, men da uten angivelse av det nyhetsbyrået som hadde sendt ut nyheten. Naturlig nok varierte telegrammene i geografisk nivå, men i det vesentlige var det nasjonale nyheter. Jeg har forsøkt å gi eksempler på nyhetene som ble gitt prioritet, men egentlig kan vi si at de var av allmenn karakter – i et spenn som varierte fra planer om ny kraftstasjon til ungdommelig utforskningstrang og barnlig lek. I den perioden man søkte å knytte avisa nærmere Tromsø og Nord-Troms ble nyheter fra denne regionen satt i egen ramme, gjerne over to og tre spalter på side en, men som vi så, strandet forsøket – og man søkte bedre beitemarker i Narvik. Nyhetene fra Ofoten-regionen ble også plassert på første side. Narvik-kameratenes kommentarer fikk og plass der.

Den mer ideologisk pregede biten var ofte satt inn som en overordnet kommentar på første side. Når jeg sier at avisa bar sitt navn godt inkluderte jeg også denne sida, der denne spalta i godt over 70 % av tilfellene hadde lokal eller regional tilknytning. Unntakene var i enkelttilfeller der partiets sentralkomite hadde sendt ut et kommuniqué, men også da klarte som regel redaktøren å gi kommunikeet en lokal forankring, slik vi husker både om da

tollproposisjonen og kooperasjon var oppe til debatt. De sentrale og stalinistiske utspillene om sosialfascisme blant sosialdemokratiet kom likevel aldri på trykk i DN.

Vi har sett at avisa var overordentlig lokalt preget, men det må ikke hindre oss i å se at det var ei partiavis. I likhet med høyreavisa Harstad Tidende, venstreorganet Haalogaland og arbeiderpartiavisa Folkeviljen var Dagens Nyheter så absolutt partiorientert. Det innebar og å være internasjonal, ja faktisk var jo dette et av de opprinnelige hovedsiktemål med partiet; å være nært forbundet med ”brødre som bak grensen bor”. Redaktør Simensen må ha vurdert dette siktemålet og funnet at det ikke var noe motsetningsforhold i det å ivareta lokale interesser, som slik kunne knytte an til den nasjonale og internasjonale bevegelsen han så som nødvendig for å kunne drive politikk på lokalplanet. Solidaritetsfølelsen med Sovjet-Russland, de mange påminnelser om viktigheten av å øke handelssamkvemmet med den unge arbeider- og bondestaten viser oss det, sammen med øvrige solidaritetsmarkeringer av undertrykkende og drepende klassejustis.

8.5 Personen Sigurd Simensen

Jeg har ikke funnet vesensforskjeller i måten Simensen nærmet seg stoffet på fra hans tid som redaktør av Fv og til DN. Ikke i noen av avisene ble det framhevet noe lokalpatriotisk, ut over da DN meldte at fire Harstad-menn var innvalgt i partiets og ungdomsforbundets fylkesstyrer, om vi da ser bort fra stiftsmøtet i Bodø der Fv framhevet de lokale kommunistenes innsats. Det som likevel må ha spilt en rolle for avisenes påvirkningskraft på lokalbefolkningens holdning til de ideologiske aspekter ved avisene var nok heller den likeframme måten sakene ble lagt fram på. Bare i ytterst få tilfeller har jeg funnet artikler og reportasjer som raljerte med enkeltmenneskers oppfatninger. Tvert i mot virker det å ha vært ei gjennomtenkt linje dette, å vise respekt for enkeltmenneskers integritet. Heller ikke i den etter hvert betente religionssaken gikk Simensen over streken, ved å sjikanere ”de religiøse”. I enkelte tilfelle kan vi se at han påtalte mangel på konsekvens i forhold til teori og praksis, men aldri slik at argumentene brøt koden for god folkeskikk. Simensen ga karakteristikker av politiske motstandere som hadde piskesnertens virkning, men de var aldri ondsinnet. I DN gikk karakteristikkene ut over flere av DNAs folk enn folk fra andre og borgerlige partier. Et forhold som selvsagt var relatert til konkurransen om velgerne på venstresida.

Sentrale partiskriv ser og ut til å ha blitt behandlet på samme måte i Fv og DN. I de tilfelle der det ble referert til ’partihovedkvarteret’ vitnet det om en god porsjon trygg sikkerhet, og ofte en ikke ubetydelig snev av kritikk mot sentralledelsen. Dette gjaldt både perioden i DNA og NKP. Unntaket som bekrefter regelen var perioden før splittelsen i

november 1923, da Simensen trådte meget varsomt og blant annet fikk attesten lavkonfliktorientert fra Einhart Lorenz.⁵⁹⁹ Denne perioden er kan hende også den som best karakteriserer mannen som strateg. Vi kan velge å se ham som den godtroende med håp om at partene i tesekonflikten anno 1920/23 ville komme til 'fornuft', men når vi ser ham i aksjon fra de vinkler han virket innenfor; som agitator, partibygger, organisator, kulturarbeider og presseman, skjønner vi snart at det blir et for lettvent signalement på politikeren Simensen.

Det er fristende å bruke Kristian Steinnes sin beskrivelse i boka til Harstads 100-årsjubileum av mannen som må ha gjort et visst inntrykk på den profesjonelle historikeren: «Tidlig på tjuetallet bosatte den begavede Sigurd Simensen (1888-1969) seg i Harstad. (...) det var ingen hvem som helst som kom til Harstad ved inngangen til tjueårene. Han kom raskt til å bli den ubestridte leder for den radikale arbeiderbevegelsen i byen».⁶⁰⁰ Med foranstående redegjørelse i bakhodet tror jeg vi egentlig kan utrope Simensen til "den ubestridte leder for arbeiderbevegelsen i byen".

De to siste kommunevalgene før 2. verdenskrig ga også resultater over gjennomsnittet for kommunistene i Harstad og nabokommunene. Og da 'freden brøt løs' fikk NKP så stor tilslutning i Harstad at Simensen ble byens ordfører. Vi kan således spekulere i om det ikke må ha vært andre momenter inne i bildet enn det at kommunistene hadde hatt en avis i en periode av mellomkrigsårene. Jeg tror nok avisa var med og beredte grunnen, men da den måtte gi seg var fortsatt kaderpartiet intakt nok til å bite godt fra seg. Og - det å holde et avis flytende i konkurranse med andre aviser kan ha gjort Simensen mer sensitiv overfor det som rørte seg i befolkningen, og dermed til en politiker med bredere appell.

¹ Larssen: *Sti gjennom ulendt terreng* 1969, *Mennesker ved skillevei* 1971 og *Den langsomme revolusjonen* 1973.

² Arbeidernes leksikon, Edvard Bull d.e."Arbeiderbevægelsens stilling i de tre nordiske land 1914-1920". i *Tidsskrift for arbeiderbevegelsens historie* 1/1976, Trygve Bull: *Mot Dag og Erling Falk*, Det Norske Arbeiderpartis årsberetninger og Knut Langfeldt: *Moskvatesene i norsk politikk* for å ta noen i tillegg til de før nevnte av Larssen!

³ Rønning 2002 og 2004, Tjelmeland 2003 og 2004 og Wold-Karlsen 2005

⁴ Haagensen 1980:1ff

⁵ Dahl 2004:64 – Langfeldt 1972:144 – 151.

⁶ Eide 2000

⁷ Trykt i "What is History Now?" redigert av David Cannadine, Hampshire 2002.

⁸ Dahl 2004:28

⁹ Dahl 2004:27f

¹⁰ Dahl 2004:44f

¹¹ Dahl 2004:45

¹² Ginzburg 1983

¹³ Se appendiks 4 side 115

¹⁴ NOS Folketellingen i Norge 1. des 1920

¹⁵ Se Sellæg 2005

¹⁶ Kjeldstadli 2000:196 Se og Bull 1981, Kaldal 2003, Kjeldstadli 1991, Slettan 1994 og Tjelmeland 2004

¹⁷ AMNTNU Sigurd Simensen: *I Stille og storm* – bd 1:2

-
- ¹⁸ Begrepet småborger er brukt av Simensen i memoaropptegnelsene – men ble neppe anvendt av og blant aktørene i perioden han beskriver.
- ¹⁹ AMNTNU Sigurd Simensen: *I Stille og storm* – bd 1:3
- ²⁰ Vrå f. 1868. Fra 1905 red. av Fremtiden i Drammen. Også kjent som fremragende agitator. (Al bd VI sp 1054)
- ²¹ AMNTNU Sigurd Simensen: *I Stille og storm* – bd 1:3a f
- ²² AMNTNU Sigurd Simensen: *I Stille og storm* –bd 1:5
- ²³ AMNTNU Sigurd Simensen: *I Stille og storm* –bd 1:7
- ²⁴ AMNTNU Sigurd Simensen: *I Stille og storm* –bd 1:8
- ²⁵ AMNTNU Sigurd Simensen: *I Stille og storm* –bd 1:8/-2f
- ²⁶ AMNTNU Sigurd Simensen: *I Stille og storm* –bd 1:8/-3
- ²⁷ AMNTNU Sigurd Simensen: *I Stille og storm* –bd 1:10
- ²⁸ Se mer om disse organisasjoner og ideologier i Fure 1983, spesielt side 14 - 46
- ²⁹ AMNTNU Sigurd Simensen: *I Stille og storm* –bd 1:10 Av formuleringa ser man at det å studere sosialistisk litteratur ikke var helt nytt for ham.
- ³⁰ AMNTNU Sigurd Simensen: *I Stille og storm* –bd 1:8 e.
- ³¹ Gundersen var formann i Skotøyarbeidernes (fag)forening.
- ³² AMNTNU Sigurd Simensen: *I Stille og storm* –bd 1:8 d.
- ³³ AMNTNU Sigurd Simensen: *I Stille og storm* –bd 1:8 d.
- ³⁴ AMNTNU Sigurd Simensen: *I Stille og storm* –bd 1:8 d. Kan hende modellen egentlig kom fra Mellom-Europa, ja enn dog antikkens Hellas(!?). Dette er imidlertid en sak jeg vil komme tilbake til i et seinere arbeide. Her får vi inntil videre gå god for at Arbeidernes leksikon ikke tok munnen for full.
- ³⁵ Klassekampen kom ut med ett nummer pr uke i denne perioden – og er klassifisert som tidsskrift i ”Bibsys”.
- ³⁶ Bjørnsen 1990:508 - se og AMNTNU Sigurd Simensen: *I Stille og storm* –bd 1:11ff
- ³⁷ AMNTNU Sigurd Simensen: *I Stille og storm* –bd 1:11 – se og Bjørnsen 1990:514f
- ³⁸ AMNTNU Sigurd Simensen: *I Stille og storm* –bd 1:11
- ³⁹ AMNTNU Sigurd Simensen: *I Stille og storm* –bd 1:11 – Bjørnsen 1990:509 hevder at delegasjonen besto av Arnt Aamodt, Simensen og Ousland.
- ⁴⁰ AMNTNU Sigurd Simensen: *I Stille og storm* –bd 1:13ff
- ⁴¹ Se f eks Bjørnsen 1990
- ⁴² Langfeldt 1966:63 sier 60.000, AMNTNU Sigurd Simensen: *I Stille og storm* –bd 1:28 sier 70.000
- ⁴³ Protokoll over forhandlingene paa det 23. ordinære landsmøte i Kristiania Kristiania 1918:9
- ⁴⁴ AMNTNU Sigurd Simensen: *I Stille og storm* –bd 1:38
- ⁴⁵ Protokoll over forhandlingene paa det 23. ordinære landsmøte i Kristiania Kristiania 1918:119 og AMNTNU Sigurd Simensen: *I Stille og storm* –bd 1:38f
- ⁴⁶ Ginzburg 1999
- ⁴⁷ Simensen 1917
- ⁴⁸ AMNTNU Sigurd Simensen: *I Stille og storm* –bd 1:40
- ⁴⁹ Indtrøndelagens socialdemokrat 1914 Se og Bull 1939:140
- ⁵⁰ AMNTNU Sigurd Simensen: *I Stille og storm* –bd 1:44
- ⁵¹ Olaussen var redaktør av Klassekampen i Norge
- ⁵² Houmann og Thing 1990:24f
- ⁵³ AMNTNU Sigurd Simensen: *I Stille og storm* –bd 1:50 – se også ABA Protokoll for NSU/NKU Kristiania 1915-1922: Centralstyremøte 19/11-18 side 193
- ⁵⁴ Fv 20/12-18 s 2
- ⁵⁵ Fv 6/12-18 s 2
- ⁵⁶ Protokoll for NSU/NKU Kristiania 1915-1922: Centralstyremøte 9/12-18 side 193f. Se og faksimiler av brev fra DNA 20/12-18 til NSU og ”Instruks” til sekretæren fra NSU dat 21.12.18- side 196 i NSUs protokoll.
- ⁵⁷ Fv 17/12-18 s 2
- ⁵⁸ Protokoll for NSU/NKU Kristiania 1915-1922: Centralstyremøte 30/1-19 side 201.
- ⁵⁹ Nordwall 2005:155
- ⁶⁰ Nordlys 2/5-19 (lederartikkel) s 2
- ⁶¹ AMNTNU Sigurd Simensen: *I Stille og storm* –bd 2:5
- ⁶² Christensen/Tjelmeland 2003:166
- ⁶³ Protokoll for NSU/NKU Kristiania 1915-1922: Landsmøte 4/6-19 side 217.
- ⁶⁴ AMNTNU Sigurd Simensen: *I Stille og storm* –bd 2:6f
- ⁶⁵ AMNTNU Sigurd Simensen: *I Stille og storm* –bd 2:8
- ⁶⁶ AMNTNU Sigurd Simensen: *I Stille og storm* –bd 2:9
- ⁶⁷ Protokoll for NSU/NKU Kristiania 1915-1922: Distriktsformannsmøte 30/1-20 side 275f.
- ⁶⁸ AMNTNU Sigurd Simensen: *I Stille og storm* –bd 2

⁶⁹ Nordwall 2005:155

⁷⁰ Hjemkomsten ble feiret av stedets lokale "sosialistmusikk" som stilte opp på kaia ved båtens anløp og spilte Internasjonales da Simensen gikk i land.

⁷¹ Olsen 1995:114

⁷² Håkon Meyer som også hørte til på venstre fløy (ble leder av VKU fra stiftelsen i desember 1923, omdøpt til AUF i april 1927) ga relativt tidlig tilkjenne sin sympati med korporatismen – han skrev i Mot Dag (Erling Falks tidsskrift) med umiskjennelige antisemittiske kjennetegn i 1922. Det var Kominterns utsending til DNAs landsstyre; Nikolai Bucharin som uttrykte bekymring for at "elementer i Mot Dag vil utvikle seg til fascister". Dette fikk som kjent Bucharin rett i, i alle fall mht Meyer, hevder Trygve Bull i sin bok om Mot Dag. (Bull 1987:111)

⁷³ AL bd V sp 23

⁷⁴ Anton Pannekoek (1873-1960) skrev i 1918 boka *Die taktischen Differenzen in der Arbeiterbewegung* hvor han tok klar stilling til parlamentarismen "som den vanlige form for borgerskapets politiske makt". Analysen er et vesentlige bidrag til hans utvikling av Marx' tenkning i samme lei. Samtidig gir boka en klar anbefaling av å nyttegjøre seg tydeliggjøringen av de antagonistiske klasse motsetningers klargjørende form som kommer til uttrykk nettopp ved et parlamentsvalg. Han så valgene som en opplysningskampanje med stor verdi for de undertrykte klasser, i motsetning til reformistene som betraktet parlamentet som statens overbygning og at det derved skulle være mulig å 'vinne kampen' ved å erobre parlamentet. Pannekoek framhevet også at "fagbevegelsen danner den naturlige organisasjonsformen for proletariatet", men de ville fungere som "umiddelbare organer for den revolusjonære klassekampen", noe han begrunnet gjennom forståelsen av at "de ikke har satt seg kapitalismens undergang som mål", men ville kunne danne "et element for samfunnets revolusjonære omforming". Gjennom sin daglig kamp vil så proletariatet erverve "proletarisk disiplin" som kan virke befordrende for fellesaksjoner og masseaksjoner. (Lorenz 1975:9 og 29) Han ble en av Lenins allierte fra omkring det tidspunkt denne besverget "All makt til sovjetene". Seinere ble Pannekoek støtt ut i det ytterste mørke allerede i 1920. Da hadde han solidarisert seg med den venstrekommunistiske opposisjonen i Tyskland. (Lorenz 1975:9 og 30) (Se også Petersen 1965:36-60) Det har vært viktig for meg å klarlegge disse forhold før jeg går videre med komparasjonene for at det ikke skal oppstå misforståelse med hensyn til teoriens egentlige opprinnelser, som det altså av foranstående klart skal framgå ikke kom via Moskva. Bakgrunnen for Pannekoeks brudd med Moskva lå i det faktum at Lenins forhold til sovjetene var taktisk betinget, og ikke av prinsipiell natur. Dette så ikke Pannekoek klart før praksisen viste seg. Hans kritikk av SUKP og Lenins partiteori kom da fram i følgende frasering fra *Verdensrevolusjonen og kommunistisk taktikk*: «Det taktiske problem er ikke hvorledes man så raskt som mulig skal erobre makten, når den bare i første omgang er en skinnmakt (...) men hvorledes man skal bygge ut grunnlaget for en varig klasse makt hos proletariatet. Ingen 'beslutsom minoritet' kan løse de problemer som kan løses gjennom hele klassens aktivitet». (Lorenz 1975:18)

⁷⁵ Langfeldt 1966

⁷⁶ Langfeldt 1966:78

⁷⁷ Simensen 1917

⁷⁸ Langfeldt 1966:79

⁷⁹ Lorenz 1975:14f

⁸⁰ AMNTNU, Sigurd Simensen: «I stille og storm», bd 2:26

⁸¹ Se kap 2 Arbeiderråd

⁸² Simensen 1917:3

⁸³ AMNTNU Sigurd Simensen 1963

⁸⁴ Settingen der dette skal ha skjedd er i Simensens formulering vag, men vi aner at han snakker om mellomkrigstida, ca 1935. På meg virker denne anklagen temmelig uvøren og usaklig, men den har muligvis rot i den korporatismen DNA skapte gjennom det store bondeforliket.

⁸⁵ Lorenz 1975:19 Lorenz siterer her fra Pannekoeks *Verdensrevolusjonen og kommunistisk taktikk*.

⁸⁶ Lorenz 1975:26

⁸⁷ Rønhaug 2006

⁸⁸ Larssen 1952:137

⁸⁹ Trondenes krets ble delt – før landsmøtet i DNA 1919 i Trondenes nye kreds parti og Senjen nye kreds parti, da ble sannsynligvis eierskapet overført Senja og Trondenes kreds partier i ideelt like store deler. (jf DNAs protokoll fra landsmøte 7.-10. juni 1919:5)

⁹⁰ Fv nr 86 12/11 1923 s. 4. Maurset 1987:115

⁹¹ ABANN – arkivkatalog 2002 Arbeiderpartiet – Troms Arbeiderparti – Om arkivskaper s 1.

⁹² Larssen 1952:43 – se også www.nsd.uib.no/data/polsys/partiveven/

⁹³ Nordwall 2005:147

⁹⁴ Larssen 1953:137 / www.museumsnett.no/tmusdata/fotefar/salangen/salangen.htm og Bygdnes 1994:27

-
- ⁹⁵ Harstad Arbeidersamfund protokoll (1898 – 1904) (ikke i forfatterens besittelse) – Referanse i notat fra Bygdnes til undertegnede . Se og Steinnes 2003:20ff og Lysaker 1978, bd 4:388
- ⁹⁶ Kristensen 1977.
- ⁹⁷ AMNTNU, Sigurd Simensen: «I stille og storm», bd 2:33
- ⁹⁸ Fv 27/1-22 s 2
- ⁹⁹ AMNTNU, Sigurd Simensen: «I stille og storm», bd 2:33
- ¹⁰⁰ Jeg har heller ikke funnet noen antegnelser om dette i Fv. Opplysningen fant jeg hos Nordwall, som har fått tak i den via Rolf Arvola, som har skrevet om «Arbeiderbevegelsen i Harstad». Nordwall 2005: 155 og 252
- ¹⁰¹ Steinnes 2003:98
- ¹⁰² Fv 30/1 1922
- ¹⁰³ Münzenberg 1926:47
- ¹⁰⁴ Münzenberg 1926:49
- ¹⁰⁵ Den høiresocialistiske lap er etter all sannsynlighet avisa Nordlands Nyt som kom ut på Melbu.
- ¹⁰⁶ Fv nr 20 15/2 1922
- ¹⁰⁷ Fv nr 24 24/2 1922
- ¹⁰⁸ I avisartikkelen bruker Ingebrigtsen forbokstaven V i stedet for W.
- ¹⁰⁹ Fv nr 26 1/3 1922
- ¹¹⁰ Fv nr 38 29/3 1922
- ¹¹¹ Lorenz 1975:19 - her sitert fra Pannekoeks *Verdensrevolusjonen og kommunistisk taktikk*.
- ¹¹² AL bd. 6:229
- ¹¹³ Maurseth 1987:267
- ¹¹⁴ Fv nr 16 6/2 1922 s 2
- ¹¹⁵ Se appendiks 3: Oversikt over foreninger tilsluttet Trondenes kretsparti s ii
- ¹¹⁶ Appendiks 3 s 114
- ¹¹⁷ Appendiks 1 s 113; Merk at avisa ikke ble solgt i Tromsø, sannsynligvis for ikke å konkurrere med Nordlys.
- ¹¹⁸ Appendiks 2 s 113
- ¹¹⁹ Fv 27/1 1922 s 2
- ¹²⁰ For andre som kan tenkes å gå inn i denne materien – ligger i alle fall disse fakta på bordet.
- ¹²¹ Harstad Arbeidersamfund protokoll 21. juni 1921 – 8. april 1983 styremøte 16/5 1922
- ¹²² Harstad Arbeidersamfund protokoll 21. juni 1921 – 8. april 1983 Generalforsamling 4/2 1923
- ¹²³ Harstad Arbeidersamfund protokoll 21. juni 1921 – 8. april 1983 styremøte 12/9 1923
- ¹²⁴ Harstad Arbeidersamfund protokoll 21. juni 1921 – 8. april 1983 styremøte 11/12 1923
- ¹²⁵ AL bd VI sp 299
- ¹²⁶ Nordland fremtid 1922
- ¹²⁷ Fv 5. juli 1922 s 2
- ¹²⁸ Fv 14. juni 1923 s 1
- ¹²⁹ Fv 10. mars 1922 s 2
- ¹³⁰ Fv 13. mars tom. 24. mars 1922 s 2. Holmboe ble justisminister i Hornsrud sin DNA-regjering i 1928.(AL bd III, sp 949)
- ¹³¹ Fv 17. mars 1922 s 2
- ¹³² Fv 13. juli 1922 s 1
- ¹³³ Fv 13. juli 1922 s 1
- ¹³⁴ Fv 13. juli 1922 s 2
- ¹³⁵ AMNTNU *I stille og storm* bd 2
- ¹³⁶ Fv 5. oktober 1922 s 2
- ¹³⁷ Gerhardsen 1974
- ¹³⁸ Fv 9.,12., 16. og 19. okt. 1922 . Hele serien var plassert nederst til høyre over tre spalter på første side.
- ¹³⁹ Kirke og skoledepartementet - var navnet på det som nå heter henholdsvis Utdannings og forskningsdepartementet og Kultur og kirke departementet.
- ¹⁴⁰ AMNTNU *I stille og storm* bd 2 – Se også Hognestad 1923 og Eftestøl 1923
- ¹⁴¹ Hognestad 1923:10 ff – og Eftestøl 1923: særlig 12ff
- ¹⁴² Hognestad 1923:11 - Eftestøl 1923 argumenterer motsatt: særlig s 13
- ¹⁴³ Haalogaland 12. februar 1923 s 1.
- ¹⁴⁴ H T 19. februar 1923 s. 2
- ¹⁴⁵ AMNTNU *I stille og storm* bd 2 s.41B f
- ¹⁴⁶ AMNTNU *I stille og storm* bd 2 s.41B f
- ¹⁴⁷ Statsarkivet i Tromsø: Biskopen, eske 247. Det frivillige kirkelige stiftsmøte Bodø; ”Fortegnelse over deputerede til det frivillige kirkelige stiftsmøte i Bodø 13-16 april 1923”
- ¹⁴⁸ H T 28. februar 1923 s. 2

-
- ¹⁴⁹ NF 13. april 1923.
- ¹⁵⁰ Fv 19. april 1923 s 1
- ¹⁵¹ Tromsø 14. april 1923 s 2, NF 16. april 1923. s 1, Haalogaland 16. april 1923 s 1. Fv 19. april 1923 s 1
- ¹⁵² AMNTNU *I stille og storm* bd 2 s.41C
- ¹⁵³ NF 16. april 1923 s 1. Se også Fv 19. april 1923 s 4 – som nok har fått sitt referat fra NF.
- ¹⁵⁴ Erik Pontoppidan f 24/8 1698 i Århus i Danmark. Mens han var predikant ved det kongelige slott i København ga han ut katekismeforklaringen i 1737. (Opplysninger hentet i et tillegg lagt til boka *Pontoppidans forklaring* 2005) Pontoppidans forklaring ble brukt i den norske grunnskolen langt inn i det 20. århundre.
- ¹⁵⁵ AMNTNU *I stille og storm* bd 2 s.41D
- ¹⁵⁶ Nordlandsposten 16. april 1923 s 2, Tromsø 18. april 1923 og HT 18. april 1923 s 3
- ¹⁵⁷ Fv 23. april 1923 s 1
- ¹⁵⁸ Nordlandsposten 16. april 1923 s 2, Tromsø 18. april 1923 **Rolness, Peder Ragnvald B.**; F i Ibestad 1/6 1892. Foreldre gbr og fisker Lars Petter Martin Pederson Rolness (f 21/7 1862) og Eline Kristine Hansdtr. (f 25/7 1869, d. 18/9 1898) St 1913, cand theol (U.) 1918 H., pract L. Folkeskulelærer i Ibestad 1913 – 1914, timelærer i Treiders handelsskule 1916-1917 og vikarteneste ved millomskular og gymnas i Oslo, ungdomsprest i Hålogaland 1919. Opplysningene om Rollnes er hentet fra *Norges kirke og presteskap ved 900-årsjubileet* redigert av Alfred Eriksen.
- ¹⁵⁹ Fv 23. april 1923 s 1. Kristen Skjeseth f i Vang Hedmark 3/8 1880, hadde vært residerende kapellan i Ofoten i 1909, og sogneprest i Vågan samt prost i Lofoten fra 1921 – opplysningene om Skjeseth er hentet fra *Norges kirke og presteskap ved 900-årsjubileet* redigert av Alfred Eriksen.
- ¹⁶⁰ Fv 23. april 1923 s 1. Kristen Harald Ophus Devold, f. i Ålesund 29/9 1863 var sogneprest i Tromsdalen fra 1912 og prost i Troms prosti fra 1919. opplysningene om Devold er hentet fra *Norges kirke og presteskap ved 900-årsjubileet* redigert av Alfred Eriksen.
- ¹⁶¹ Statsarkivet i Tromsø: Biskopen, eske 247. Det frivillige kirkelige stiftsmøte Bodø.
- ¹⁶² AMNTNU *I stille og storm* bd 2 s.41D
- ¹⁶³ Tromsø 16. april 1923 s 3
- ¹⁶⁴ Fv 23/4-23
- ¹⁶⁵ Det fins flere eksempler på denne taktikken fra Læstadianere som slik gjerne ga uttrykk for sin antipati mot taleres mening. Om taleren kom helt på tverke i forhold til den rådende oppfatning kunne de også sette inn større kraft ved å istemme en salme – da gjerne med ”brodd” mot talerens utlegninger.
- ¹⁶⁶ Skoledirektør Tøger Hagemann f. i Namsos 21. sept. 1867 Hadde vært lærer ved Steinkjer folkeskole fra 1893 og bestyrer ved middelskolen sammesteds 1900, kst. skoledirektør i Nidaros bispedømme 1908, skoledirektør i Nordland og Troms fylker 1910. Skoledirektør i Oslo bispedømme 1925. Ordfører i Steinkjer 1906 og medlem av Tromsø formannskap 1913. Opplysningene er hentet fra *Norges kirke og presteskap ved 900-årsjubileet* redigert av Alfred Eriksen, og Hvem Hva Hvor 1934.
- ¹⁶⁷ *I stille og storm* bd 2 s.41D
- ¹⁶⁸ H T 20. april 1923 s. 1
- ¹⁶⁹ H T 7. mai 1923 s. 1
- ¹⁷⁰ Bull 1923
- ¹⁷¹ Bull 1923:21ff
- ¹⁷² Fv 11. okt. 1923 – har første melding om Manasse budbærer.
- ¹⁷³ AL bd V sp 210 – se og www.caplex.no ...
- ¹⁷⁴ Fv 12. juni 1922 s 2
- ¹⁷⁵ Fv 23. april 1923 s 3
- ¹⁷⁶ Fv 1. mars 1923 s 1
- ¹⁷⁷ Fv 12. april 1923 s 1
- ¹⁷⁸ Fv 12. april 1923 s 1
- ¹⁷⁹ Fv 12. april 1923 s 2
- ¹⁸⁰ Fv 4. juni 1923 s 2
- ¹⁸¹ Bruun/Myrstad 2004:30
- ¹⁸² Fv 7. mai, 9. mai, 14. mai, 18. mai, 24. mai og 28. mai 1923 på sidene 1, 3 og 4.
- ¹⁸³ Innlegget ble trykket i avisa Tromsø 24. og 26 april samt 3. mai 1923.
- ¹⁸⁴ Tromsø 7. mai 1923
- ¹⁸⁵ Statsarkivet i Tromsø: Biskopen, eske 247. Det frivillige kirkelige stiftsmøte Bodø.
- ¹⁸⁶ LM 21:15
- ¹⁸⁷ Beretning 1921:47
- ¹⁸⁸ VI vil 2001:DNA921VM.RTF side 1
- ¹⁸⁹ NSU som seinere ble NKU hadde i mange år spilt førstefiolin i det å lede partiet inn på sin venstrekurs. Om Bucharins rolle i dette – se McDermott og Agnew 1996:49ff

-
- ¹⁹⁰ Fv 31. mai 1923 s 2
- ¹⁹¹ Gyldendal bd 1:sp 600 – se også AL bd 1 sp. 128.
- ¹⁹² Fv 2. juli 1923 s 1
- ¹⁹³ Fv 16. juli 1923 s 1
- ¹⁹⁴ AL bd I sp 128
- ¹⁹⁵ Hanssen 1918
- ¹⁹⁶ Der heter det nemlig blant annet: «Vi vil derfor at skolen (...) skal meddele alle samfundets barn, ogsaa naar det gjelder religionen, alle de historiske kjendsgjæringer, som skolen tør ta ansvaret for at sende de unge ut i livet med som grundlag for deres senere undervisning og virke. Men (...) paa ”aabenbaring” eller ”fornuftsslutninger” – det skal skolen overlate til kirkesamfundene, prestene og forældrene – som en kirkelig eller privat sak. (...). Dette er den bekjendelsesfri skole».
- ¹⁹⁷ Simensen ble nok og farget av tesene. Jf foran om Landsmøtet 1921 etc.
- ¹⁹⁸ Hanssen 1918:15f
- ¹⁹⁹ Fv 13. sept 1923 s 1
- ²⁰⁰ Fv 3. sept 1923 s 3
- ²⁰¹ Fv 4. okt. 1923. s 1
- ²⁰² Lorenz 1983:228
- ²⁰³ Fv 23. april 1923 s 2
- ²⁰⁴ Fv 24. mai 1923. se også avisa Tromsø
- ²⁰⁵ Fv 7. juni 1923 s 2
- ²⁰⁶ Fv 14. juni 1923 s 3
- ²⁰⁷ Fv 28. juni 1923 s 2 og 3
- ²⁰⁸ Fv 20. september 1923 s 2 og 3
- ²⁰⁹ Fv 2. juli 1923 s 3
- ²¹⁰ Fv 5. juli 1923 s 2
- ²¹¹ Ottosen m/fl 2002
- ²¹² Fv 18., 21. og 26. sept. 1922.
- ²¹³ Fv 25. juni 1923 s 1 – Se Hansen, Olaussen, Zakariassen 1923:upaginert (6)
- ²¹⁴ Fv 7. august 1923 s 2
- ²¹⁵ Bull 1923 se Fv 29. sept 1923 s 1
- ²¹⁶ Fv 18. juni 1923 s 2
- ²¹⁷ Fv 26. juli 1923 s 2
- ²¹⁸ Eng. sto for Engebret – Funnet i Statsarkivet i Tromsø: Biskopen, eske 247. Stiftsmøtet i Bodø.
- ²¹⁹ Fv 2. august 1923 s 3
- ²²⁰ F og M refererer seg til hovedfraksjonene i partiet med omsyn til stillingtaken til Komintern.
- ²²¹ Fv 20. august 1923 s 2
- ²²² Fv 6. september 1923 s 2
- ²²³ Fv 7. juni 1923 s 2
- ²²⁴ Fv 19. mars 1923 s 1
- ²²⁵ Fv 21. juni 1923 s 1
- ²²⁶ Fv 13. september 1923 s 2
- ²²⁷ Fv 23. april 1923 s 3
- ²²⁸ Fv 7. mai 1923 s 2
- ²²⁹ Fv 7. mai 1923 s 1
- ²³⁰ Fv 9. mai 1923 s 2
- ²³¹ Fv 8. feb. 1922 s 3
- ²³² Fv 31. mai 1922 s 1
- ²³³ Fv 19. juli 1923 s 1
- ²³⁴ Fv 23. juli 1923 s 2
- ²³⁵ Fv 17. feb. 1922 s 1
- ²³⁶ Fv 12. feb. 1923 s 1
- ²³⁷ Fv 3. september 1923 s 2 - Se Fasting 1962 – s 198ff
- ²³⁸ Fv 20. september 1923 s 2
- ²³⁹ Se tabell. nr 3 s 8
- ²⁴⁰ Høeg 1974:97
- ²⁴¹ Fv okt. 1923 Se også Høeg 1974:97
- ²⁴² Sannsynligvis hadde da allerede Fvs trykkeri trykt programmet deres.
- ²⁴³ *I stille og storm* bd 2
- ²⁴⁴ N. Bucharin 1923:1

-
- ²⁴⁵ N. Bucharin 1923:16
²⁴⁶ Hanssen 1918
²⁴⁷ Se Lorenz 1983
²⁴⁸ Se Marx/Engels 1969
²⁴⁹ Jf innledningen – kap. 1
²⁵⁰ Langfeldt 1972:49ff – Se og Langfeldts intervju med Arvid G. Hansen
²⁵¹ Maurseth 1987:287
²⁵² Kristiansen 2001 (A):106f
²⁵³ Aps repr s 3
²⁵⁴ Aps repr s 8
²⁵⁵ Protokoll over forhandlingene paa Det norske Arbeiderpartis ekstraordinære landsmøte 2.-4. november 1923:14
²⁵⁶ NKPs protokoll Det ekstraordinære landsmøte 1923 s 21 og 22
²⁵⁷ NKPs første formann – se Kristiansen 2001A
²⁵⁸ Gerhardsen 1974:185f
²⁵⁹ Sovjet = det russiske ordet for begrepet råd.
²⁶⁰ Jf kap 3 s 25
²⁶¹ Fv nr 86 12/11 1923 s. 1
²⁶² Fv nr 86 12/11 1923 s. 1
²⁶³ Fv nr 86 12/11 1923 s. 2
²⁶⁴ Norges Kommunistiske Parti ble stiftet på Østkanten samfunnshus samme dag de 103 forlot DNA.
²⁶⁵ Fv nr 86 12/11 1923 s. 3
²⁶⁶ Fv nr 87 15/11 1923 s. 3
²⁶⁷ Harald Pedersen var en av de 103 som stiftet NKP; han var muligens ikke rukket heim enda.
²⁶⁸ Fv nr 87 15/11 1923 s. 3
²⁶⁹ Fv nr 88 19/11 1923 s. 1
²⁷⁰ Fv nr 88 19/11 1923 s. 1
²⁷¹ Fv nr 88 19/11 1923 s. 1 og 4
²⁷² Fv nr 88 19/11 1923 s. 1 og 4
²⁷³ Fv nr 88 19/11 1923 s. 3
²⁷⁴ AMNTNU, Sigurd Simensen: «I stille og storm», bd 2:37
²⁷⁵ AMNTNU, Sigurd Simensen: «I stille og storm», bd 2:37
²⁷⁶ AMNTNU, Sigurd Simensen: «I stille og storm», bd 2:37– Se også Hall Hofsvang 1967 Del 2:1
²⁷⁷ Fv nr 89 22/11 1923 s. 2
²⁷⁸ Fv nr 91 29/11 1923 s. 1
²⁷⁹ Fv nr 91 29/11 1923 s. 2
²⁸⁰ Lorenz 1983:228
²⁸¹ Fv nr 93 6/12 1923 s. 1, nr 94 10/12 1923 s. 1 og nr 95 13/12 1923 s. 1
²⁸² Fv nr 96 17/12 1923 s. 1
²⁸³ Fv nr 97 20/12 1923 s. 1
²⁸⁴ Fv nr 97 20/12 1923 s. 1
²⁸⁵ Fv nr 97 20/12 1923 s. 2
²⁸⁶ Fv nr 97 20/12 1923 s. 2
²⁸⁷ AMNTNU, Sigurd Simensen: «I stille og storm», bd 2:37
²⁸⁸ Fv nr 97 20/12 1923 s. 2
²⁸⁹ AMNTNU, Sigurd Simensen: «I stille og storm», bd 2:38 - Posten Norge opplyser at et brev fra Kristiania til Harstad den gang brukte i overkant av 8 dager.
²⁹⁰ AMNTNU, Sigurd Simensen: «I stille og storm», bd 2:38
²⁹¹ HT og Haalogaland.
²⁹² Her refereres til et såkalt arbeidermarked som gikk for seg i Harstad Arbeidersamfund. AMNTNU, Sigurd Simensen: «I stille og storm», bd 2:39
²⁹³ Ottosen m fl 2002:36ff – se også Nerbøvik 1999:226ff
²⁹⁴ Agrar – her definert til også å omfatte fiskeribefolkningen – så å si a la Chayanov.
²⁹⁵ Lundestad 1988:31f og Drivenes 1986:21 – Se også Ottar 119/120:14
²⁹⁶ Lippe 1966:189
²⁹⁷ Da Simensen i 1918 ble innvalgt i DNAs sentralstyre ble hans funksjon å være med i redaksjonen av partiets hovedorgan, hvor han ble godt samkjørt med Olav Scheflo som den gang var redaktør av Socialdemokraten. Jf AMNTNU *I stille og storm*.

-
- ²⁹⁸ AMNTNU *I stille og storm*, bd 2 s 10 og ABA Protokoll for NSU/NKU Kristiania 1915-1922 Sentralstyrets protokoll 17.4.1915 – 22. 12. 1922 side 216 – 217 (fra landsmøtet i 1919)
- ²⁹⁹ DN 26/4 1924 s. 1
- ³⁰⁰ DN 10/5 1924 s. 1
- ³⁰¹ I denne kontekst skal krets forstås som distrikt): Troms distrikt av NKP
- ³⁰² AMNTNU 2648: brevveksling mellom Simensen og Norsk folkemuseum avd Arbeiderminner
- ³⁰³ Se kapittel 1
- ³⁰⁴ Dn 20. mars 1924 s 1
- ³⁰⁵ Dn 20. mars 1924 s. 1
- ³⁰⁶ Dn 20. mars 1924 s. 1
- ³⁰⁷ Dn 20. mars 1924 s. 1
- ³⁰⁸ Tjelmeland 2004:128
- ³⁰⁹ Dn nr 2 5/4 1924 s. 2
- ³¹⁰ Se Fv 3/4 1924 s 1
- ³¹¹ Opplyst til forfatteren på 1970-tallet av Paul Nilsen – kasserer i Harstads NKP-lag i to mannsaldre.
- ³¹² Ginzburg 1983
- ³¹³ Dn 20. mars 1924
- ³¹⁴ Se appendiks nr. 4 side iii
- ³¹⁵ Christensen/Tjelmeland 2003:45
- ³¹⁶ Christensen/Tjelmeland 2003:45
- ³¹⁷ Dvs at han var et av foreningens ”gamle medlemmer”. Et kuriosum: Fossum satt som styremedlem i flere år, siste gang – i 1935 ble han valgt som suppleant til styret.
- ³¹⁸ Hansen 1996:188ff
- ³¹⁹ Postens historie Maihaugen, Tabeller over avisporto med mer 1926-1930
- ³²⁰ Johannessen /Thue 1997
- ³²¹ Hall-Hofsø 1967 del 2:2
- ³²² DN 24/6 1924 s 1
- ³²³ Haalogaland 14/1 1918, HT 20/4 1923, Nordlys 1/5 1923 og Tromsø 30/5 1923
- ³²⁴ Klassekampen 12/6 1915, Sydvaranger 7/6 1913, Nordlands avis 14/4 1920, Friheten 6/12 1923, Troms Fylkes kommunistblad 30/1 1924, Nordlands Nyt 17/4 1923, Indrøndelagen 12/9 1914
- ³²⁵ DN 12. februar 1927.
- ³²⁶ John Eid Olsson i telefonsamtale med forfatteren kl 1835 – 1900 15. sept. 2005
- ³²⁷ AMNTNU *I stille og storm*, bd 2 s 15
- ³²⁸ DN 3. juni 1924 s 1
- ³²⁹ Steinnes 2002:148.
- ³³⁰ Se Steinnes 2002 og 2003.
- ³³¹ B & N Linjen, Hurtigruter og Godsruiter 1924 – 1925
- ³³² Eriksen 1999
- ³³³ Se tabell 4 s 9
- ³³⁴ Tabell nr 3 side 8
- ³³⁵ B & N Linjen, Hurtigruter og Godsruiter 1924 – 1925
- ³³⁶ Kaasmoli var redaktør av
- ³³⁷ DN 29/4 1924 s. 1
- ³³⁸ DN 12/7 1924 s. 1
- ³³⁹ DN 15/7 1924 s. 1
- ³⁴⁰ DN 21. og 28. januar 1928 s. 2
- ³⁴¹ DN 21/2 1925 s. 2
- ³⁴² Norske aviser 1973:101 – Nasjonalbiblioteket kontaktet 230106, der man først opplyste at avisene fantes, men etter et intenst detektivarbeide ble det klarlagt at vedkommende på NB i Mo i Rana hadde tatt feil. Lakunene var ikke blitt etterfylt.
- ³⁴³ For den perioden jeg undersøker kom Fv ut med 3 nummer pr uke til og med nr 76; fredag 7. juli 1922. Under avishodet i nummer 77; mandag 10. juli sto det fortsatt «Utkommer hver mandag, onsdag og fredag.», men avis nr 78 kom ut torsdag 13. juli, og fra da av sto det «Utkommer hver mandag og torsdag».
- ³⁴⁴ Se for eksempel annonse fra Aas & Søns trykkeri i DN 27. august 1927
- ³⁴⁵ Se for eksempel Fv Nr. 94 torsdag 7. september 1922 s 3.
- ³⁴⁶ Jf husleierestansene til Arbeidersamfundet – omtalt i kap. 3.
- ³⁴⁷ Friheten 3. april 1928 s 2
- ³⁴⁸ Friheten 18. sept 1928
- ³⁴⁹ DN 22. juli 1924 s 1

³⁵⁰ Opplyst av Å. Egge (UIO) og Ole M. Rønning (ABA).
³⁵¹ Thing 2001
³⁵² F. eks. Rønning 2004
³⁵³ Se Holtmark 1999 – og Thing 2001
³⁵⁴ Thing 2001:22f
³⁵⁵ Simensen bruker begrepet i en lederartikkel– (etter at NKP var stiftet).
³⁵⁶ Jf Kjeldstadli 2000 og Kaldal 2003.
³⁵⁷ Jf notene 121,122 og 123 s. 25 i kapittel 3
³⁵⁸ Thing 2001:34ff
³⁵⁹ Åsmund Egge fortalte i en telefonsamtale 7/1 2006 at han arbeider med en publikasjon som vil foreligge sommeren 2006. Der vil det blant annet klargjøres at Komintern i august 1920 vedtok å overføre 10.000 svenske kroner til DNA. Seinere ble det flere ganger besluttet å bevilge faste beløp til partiet, hver gang med varierende størrelse. Det er hevet over tvil at disse beløp ikke kan ha vært brukt til å støtte opp lokalaviser. Egge pekte da også på at pengene gikk til ”mindretallets fraksjon” i DNA. Disse opplysningene framkom som en følge av min henvisning til kapittel 7, avsnittet Kominterns økonomiske støtte til DNA og LO fra side 75 i Egges bok *Komintern og krisen i Det norske Arbeiderparti*. Der henviser Egge til at Kyrre Grepp i 1921 forhandlet med Komintern om overføringer i en størrelsesorden på 300.000 kr., hvor konklusjonen blir at dette beløpet aldri ble overført «grunnet [det norske partiets] uavklarte forhold til Internasjonalen». Sammenholder man disse opplysninger med Rønnings artikkel heller jeg til det standpunkt at det IKKE ble gitt direkte pengestøtte til distriktsaviser av typen DN fra Komintern.
³⁶⁰ Første gang er i DN nr 25 for lørdag 16. juli 1927.
³⁶¹ Se spesielt Rønning 2004: 89ff, men og Lorenz 1983:164ff
³⁶² Lundestad 1988:33
³⁶³ AMNTNU, Sigurd Simensen: «I stille og storm», bd 2:39
³⁶⁴ Harstad Arbeidersamfund protokoll styremøte 23/5 1924
³⁶⁵ Harstad Arbeidersamfund protokoll ekstraordinær Generalforsamling 7/6 1924
³⁶⁶ Harstad Arbeidersamfund protokoll ; Styremøte 12/11 1925
³⁶⁷ Haagensen 1980:10
³⁶⁸ Se Haalogaland 2. og 9/4 1952
³⁶⁹ Se for eksempel DN høsten 1928.
³⁷⁰ DN 19/11 1927 s 2.
³⁷¹ DN 26/4 1928 s 2.
³⁷² DN 5. og 12/5 1928 s 2.
³⁷³ Dette var en helt normal foreteelse. Når kommunistene avvirket større møter, konferanser og lignende inviterte man gjerne representanter fra ”broderpartier”, det var et uttrykk for deres internasjonale tenkning og tilknytning.
³⁷⁴ DN 28/5 1928 s 2.
³⁷⁵ Friheten august – desember 1928 Her må vi ta høyde for lakunen i eksisterende eks. av Friheten: nr 72 og 73 mangler.
³⁷⁶ DN 18/8 1928 s 2.
³⁷⁷ Ytreberg 1971, særlig side 550f, men og 353ff
³⁷⁸ AL bd VI sp 1078
³⁷⁹ Friheten 14. september 1928 s 1
³⁸⁰ Kommunevalgene ble den gang oppdelt. Landkommunene avholdte valg i september/oktober, mens kommunevalget i byene først ble avholdt i desember. Årsaken til denne underfundighet er imidlertid ikke et poeng ”å avdekke” i denne oppgave.
³⁸¹ DN 3/11 1928, s. 1 og 2.
³⁸² *DEN POLITISKE DEBATT* 1929:5ff
³⁸³ DN 2. mars 1929 s 2
³⁸⁴ DN 2. mars 1929 s 2
³⁸⁵ Se DN 16. mars 1929 – som er første avis dette inntre.
³⁸⁶ Hvorvidt Narvik-kameratene benyttet Frihetens gamle trykkeri for å trykke DN i Narvik anses ikke å være innfor rammen av denne oppgaven.
³⁸⁷ Christensen/Tjelmeland 2003:45
³⁸⁸ DN 8. mars 1930 s 2
³⁸⁹ DN 5. januar 1929.
³⁹⁰ Se pkt 7.03 side 68
³⁹¹ Begrepet ”og lignende” skal i denne sammenheng bety det samme som ”kommunistiske frontorganisasjoner”.
³⁹² DN 4. januar 1930 s 2.

393 www.nkp.no/historie/lenins.html - se også AL bd 5 sp 551
394 Se f eks DN 11. feb. 1928 s 2
395 Se f eks DN 4. okt. 1924 s 4
396 DN 14. desember 1929 s 2
397 Opplyst i Høeg 1973, jeg har dessuten sjekket direkte med NB – avisbiblioteket i Mo i Rana.
398 DN 18. juni 1927 s 2
399 DN 16. juli 1927 s 2
400 Haagensen 1980:9
401 Friheten 6. desember 1923 s 1
402 Troms Fylkes kommunistblad 17. november 1923 og 30. januar 1924 s 1
403 DN 10. mars 1928 s 1
404 DN 17. juni 1924 s 3
405 DN 8. juli 1924 s 1
406 DN 22. nov 1924 s 3 – se og DN 18. nov. 1924 s 2 + faksimile av annonse s. ???
407 DN 12. nov. 1927
408 Kristiansen 2001B
409 DN 12. nov. 1927
410 DN 30. juli 1927 s 2
411 DN 24. sept. 1927 s 2
412 Forsvarsdepartementet. Arméstyrelsen, 2. kontor Journalsaker FD H 2 Pakke 2019 Harstad 1921-1928
413 DN 26. mars 1927 s 3
414 DN mars 1928/1929 og 1930
415 Dn 20. mars 1924 s 4
416 Dn 5. og 8. april 1924 s 4
417 DN 27. okt. 1928 s 3
418 DN 23. des. 1924 s 1
419 DN 30. aug 1924 s 2
420 DN 23. sept. 1924 s 2
421 GL sp 1621 – se og internett: Kongsberg kommune, + www.bibsys.no
422 DN 17. jan. 1925 s 1 og 4
423 DN 3. feb. 1925 s 1
424 12. eller 14 er vanskelig å anslå , enkelte gang pga dårlig trykk og andre gang pga signaturens beskaffenhet.
425 For 1925 eksisterer kun aviser etter februar. For året 1927 mangler årets fem første aviser.
426 Bastiansen/Dahl 2003:195ff
427 Bastiansen/Dahl 2003:201
428 Bastiansen/Dahl 2003:206
429 DN 27. mai 1924 s 3
430 DN 5. mars 1927 s 2
431 DN 23. april 1927 s 2
432 DN 24. sept. 1927 s 2
433 www.caplex.net
434 Bastiansen/Dahl 2003:210
435 DN 7. des. 1929 s 2
436 http://www.nrk.no/informasjon/nrks_historie/162384.html , se og Bastiansen/Dahl 2003:245f
437 DN 3. mars 1928 s 2
438 Se tabell nr 3 s. 8
439 Fulsås 2003:95
440 Ottosen, Røssland og Østbye 2002:149ff
441 DN 21. juni 1924 s 2
442 DN 8. juli 1924 s 2
443 DN 23. august 1924 s 2
444 DN 5. juli 1924 s 2
445 DN 16. august 1924 s 2
446 DN 19. august 1924 s 2
447 DN 17. jan. 1925 s 2
448 DN 17. jan. 1925 s 2
449 Ingen av de øvrige Harstad-avisene hadde slike oppslag i januar 1925.
450 DN 17. jan. 1925 s 2
451 <http://met.no/met/historie.html>

⁴⁵² DN 8. april 1924 s 1
⁴⁵³ DN 27. mai 1924 s 1
⁴⁵⁴ DN 18. okt. 1924 s 2
⁴⁵⁵ Haalogaland 1. sept. 1922
⁴⁵⁶ DN 1. nov. 1924 s 3
⁴⁵⁷ DN 22. nov. 1924 s 1
⁴⁵⁸ Se bl a Hansen 1996:188ff og annonser med NKPs valglistes i DN i 1925, 1927 og 1928, samt Arbeidersamfundets protokoller med vekt på generalforsamlingene i tidsrommet 1920 – 1935.
⁴⁵⁹ Haalogaland 1. sept. 1922
⁴⁶⁰ Drivenes og Tjelmeland 1997:48f
⁴⁶¹ F. eks Alta – skiferkooperativ , Kamøyvær – fiskekooperativ; Drivenes og Tjelmeland 1997:48 f Se også Minde 1983, særlig s 80ff og 139ff
⁴⁶² DN 25. nov 1924 s 1
⁴⁶³ DN 18. juni 1927 s 2
⁴⁶⁴ DN 13. aug. 1927 s 2
⁴⁶⁵ DN 10. sept. 1927 s 1
⁴⁶⁶ DN 14. feb. 1925 s 2
⁴⁶⁷ DN 14. juni 1924 s 1
⁴⁶⁸ DN 22. okt. 1927 s 2
⁴⁶⁹ DN 10. mars 1928 s 1
⁴⁷⁰ DN 9. nov. 1929 s 2
⁴⁷¹ Partiets sekteriske venstrekurs var allment erkjent blant medlemmene, og seinere ble da også Furubotn avsatt og fikk et 8 års opphold i Sovjetunionen. (se Lorenz 1983:123ff. Kleven bd I, særlig fra s25 til 35 og Pettersen 1999:59ff)
⁴⁷² DN 1. mars 1930 s 1
⁴⁷³ DN 8. og 15. mars 1930. s 1
⁴⁷⁴ Protokoll for Norges Kommunistiske Partis annet landsmøte i Oslo 1925:112ff
⁴⁷⁵ Beslutninger vedtatt paa Norges kommunistiske Partis annet landsmøte 1925:21
⁴⁷⁶ Roalkvam 1981:146 ff se spesielt s 168
⁴⁷⁷ DN 8/4 1924 s. 2
⁴⁷⁸ DN 15/4 1924 s. 2
⁴⁷⁹ Rønning 2002
⁴⁸⁰ Se Maurseth 1972 og Kristiansen 2001 A
⁴⁸¹ DN 26/4 1924 s. 1
⁴⁸² Det ble holdt et valg fra landdistriktene og et fra byene, som ble avholdt på forskjellige tidspunkt samme høst.
⁴⁸³ DN 1. juli 1924 s 1
⁴⁸⁴ Se AL bd IV spalte 730 f og Lorentz 1983:48 + note 14.
⁴⁸⁵ Nielsen 2002:139
⁴⁸⁶ Se Lorentz 1983:45ff og Maurseth 1972
⁴⁸⁷ DN 19. juli 1924 s 1 og 12. august 1924 s 2
⁴⁸⁸ Lorentz 1983
⁴⁸⁹ Norges Kommunistblad 22/5 1924
⁴⁹⁰ Se DN 29/4 - 3/6 og 1/7 1924
⁴⁹¹ Fv 21. juli 1924 s 2
⁴⁹² Lorenz 1983. Se spesielt s 151 ff
⁴⁹³ Titlestad 1975:110 – Se også Lippe 1963:185ff
⁴⁹⁴ DN 12. juli 1924: Tromsø-spalta s 1
⁴⁹⁵ DN 26. august 1924 s 2. Stedsnavnet Eidsfjord er brukt i artikkelen, men Eidsfjord er i Vesterålen, mens i bunnen av Ersfjorden i Berg kommune på Senja er det et sted som heter Ersfjord.
⁴⁹⁶ DN 26. august 1924 s 1
⁴⁹⁷ DN 6. september 1924 s 2
⁴⁹⁸ De tre stedene er små bydesamfunn i det som den gang var Sandtorg kommune, og ligger henholdsvis 15, 38 og 19 kilometer sør for Harstad.
⁴⁹⁹ DN 9. september 1924 s 2
⁵⁰⁰ DN 27. september 1924
⁵⁰¹ DN 14. okt 1924 s 2
⁵⁰² Se ”Partieven”
⁵⁰³ HT 12. mai 1924
⁵⁰⁴ HT 4. juni 1924

⁵⁰⁵ Haalogaland 2. mai 1924. Om 1. mai-talen Simensen holdt i Harstad.

⁵⁰⁶ Lorentz 1983:53

⁵⁰⁷ Dessverre fant jeg ingen slike spor, men også denne saken kan være av interesse å se på i andre sammenhenger.

⁵⁰⁸ Alnæs 1999:143 – se også Simensen *I stille og storm* bd 2: ”Under valgene på landsmøtet kom valgkomiteens medlemmer og spurte om ikke jeg ville påta meg vervet som formann, men jeg nektet og henviste til Kyrre Grepp, han var dårlig f t men jeg mente at han allikevel var den som var best skikket til å føre partiet gjennom den brenning jeg var sikker på ville komme.”

⁵⁰⁹ DN 18. oktober 1924

⁵¹⁰ DN 1. nov 1924 s 1. Se også Partiveven ; Stortingets sammensetning 1924

⁵¹¹ DN 29/4 1924 s. 1

⁵¹² Terjesen 1990:71

⁵¹³ DN 29/4 1924 s. 1 og Fv 28/4 1924 s 1.

⁵¹⁴ Terjesen 1990:125f

⁵¹⁵ DN 29/4 1924 s. 1

⁵¹⁶ Troms Fylkes kommunistblad 2/2 1924 under spalten ”Fra Harstad” – s 2.

⁵¹⁷ DN 27. okt. 1928 s 2

⁵¹⁸ DN 3/5 1924 s. 2

⁵¹⁹ HT 2. mai 1924 s 2

⁵²⁰ DN 26. mars 1927 s 2

⁵²¹ DN 26. mars 1927 s 2

⁵²² DN 23. april 1927 s 2

⁵²³ DN 4. juni 1927 s 2

⁵²⁴ DN 18. juni 1927 s 1

⁵²⁵ Furre 2000:40f

⁵²⁶ DN 9. april 1927. s 2

⁵²⁷ DN 9. april 1927 s 2

⁵²⁸ DN 21. mai 1927 s 2

⁵²⁹ DN 5. mars 1927 s 2

⁵³⁰ Maurseth 1987:429ff

⁵³¹ DN 7. mai 1927. s 2 og 3

⁵³² DN 28. mai 1927 s 2

⁵³³ Maurseth 1987:423ff

⁵³⁴ DN 20. aug. 1927 s 2

⁵³⁵ DN 1. okt. 1927 s 2

⁵³⁶ DN 10. sept. 1927 s 1

⁵³⁷ Maurseth 1987:434f

⁵³⁸ Jf Aas 2001 og Christensen 1995

⁵³⁹ DN 19. okt. 1929 s 1

⁵⁴⁰ Jf tabell nr 1 s 8 og underteksten der resultatene for nabokommunene oppgis

⁵⁴¹ Det at NKP faktisk økte stemmeandelen fra 1924 var egentlig ikke noen sensasjon, men når man ser framgangen på bakgrunn av at partiet ikke stilte til valg i byene i Nord-Norge): bl a Tromsø , da stiller saken seg annerledes. Ser man denne utviklingen i det perspektivet at Stalin var i ferd med å feste grepet på parti, stat og Komintern, blir det enda mer interessant. Myten om at de kommunistiske partier led sine nederlag på grunn av Stalin sin makt og innflytelse blir her (kraftig) underminert.

⁵⁴² DN 22. okt. 1927 s 2

⁵⁴³ DN 6. april 1929 s 2

⁵⁴⁴ DN 6. april 1929 s 2

⁵⁴⁵ DN 28. jun. 1930 s 2

⁵⁴⁶ DN 29. juni 1929 s 2

⁵⁴⁷ På landsmøtet i 1929 ble NKP kritisert av Komintern for ikke å ha fulgt opp 6. kongress` vedtak om å bruke 1. august i agitasjonen for enhetsfrontens organisering nedenfra osv.

⁵⁴⁸ DN 19. okt. 1929 s 1

⁵⁴⁹ Arbeideren 1. aug. 1930

⁵⁵⁰ DN 2. august 1930 s 2

⁵⁵¹ Se tabell nr 1 side 7

⁵⁵² Steinnes 2003:218

⁵⁵³ Når man tar i betraktning at dette var samtidig med at det pågikk harde forhandlinger mellom arbeiderpartiene om samling, blir denne gesten fra DNA om mulig enda vanskeligere å forstå. Det kan tolkes som en

forhandlingsbragd av NKP, eller kanskje det var Simensens rolige vesen som igjen førte til lavt lokalt konfliktnivå. Noe a la det vi har sett da han gikk av som redaktør for Fv.

⁵⁵⁴ Steinnes 2003:218

⁵⁵⁵ DN 30. april 1927 s 2

⁵⁵⁶ DN 30. april 1927 s 2

⁵⁵⁷ DN 7. mai 1927. s 2

⁵⁵⁸ Steinnes 2003:218f – se side 592

⁵⁵⁹ Steinnes 2003:218f

⁵⁶⁰ Bull 1976:4

⁵⁶¹ Heidar 1976:198ff

⁵⁶² Heidar 1976:201

⁵⁶³ Cartfjord 1983:15

⁵⁶⁴ Klassekampen nr 20, 18. mai 1912 s 16

⁵⁶⁵ Fotografi fra NSU og DNAs landsmøte i Trondheim 1915 i forfatterens eie. Kopi befinner seg på Trondenes distriktsmuseum, Harstad.

⁵⁶⁶ Bygdnes 1994

⁵⁶⁷ Fv / Haalogaland og HT 1918

⁵⁶⁸ Langfeldt 1966:35 jf Bygdnes 1994:28

⁵⁶⁹ ABA Protokoll for NSU/NKU side 193. Centralstyremøte 19/11-18.

⁵⁷⁰ DN 12. feb 1927 s 2

⁵⁷¹ Gulowsen 1995: 106f

⁵⁷² Bygdnes 1994:42

⁵⁷³ DN 26. mars 1927 s 2

⁵⁷⁴ DN 9. april 1927 s 2

⁵⁷⁵ DN 7. mai 1927 s 2

⁵⁷⁶ DN 30. sept. 1924 s 2

⁵⁷⁷ DN 20. aug. 1927 s 2

⁵⁷⁸ DN 22. okt. 1927 s 2

⁵⁷⁹ DN 6. april 1929 s 2

⁵⁸⁰ DN 28. mai 1927 s 2

⁵⁸¹ Det lar seg dessverre ikke gjøre å få bekreftet hvor mange slike forretninger det til enhver tid var. Tallet referer seg til samtlige forretninger av slaget som har hatt annonser i respektive Fv og DN.

⁵⁸² DN 13. aug. 1927 s 2

⁵⁸³ DN 27. aug. 1927 s 2

⁵⁸⁴ DN 1. okt. 1927 s 2

⁵⁸⁵ DN 8. mars 1930 s 2

⁵⁸⁶ DN 8. mars 1930 s 2

⁵⁸⁷ DN 11. juni 1927 s 2

⁵⁸⁸ Se bl a Fv i 1918 – om snurpenotoppfinnelse, 1923 om fiskebåters beskaffenhet osv.

⁵⁸⁹ Se Grepstad og Torheim 2003:452ff og Harbitz 1993:283ff

⁵⁹⁰ DN 13. aug. 1927 s 2

⁵⁹¹ DN 15. okt. 1927 s 2

⁵⁹² DN 11. feb. 1928 s 2

⁵⁹³ DN 7. okt 1924 s 2

⁵⁹⁴ Meløe 1976:314

⁵⁹⁵ Meløe 1976:298 og 313 – opplysningene er verifisert og komplettert i brev fra, Marcus Muri Bull

⁵⁹⁶ Selle 1990

⁵⁹⁷ Se tabell 1 s. 7

⁵⁹⁸ Se også Selle 1990

⁵⁹⁹ Lorenz 1983

⁶⁰⁰ Steinnes 2003:213

App. 1 Opptegnelse i FOLKEVILJEN nr 43, torsdag 7. juni 1923

FORTEGNELSE OVER HVOR LØSNUMMER AV VORT BLAD SÆLGES:

Harstad: i Kioskene
Honningsvaag: A. Pedersen
Honningsvaag: Ingolf Aas
Vardø: i Varbergs kiosk
Kirkenes: Kirkenes kioskkompani
Hammerfest: Manzikas kiosk
Andenes: Snekker Karlsen
Henningsvær: Arthur Hopland
Svolvær: Marie Hansens bokh.
Svolvær: Bykiosken

App. 2 Opptegnelse i FOLKEVILJEN nr 42, mandag 4. juni 1923

FORTEGNELSE OVER BLADETS KOMMISSIONÆRER

Sjøveien: Jørgen Rotvik
Salangsdalen: Haakon Kollen
Andenes: Snekker Karlsen
Borkenes: Vidar Plym
Finlandsnes: Knut Sæbbe
Gryllefjord: Ingvard Pettersen
Evenskjær: Danchert Norman
Kjønna: Peder Holtaas
Trøssemærk: Anders Aasberg
Gausvik: Albright Ingebrigtsen
Sørvik: Mathis Mathisen, Brokvik
Breivoll: Kristian Forsaa
Myrlandshaug: Ibenh. Moen
Sandstrand: M. Aas Olsen
Gratangsbotn: Ole Fredsmo
Sigerfjord: Skrædder Gavlen
Bardu: Peder Aasland
Sørreisa: H. Forsberg.

Paa steder hvor der ikke er kommissionærer maa foreningerne snarest
vælge saadanne og opgi adressen til ekspeditionen.

FORTEGNELSE OVER FORENINGER TILSLUTTET TRONDENES KREDSPARTI

Trondenes kredsparti:

Form.: Eng. Sølsnes, Seljestad
Kasserer: Halfdan Hansen, Guldhaugen.

Harstad kommunistiske ungdomslag:

Form.: Benjamin Olsen, Berg, pr. Harstad
Kasserer: Per Grenlund, Harstad

Harstad Abeidsmandsforening:

Form.: Karl Severinsen, Seljestad.
Kasserer: T. Danielsen, Skolegt. Harstad

Harstad Kai-, Havn- og Transportarbeiderforening:

Form.: Halvdan Hansen
Kasserer: Petter Torbergsen, Transportkontoret, Harstad

N. J. & M. F. (Avd. 59):

Form.: Oluf Fauskevaag
Kasserer: Jens Hansen, Metallkontoret, Harstad

Harstad og omægnns Træarbeiderforening:

Form.: Alb. Stangnes
Kasserer: Kr. Landsholm

Harstad Elektrikerforening:

Formand: Martin Seljord
Kasserer: Henrik Steira

Kommunistlaget "Midnatsol"

Form.: Kr. Nymoens, Brokvik
Kasserer: Peder Jakobsen, Voldstad

Skaanland soc.dem forening:

Form.: Danchert Normand
Kasserer: Henry Norman, Bø, Evenskjær

Kjønna Socialforening:

Formand: John Amundsen, Reinaas, Evenskjær
Kasserer: P. Holtaas.

Indlandets Socialistlag.

Form.: Naftali Nilsen, Sandstrand
Kasserer: Klausen, Sandstrand i Tr.nes.

Tegningsindbydelse

Trondenes Arbeiderparti

av N. K. P.

har besluttet at starte et andelsselskap med
det formaal at utgi avisen

„DAGENS NYT“

Partiet indbyr derfor partifæller og inter-
esserte til at tægne andeler i dette selskap.
Selskapet skal være et andelsselskap med
vekslende medlemstal og kapital.

Andelstagere har intet ansvar utover de
tegnede andeler

Der kan tegnes hele andeler paa 10 kr.
og halve andeler paa 5 kr.

Andelene tegnes mot interimskvitteringer
der senere ombyttes mot andeler lydende
paa navn

Av overskuddet utdeles indtil 5 procent
efter representskapets beslutning.

For Trondenes Arbeiderparti av N. K. P.

Aage Rønning

Formand

Halvd. Hansen

Litteraturliste:

- Aftenposten: *Hvem Hva Hvor 1934* Oslo 1935
- Alnæs, Karsten: *Historien om Norge bd 4: En ny arbeidsdag* Oslo 1999
- Bastiansen, H. Grue og H. F. Dahl: *Norsk mediehistorie* Oslo 2003
- Bjørnsen, Øyvind: *Arbeiderbevegelsens historie i Norge 2 På klassekampens grunn.* Oslo 1990
- Bruun, Ola og Jim Myrstad: *Bylandskap Harstad 100 år 2004* Harstad 2004
- Bucharin, N: *Gud og klassekamp* Kristiania 1923
- Bull, E. d. e.: *Kommunisme og religion* Kristiania 1923
- Bull, E. d.e.: *Trønderne i norsk arbeiderbevegelse før 1914* Oslo 1939
- Bull, E. d. e.: ”Arbeiderbevægelsens stilling i de tre nordiske land 1914-1920. i *Tidsskrift for arbeiderbevegelsens historie* 1/1976 Oslo 1976
- Bull, E. d.y.: *Skjønnlitteratur som sosialhistorisk kildemateriale i: Retten til en fortid. Sosialhistoriske artikler* Oslo 1981
- Bull, Trygve: *Mot Dag og Erling Falk* Oslo 1987
- Bygdnes, Frode: *Harstads faglige historie* Harstad 1994
- Cartfjord, Ståle: *Farvel til føderalismen* Oslo 1983
- Christensen, Pål: *Tromsø gjennom 10000 år. Ishavsfolk arbeidsfolk og fintfolk 1900-1945* Tromsø 1995
- Christensen, Pål og Hallvard Tjelmeland: *Flammende budbringer* Tromsø 2003
- Dahl, Hans Fredrik: *Mediehistorie : historisk metode i mediefaget* Oslo 2004
- ”År og dag” i *Dagspressen* nr 2 Oslo 1953
- Drivenes, E. A.: *Fiskarbonden og gruveslusk* Oslo 1986
- Drivenes, E-A og H. Tjelmeland: ”Nordnorsk arbeiderbevegelse mellom region og nasjon” i *Spennings land* Oslo 1997

Eftestøl, O. A.:	<i>Kristendomsundervisningen i landsfolkeskolen etter den nye normalplanen</i>	Kristiania	1923
Egeland, Marianne:	”Biografisk kritikkløshet. Wergeland, Hassel-Nødde og overleveringen” i <i>Nytt norsk tidsskrift</i> Nr 2		1997
Egeland, Marianne:	<i>Hvem bestemmer over livet? Biografien som historisk og litterær genre.</i>	Oslo	2000
Egge, Åsmund:	<i>Fra Aleksander II til Boris Jeltsin</i>	Oslo	1993
Egge, Åsmund:	<i>Komintern og krisen i Det norske Arbeiderparti</i>	Oslo	1995
Eide, Martin:	<i>Den redigerende makt</i>	Kristiansand	2000
Eriksen, Alfred (red):	<i>Norges kirke og presteskap ved 900-årsjubileet</i>	Oslo	1930
Eriksen, H. K. (red):	<i>På vei. 80 år med TIRB.</i>	Finnsnes	1999
Fasting, Kåre:	<i>Feitsildsoga. Sild og samfunn II</i>	Bergen	1962
Friis, Jakob og Trygve Hegna (red)	<i>Arbeidernes leksikon</i> bd 1, 2, 3, 4, 5, og 6 (AL)	Oslo	1932-1936
Fulsås, Narve:	<i>Havet, døden og vêret</i>	Oslo	2003
Fure, Odd-Bjørn:	<i>Mellom reformisme og bolsjevisme. Norsk arbeiderbevegelse 1918 – 1920</i>	Bergen	1983
Furre, Berge:	<i>Norsk historie 1914-2000</i>	Oslo	2000
Gerhardsen, Einar:	<i>Unge år</i> (2. opplag)	Oslo	1974
Ginzburg, Carlo:	”Ledtrådar. Morelli, Freud och Sherlock Holmes” i <i>Häftan för KRITISKA STUDIER</i> nr 4	Stockholm	1983
Ginzburg, Carlo:	<i>SPOR Om historie og historisk metode</i>	København	1999
Grepstad, Ottar og Kirsti M. Thorheim:	<i>Fotefar mot nord</i>	Oslo	2003
Grønhaug, Reidar:	”Chayanovs regel” i <i>Lov og struktur</i> nr 11		1976
Gulowsen, Jon:	<i>For egen maskin. Verkstedindustrien i Harstad, 1895- 1995</i>		1995
	<i>Gyldendals store konversasjonsleksikon</i> Bind 1 (GL)	Oslo	UÅ
Hansen, Arvid, Eugène Olausson og Aksel Zachariassen :	<i>Den røde ungdom i kamp og seier</i>	Kristiania	1923

- Hansen, L-H.(red): *Fra landhandel til stormarked. Forbrukersamvirket NORDs historie* Tromsø 1996
- Heidar, Knut: ”Økonomisk struktur og korporativ dominans: Arbeiderpolitikken i Rjukan og Odda ca. 1906-24.” i *Tidsskrift for arbeiderbevegelsens historie 1/1976* Oslo 1976
- Hognestad, Peter: *Kristendomsopplæring i skulen og Den nye normalplanen* Bergen 1923
- Holtmark, Sven G.: *Gullet fra Moskva - Sovjetisk pengestøtte til norske kommunister 1917 – 1990* Oslo 1999
- Houmann, Børge og Morten Thing: *Venskab og revolution. Martin Andersen Nexø og Marie Nielsens venskab og politiske virke 1918-24* København 1990
- Hufton, Olwen: ”What is Religious History Now?” i *What is History Now?* red av David Cannadine Hampshire 2002
- Høeg, Tom A. (red): *Norske aviser 1763-1969 En bibliografi 1. Alfabetisk fortegnelse* Oslo 1973
- Høeg, Tom A. (red): *Norske aviser 1763-1969 En bibliografi 2. Registerbind* Oslo 1974
- Høyer, Svennik: *Pressen mellom teknologi og samfunn* Oslo 1995
- Johannessen, F. E. og Lars Thue: *Alltid underveis. Postverkets historie gjennom 350 år bd 2* Oslo 1997
- Kaldal, Ingar: *Historisk forskning, forståing og forteljing* Oslo 2003
- Kjeldstadli, Knut: ”Kan det sies noe nytt om de muntlige kildene” i *Dugnad nr 4* 1991
- Kjeldstadli, Knut: *Fortida er ikke hva den en gang var* Oslo 2000
- Kleven, Hans I.: *Parti i flammer. Bind 1 og 2* Oslo 1991
- Kristensen, Arnolf: *Rød Mai* Oslo 1977
- Kristiansen, Gunnar E.: ”Sverre Kornelius Eilertsen Støstad” (NKPs første formann) i *Årbok for arbeiderbevegelsens Historielag (A)* Trondheim 2001
- Kristiansen, Gunnar E.: ”Generalen som gikk til krig mot sitt folk” i *Årbok for Harstad (B)* Harstad 2001

Langfeldt, Knut:	<i>Det direkte demokrati</i>	Oslo	1966
Langfeldt, Knut:	<i>Moskvatesene i norsk politikk</i>	Oslo	1972
Larssen, Olav:	<i>Sti gjennom ulendt terreng</i>	Oslo	1969
Larssen, Emil:	<i>Det store gjennombruddet 1902 – 1952</i>	Tromsø	1953
Lippe, Just (red):	<i>Norges Kommunistiske Partis historie I</i>	Oslo	1963
Lorenz, Einhart:	”Innledning” i <i>Parti – Råd – Revolusjon</i> av Anton Pannekoek	Oslo	1975
Lorenz, Einhart:	<i>Det er ingen sak å få partiet lite. NKP 1923 – 1931</i>	Oslo	1983
Lundestad, Svein:	<i>Arbeiderbevegelsens politiske gjennombrudd i Nordland og Troms, en sammenlikning mellom to ulike fylker med særlig vekt på vilkår for oppslutning om sosialistiske partier i perioden 1900-1940.</i>	Bodø	1988
Lysaker, Trygve:	«Gårdshistorie for Skånland herred», <i>Trondenes Bygdebok</i> bd. 1, «Gårdshistorie for Sandtorg herred», <i>Trondenes Bygdebok</i> bd. 2, «Gårdshistorie for Trondenes Herred med Harstad», <i>Trondenes Bygdebok</i> bd. 3, «Trondenes sogns historie», <i>Trondenes Bygdebok</i> bd. 4. Harstad		1978
Maurseth, Per:	<i>Fra Moskva-teser til Kristiania-forslag</i>	Oslo	1972
Maurseth, Per:	<i>Arbeiderbevegelsens historie i Norge 3 - Gjennom kriser til makt 1920-1935</i>	Oslo	1987
Marx, Karl og Friedrich Engels:	<i>Det kommunistiske manifest</i>	Oslo	1969
McDermott, Kevin og Jeremy Agnew:	<i>The Comintern. A History of International Communism From Lenin to Stalin</i>	London	1996
Meløe, Sverre:	“Gruvedrifta på Bjarkøy og Meløyvær” i <i>Håøygminne</i> hefte 1	Harstad	1976
Minde, Henry:	<i>Stein og brød</i> Skifernæringa i Alta fram til 1940	Alta	1983
Münzenberg, Willi:	<i>Fünf Jahre Internationale Arbeiterhilfe</i>	Berlin	1926
Nerbøvik, Jostein:	Norsk historie 1860 – 1914	Oslo	1999
Nielsen, Reidar:	<i>Gryr av dag</i> Jubileumsskrift for Troms Arbeiderparti 1902 – 2002	Tromsø	2002

Nordwall, Siwert:	<i>Arbetarrørelsens historia på Nordkalotten.</i>	Kiruna	2005
Olsen, Johan P.:	<i>Statsstyre og institusjonsutforming.</i> 4. opplag	Oslo	1995
Ottosen, Rune , Lars Arve Røssland og Helge Østbye:	<i>Norsk pressehistorie</i>	Oslo	2002
Ousland, Gunnar:	<i>Foregangsmennene</i>	Oslo	1965
Petersen, Carl H:	<i>Kommunismens kjettere</i>	Oslo	1965
Pettersen, Arne:	<i>Hva var galt med NKP?</i>	Oslo	1999
Pontoppidan, Erik:	<i>Pontoppidans forklaring</i> <i>Sannhet til gudfryktighet.</i> Forklaring over Martin Luthers lille katekisme	Egersund	2005
Rolland, Asle:	<i>Arbeiderpressen 1884 – 1940 Differensiering og sentralisering</i> magisteravhandling i statsvitenskap	Oslo	1979
Rønning, Ole M.:	”Arbeidersamling eller manøverpolitikk? NKP, og planene om et "Labour Party" i Norge årene 1925-26” i <i>Arbeiderhistorie 2002</i>	Oslo	2002
Rønning, Ole M.:	”Norges Kommunistiske Partis presse” i <i>Arbeiderhistorie 2004</i>	Oslo	2004
Scheflo, Olav:	<i>Den røde tråd i Norges historie</i>	Oslo	1925
Selle, Per:	“The norwegian communist party in the immediate postwar period” I <i>Modern Political Ecological Analysis</i> red av Berglund, S og S. Risbjerg Thomsen	Åbo	1990
Sellæg, Johannes:	”Et møte med Harstad og Trondenes” i 1876 i <i>Årbok for Harstad 2005</i>	Harstad	2005
Simensen, Sigurd:	<i>Direkte aktion</i>	Kristiania	1917
Slettan, D.:	<i>Minner og kulturhistorie. Teoretiske perspektiver, Skriftserie fra Historisk Institutt nr. 4,</i>	Trondheim	1994
Steinnes, Kristian:	”Sigurd Simensen – revolusjon og pragmatiker Jernarbeideren som ble sentralstyremedlem i DNA og NKP-ordfører i Harstad” i <i>Arbeiderhistorie 2002</i>	Oslo	2002
Steinnes, Kristian:	<i>Ved egne krefter. Harstads historie 1904-2004</i>	Harstad	2003
Sørensen, Øystein:	”Var DNA revolusjonært” i <i>Arbeiderbladets jubileumsnummer</i> 11. mai		1984

Terjesen, Einar A.:	<i>Maidagen</i>	Oslo	1990
Thing, Morten (red):	<i>Guldet fra Moskva. Finansieringen af de nordiske kommunistpartier 1917 – 1990</i>	København	2001
Thomassen, Ø. og Jostein Lund (red):	<i>Spennings land. Nord-Norge etter 1945</i>	Oslo	1997
Titlestad, Torgrim:	<i>Peder Furubotn 1890-1938</i>	Oslo	1975
Tjelmeland, Hallvard:	"Aviser som produsent og produkt av fellesskap - eksemplet Nord-Norge" i <i>Arbeiderhistorie 2003</i>	Oslo	2003
Tjelmeland, Hallvard:	"Aviser som historisk kilde." i <i>Pressehistoriske skrifter nr 3</i>	Oslo	2004
Wold-Karlsen, Leif:	"Finmarken, avholdsblad, bolsjevikorgan og partiavis." I <i>Pressehistoriske skrifter nr 5</i>	Oslo	2005
Wågø, Solvår:	<i>Ut av svartaste fjell – den rø'aste malm</i> Salangsverket I serien Fotefar mot nord	Tromsø	1997
Ytreberg, N. A.:	<i>Tromsø bys historie</i> Tredje bind	Tromsø	1971
Aas, Steinar:	<i>Narviks historie. Bind 1- Byen, banen og bolaget</i>	Narvik	2001

Hovedoppgaver/Masteroppgaver

Haagensen, Ronald:	<i>Den tveeggede "Kniven". En vurdering av den del sider ved agitasjonen til Finnmark Fremtid, organ for NKP i Finnmark, omkring midten av tyvetallet.</i>	UIO	Oslo	1980
Roalkvam, G. M.:	<i>Forbrukersamvirke I Stavanger 1866 – 1940</i> Hovedoppgave i historie	UIB	Bergen	1981

Arkivstoff:

Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek (ABA)	Langfeldt, K. P.: Intervju med Arvid G. Hansen	Oslo	1961
Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek (ABA)	Protokoll for NSU/NKU	Kristiania	1915-1922

- Arbeiderbevegelsens
arkiv og bibliotek
Nord-Norge (ABANN) Arkivkatalog 2002 Statsarkivet i Troms Tromsø 2002
- Arbeiderbevegelsens
arkiv og bibliotek
Nord-Norge (ABANN) Hall-Hofsø, Bjørn: Intervju med Sigurd Simensen Harstad 1967
- Arbeiderminner
NTNU (AMNTNU) Sigurd Simensen: *I Stille og storm –*
upubliserte memoarer; bd 1, 2 og 3 Harstad 1963
- Hurtigrutemuseet,
Stokmarknes: *B & N Linjen, Hurtigruter og Godsruter 1924 – 1925*
for Det Bergenske Dampskibsselskab Bergen og
Det Nordenfjeldske Dampskibsselskab, Trondhjem
Gjældende fra 1. Juli 1924 til og med 30. Juni 1925
Hurtigruterne dog kun til 31te mars 1925. Bergen u.å.
- Postens historie
Maihaugen, Tabeller over avisporto med mer 1926-1930 Lillehammer
- Riksarkivet. Forsvarsdepartementet. Arméstyrelsen, 2. kontor
Journalsaker FD H 2 Pakke 2019 Harstad 1921-1928
- Statsarkivet Tromsø: Biskopen, eske 247: ”Det frivillige kirkelige stiftsmøte Bodø”

Aviser:

Arbeiderbladet	(Oslo)	11 mai 1984
Arbeideren	Bergen	1. aug. 1930
Dagens Nyt	(Harstad)	nr 1 og 2 1924
Dagens Nyheter	(Harstad)	Årgangene 1924, 1925: tom mars, 1927, 1928,
1929, 1930 og fram tom siste nr i mars 1931
Folkeviljen	(Harstad)	Årgangene 1920 – 1921 – 1922 – 1924 og
enkeltnumre i perioden 1924 – 1931 og 1985
Friheten	(Bodø/Svolvær)	Enkeltaviser fom 1923
Fremover	(Narvik)	Enkeltaviser fom 1903
Fremover	(Narvik)	Tirsdag 27. mai 2003 (Jubileumsavis)

Harstad Tidende	(Harstad)	Enkeltaviser fom 1913
Haalogaland	(Harstad)	Enkeltaviser fom 1913
Indtrøndelagen	(Steinkjer)	Enkeltaviser fom 1911
Klassekampen	(Kristiania)	Enkeltaviser fom 1912
Midnattsol	(Harstad)	Enkeltnumre fom 1920
Nordlands avis	(Hemnesberget)	Enkeltaviser fom 1923
Nordlands Fremtid	(Bodø)	Enkeltaviser i 1922/23
Nordlands Nyt	(Melbu)	Enkeltaviser fom 1923
Nordlandsposten	(Bodø)	Enkelaviser i 1923
Nordlys	(Tromsø)	Enkeltaviser fom 1913
Socialdemokraten	(Oslo)	Enkeltaviser fom 1918
Sydvaranger	(Kirkenes)	Enkeltaviser fom 1913
Tromsø	(Tromsø)	Enkeltaviser fom 1921
Troms Fylkes kommunistblad	(Tromsø)	Enkeltaviser fom 1923
Vestfinmarkens socialdemokrat	(Hammerfest)	Aviser fom 1921

Brosjyrer

Hanssen, Andreas:	<i>Arbeiderpartiet og Religionsundervisningen</i>	Kristiania	1918
Det norske Arbeiderpartis ekstraordinære landsmøte 2. – 4. november 1923			
	<i>Repræsentantliste</i> (I teksten referert til som Aps repr.)	Kristiania	1923

Internett

http://www.bibsys.no/		01.10. 2005
www.caplex.no/Web/ArticleView.aspx?id=9322158	Manásse	09.03. 2006
http://www.caplex.net/Web/ArticleView.aspx?id=9321665		25.03. 2006
www.geofysiker.org/aresmedlem.html	T. Hesselberg	05.03. 2006

www.kongsberg.kommune.no/kultur/gater/data/startside_kilder.htm	Joh. K. Bergwitz	04.03. 2006
http://met.no/met/historie.html	Værvarsling	09. 04. 2004
www.museumsnett.no/tmusdata/fotefar/salangen/salangen.htm		20.01. 2006
http://www.nrk.no/informasjon/nrks_historie/162384.html		09.05. 2006
www.nkp.no/historie/lenins.html		04.02. 2006
www.nsd.uib.no/data/polsys/partiveven/	Partiveven	05.09. 2005
www.ssb.no	Folketellinger	06.01. 2006
www.ssb.no/emner/historisk_statistikk/	Statistisk årbok 1930	15.03. 2006
http://www.timeanddate.com/norsk/kalender.html	Kalender	26.03. 2006
www.vrakdykking.com/haakonjarl.htm	Om hurtigruteforlis 1924	26.02. 2006

CD rom

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) *Vi vil...!*
Norske partiprogrammer 1884 – 2001 (I teksten referert til som *Vi vil*) ISF Oslo 2001

Protokoller og beretninger

Harstad Arbeidersamfund – protokoll 1904 – 1991

Det Norske Arbeiderparti:

*Protokoll over forhandlingene paa Det norske Arbeiderpartis
 2.ekstraordinære landsmøte i Kristiania 7.-10. juni 1919* Kristiania 1919

Beretning 1919 Kristiania 1919

*Protokoll over forhandlingene paa det 25. ordinære landsmøte
 25.-28. mars 1921 (LM -21)* Kristiania 1921

Beretning 1921 Kristiania 1922

*Protokoll over forhandlingene paa det 26. ordinære landsmøte
 24.-28. februar 1923* Kristiania 1923

<i>Protokoll over forhandlingerne paa Det norske Arbeiderpartis ekstraordinære landsmøte 2.-4. november 1923</i>	Kristiania	1924
Norges Kommunistiske Parti : <i>Det ekstraordinære landsmøte 1923 – Protokoll</i>	Kristiania	1924
<i>Beretning Novemberlandsmøtet 1923 til landsmøtet i mai 1925.</i>	Oslo	1925
<i>Protokoll for Norges Kommunistiske Partis annet landsmøte i Oslo Den 30. mai til 2. juni 1925</i>	Oslo	1925
<i>Beslutninger vedtatt paa Norges kommunistiske Partis annet landsmøte i Oslo den 31. mai til 2. juni 1925</i>	Oslo	1925
<i>DEN POLITISKE DEBATT</i> Protokoll for Norges Kommunistiske Partis 3. ordinære landmøte i Oslo 9. – 13- februar 1929	Oslo	1929
<i>Arbeidernes Opmarsj -</i> Protokoll fra ARBEIDERKONGRESSEN 24-25 AUGUST 1929	Oslo	UÅ

Statistiske oppgaver:

Norges Offisielle Statistikk VII. 78 Kommunevalgene 1922	Kristiania	1923
Norges Offisielle Statistikk VII. 114 Norges fiskerier 1920	Kristiania	1924
Norges Offisielle Statistikk VII. 134 Norges fiskerier 1921	Kristiania	1924
Norges Offisielle Statistikk VII. 131 Folketellingen i Norge 1. des 1920	Kristiania	1924
Norges Offisielle Statistikk VII. 167 Norges fiskerier 1922	Oslo	1925
Norges Offisielle Statistikk VII. 175 Norges fiskerier 1923	Oslo	1925
Norges Offisielle Statistikk VIII. 8 Norges fiskerier 1924	Oslo	1925
Norges Offisielle Statistikk VII. 176 Stortingsvalget 1924	Oslo	1925
Norges Offisielle Statistikk VII. 192 Kommunevalgene 1925	Oslo	1926
Norges Offisielle Statistikk VIII. 37 Norges fiskerier 1925	Oslo	1927
Norges Offisielle Statistikk VII. 69 Stortingsvalget 1927	Oslo	1928
Norges Offisielle Statistikk VIII. 72. Norges fiskerier 1926	Oslo	1928

Norges Offisielle Statistikk VIII.	102 Norges fiskerier 1927	Oslo	1929
Norges Offisielle Statistikk VII.	93 Kommunevalgene 1928	Oslo	1929
Norges Offisielle Statistikk VIII.	135 Norges fiskerier 1928	Oslo	1930
Norges Offisielle Statistikk VIII.	167 Norges fiskerier 1929	Oslo	1931
Norges Offisielle Statistikk VII.	157 Stortingsvalget 1930	Oslo	1931
Norges Offisielle Statistikk VII.	186 Kommunevalgene 1931	Oslo	1932
Norges Offisielle Statistikk VIII.	182 Folketellingen 1930 Første hefte	Oslo	1932
Norges Offisielle Statistikk VIII.	199 Norges fiskerier 1930	Oslo	1933

Intervjuer og korrespondanse

Bull, Marcus:	Brev til forfatteren med upubliserte notater fra Undersøkelser med referanse til gravene i Bjarkøy	20.03.	2006
Bygdnes, Frode:	<i>ARBEIDERSAMFUNNET</i> . Notat til forfatter	Harstad	U.Å.
Egge, Åsmund:	Telefonsamtale ang. "Gullet fra Moskva"	Jan.	2006
Fochsen, Nils:	Telefonsamtale ang sildoljefabrikken på Borkenes i Kvæfjord (Fochsen var siste disponent)	22/3	2006
Nilsen, Bjørn:	Intervju med Sigurd Simensen NRK	Oslo	1967
Langfeldt, Knut P.:	Korrespondanse med Sigurd Simensen	1964/	1966
Olsson, John Eid:	Telefonsamtale om Dagens Nyheter	sept	2005
Rønhaug, Eliseus:	Brev med utskrift av protokoll fra stiftelsesmøte for DNA og Folkeviljen i Salangen 20. august 1910	Sjøvegan	29/3-06
Rønning, O. M.	Telefonsamtaler ang "Gullet fra Moskva"		2005/2006

Forkortelser i tekst og sluttnoter

ABANN:	Arbeiderbevegelsens arkiver i Nord-Norge, (C/o Statsarkivet i Tromsø)
ABA:	Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek, Oslo

AFL:	Arbeidernes faglige landsorganisasjon. – for det meste omtalt som LO.
AMNTNU:	Arbeiderminnesamlingen ved Historisk Institutt, NTNU, Trondheim
AP:	Arbeiderpartiet (DNA)
BUL:	Bondeungdomslaget
DN:	Dagens Nyheter
DNA:	Det norske Arbeiderparti
D/S	Dampskipet
EKKI:	Eksekutivkomiteen (i Komintern)
Fv:	Folkeviljen
HMV:	Harstad mekaniske verksted (seinere KMV = Kaarbøs mek verksted)
Jern og Metall:	Norsk Jern og metallarbeiderforbund
Komintern:	Kommunistiske Internasjonale = 3. Internasjonale.
LO:	Landsorganisasjonen i Norge (Se AFL)
NF:	Nordland Fremtid
NFDS:	Nordenfjeldske dampskipsselskap (Trondheim)
NJ&MF:	Norsk Jern og metallarbeiderforbund
NKP:	Norges kommunistiske parti
NKU:	Norges kommunistiske ungdomsforbund
NOS:	Norges Offisielle Statistikk
NSA.	Norges socialdemokratiske arbeiderparti
NSU:	Norges socialdemokratiske ungdomsforbund
NTNU:	Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
NU:	Noregs ungdomslag
Pressesamvirket:	Arbeidernes pressesamvirke
Samfundet:	Harstad arbeidersamfund
SKP:	Sveriges kommunistiske parti
TFCD:	Troms Fylkes Social-Demokrat
TKP:	Troms kommunistiske parti
UB:	Universitetsbiblioteket
Ungdomsforbundet:	Norges socialdemokratiske ungdomsforbund (NSU) til 1920. Fra 1920 Norges kommunistiske ungdomsforbund (NKU)